Biblioteca Centrală Regională Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL IX — 1 (181) ianuarie 1965 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare sîmbăta, la două săptămîni — 12 PAGINI — 1,50 lei

LA MULȚI ANI 1965

DE ZIUA REPUBLICII ȘI CU PRILEJUL ANULUI NOU COLECTIVUL REDACȚIONAL AL REVISTEI NOASTRE VĂ DOREȘTE DIN TOT SUFLETUL UN AN FERICIT SĂNĂTATE ȘI SUCCES ÎN MUNCĂ

TELEGRAMĂ

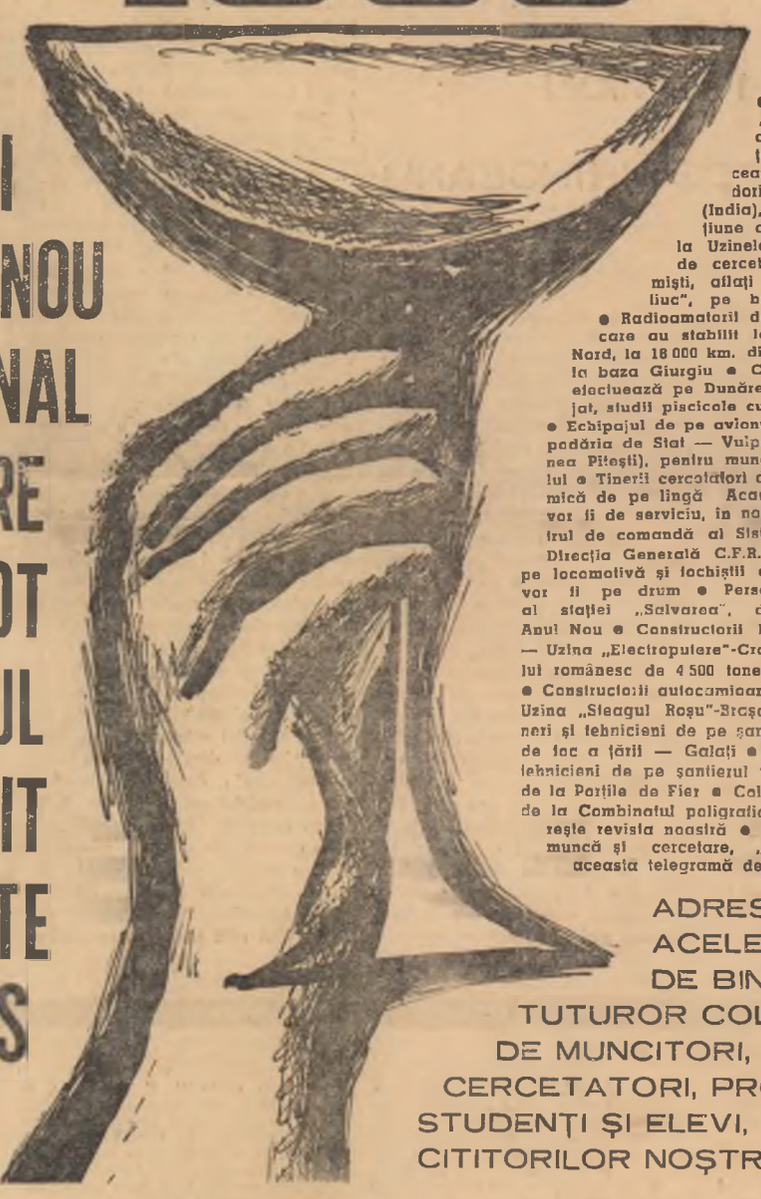

REVISTA „LUCEAFARUL" CATRE...

● Meteorologii de pe vîrful „Omul" (cota 2 507 m.) ● Echipajele traulerelor „Constanța" și „Galați" (în apele Oceanului Înghețat de Nord) ● Sondorii români aflați la Ganhati (India), în vederea punerii în funcțiune a utilajului petrolifer fabricat la Uzinele „1 Mai"-Ploiești ● Grupul de cercetători hidrologi, geologi, chimiști, aflați în stațiunea științifică „Maliuc", pe brațul Sulina, Delta Dunării ● Radioamatorii de la Casa de Cultură-Reșița, care au stabilit legătura prin radio cu Polul Nord, la 18 000 km. distanță ● Tinerii scafandri de la baza Giurgiu ● Colectivul de cercetători care efectuează pe Dunăre, cu un vas special amenajat, studii piscicole cu ajutorul pescuitului electric ● Echipajul de pe avionul utilitar AN-2, aflat la Gospodăria de Stat — Vulpești (comuna Cornățel, regiunea Pitești), pentru munca de îngrășare a pămîntului ● Tinerii cercetători de la Institutul de Fizică Atomică de pe lîngă Academia R.P.R. ● Inginerii care vor fi de serviciu, în noaptea de Anul Nou, la pupitrul de comandă al Sistemului energetic național ● Direcția Generală C.F.R. — pentru toți mecanicii de pe locomotivă și fochiștii care în noaptea de Revelion vor fi pe drum ● Personalul medical și sanitar al stației „Salvarea", de gardă în noaptea de Anul Nou ● Constructorii locomotivei „Diesel"-electrice — Uzina „Electroputere"-Craiova ● Constructorii cargoului românesc de 4 500 tone — Șantierele Navale-Galați ● Constructorii autocamioanelor „Carpați" și „Bucegi" — Uzina „Steagul Roșu"-Brașov ● Tinerii muncitori, ingineri și tehnicieni de pe șantierul celei de-a treia Celăți de fier a țării — Galați ● Tinerii muncitori, ingineri și tehnicieni de pe șantierul viitorului nod hidro-energetic de la Porțile de Fier ● Colectivul de muncitori tipografi de la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii", care tipărește revista noastră ● Tuturor acestor colective de muncă și cercetare, „LUCEAFARUL" le-a expediat această telegramă de felicitare ●

ADRESĂM ACELEAȘI URĂRI DE BINE TUTUROR COLECTIVELOR DE MUNCITORI, INGINERI, CERCETATORI, PROFESORI, STUDENȚI ȘI ELEVI, TUTUROR CITITORILOR NOȘTRI.

GABRIELA MELINESCU

Urare

Lumină, am urmași pînă la tine,
de-aceea nu port brad îndoliat,
nu mă-ntristează dunga de-ntuneric
dintr-un infern necunoscut tăiat.
Paharul pe care-l arunc în aer
îmi luminează fața ca un far
care surprinde-n drumul său priveliști
în ochiu-aceluiași mișcat chenar.
Și mi-e ușor să spun noroc, să beau
cînd, împietrită-n sticlă, apa mi-o săruți,
le simt și huzele acelor oameni
cum vin în fața mea necunoscuți.

ȚIRON RADU PARASCHIVESCU

Zeii pierduți

Academicianului C. Daicoviciu

Facem parte dintre cei
adică dintre cei mai
aci coloniști și-au trimes în pămînturi
străine
ți le cucerească
liții
ar își lasă-n ele
nd se retrag
asele și bacșișuri

ar localnicii ce-ar fi
ntre ei nu fac parte
e fel?
m sinucis toți în
e jos sau de pe cal
ind ceaiul de cucută drept vin
i au murit de sete cu
u amorii între ei
lipsă de-alt sînge-al pămîntului
cînd Boerebista le-a cerșit viile?

etrele lor, mute
ca toate pietrele, chiar și cele zeului David,
Nu ne-o spun
Și nici nu ne-o sugerează

a plecară și ei ca zeii
tă cu casa —
mînd rătăcitori prin străzile tuturor?
ci ei ar fi trebuit să fie
i și penații caselor noastre.

știu ce se-ntîmplă cu ei, nu
și unde-au pierit
tiu nici măcar de eram de acum scriși
știu sigur că aici au trăit
au odată noi, vii, vorbim
numele umbrelor lor.

i prin contrastele din mine
o fi pierdut pasa
re alții demoni negri
reun înger mai obosit
e ei îi caut
i nu despar că nu i-am găsit
ger e un cuvînt convențional
ntru soldatul Maratonului
re-a zburat
le 5 000 de metri plat
să fi avut vreun interes personal.

ȘTEFAN AUGUSTIN DOINAȘ

Harta țării

Am întins pe masă harta țării. O singură privire îl cuprinde hotarele și încăperile... Nume prestigioase, legate, fiecare localitate, fiecare apă, fiecare peisaj, de-o realizare magnifică.

Mă simt un căpitan de oaste care a desfășurat planul unei vaste bătălii, un navigator care cercetează imensitatea oceanului, conducîndu-și navele, triremele, caravelele...

Un imens cîmp de luptă pașnică se întinde sub ochii mei, o desfășurare de avuții minerale și vegetale...

Harta țării... Imaginea familiară a scumpei noastre patrii, Republica Populară Română, binecuvîntată cu un cer fără pereche sub care se desfășoară frumusețile și bogățiile dăruite de natură și desăvîrșite, într-un efort unanim, de mîna omenească eliberată.

De la Porțile de Fier pînă la Bicaz și pînă la litoralul Mării Negre, pe bătrînul Istros care cuprinde cu brațu-i vajnic sudul și estul țării, iată împărăția apelor, puterea lor generatoare de foc și de lumină.

Pe Valea Jiului, pe Valea Oltului, a Argeșului și a Siretului plutesc curcubeele adunate din adînc, petele de ulei negru cu reflexe multicolore, vorbind soarelui de clocotul pămîntului și de bogățiile lui subterane.

În fabrici, în uzine, în laboratoare, în hidrocentrale, în combinate, în teatre, în universități, în ateliere, pe stadioane, în sălile de muzică, în țesătorii, în edificiile ce se ridică necontenit, vibrează o viață nouă, care în acest încheiat an 1964, a dat minunate recolte, pregătind lui 1965 o nouă apoteoză.

Iar acum o sută douăzeci de ani un călător francez scria despre țara noastră: „Fermecătoare ținuturi! Ce nu găsești? Grîul, porumbul, rapița, secara, orzul, ovăzul, lucerna, sarea, mierea, ceara, aurul, argintul, pucioasa, cărbunele, fierul, arama, lemnul de brad, de stejar și de nuc, pe care-l folosesc turcii ca să-și facă puternicele corăbii. Apoi vacile, oile, cai, orătăniile de tot soiul, peștii rîurilor de munte, păstrăvii iazurilor, crapii, șalăul și somnul lacurilor, ai afluenților bătrînului Dunăre, ai Dunărei însuși, cega, păstruga, nisetrul și morunul Mării Negre, grei de caviar, scrumbiile, chefalul, lufarul, rîndunica de mare, zarganul, stronghilul și atîtea varietăți cu nume grecești ale faunei marine".

Dar aceste bogății ale cui erau? Se știe bine ale cui!

Ca un vis urît s-au șters veacurile sumbre continuate pînă la izgonirea ultimului Hohenzollern și instaurarea puterii populare. Urmașii în credință ai visătorilor luptători de altădată, sînt astăzi muncitorii și conducătorii unei țări întregi.

Din rîndurile lor, partidul și-alege elementele de temelie în construirea prezentului și a viitorului: fiecare în domeniul lui, se întrece să ducă mai departe, să înfrumusețeze și să îmbogățească harta țării. Un tineret sănătos, impetuos, crescut la învățătura marxist-leninistă, reprezintă speranțele unui neam întreg și aceste speranțe nu sînt, nu pot să fie înșelate. Ele reprezintă un efort unanim care preface visul în realitate și realitățile în minuni de poveste.

Contemplu harta țării, reliefurile de bronz ale munților, linia sinuile a cursurilor de apă, petele verzi ale pădurilor, cercurile mici care indică orașele, ramificațiile infinite ale șoselelor care leagă toate aceste localități și, în transporturi rapide, duc bunurile unei regiuni în altă regiune. Pe sîrme infinite filtrează electricitatea, înveselind cel din urmă cătun, cea mai înaltă cabană, ducînd lumină albă, alungînd beznele de odinioară, de pretutindeni, de pretutindeni.

Străinii care ne vizitează astăzi țara, scriu cu totul altfel decît cei de mult. Impresiile lor sînt pătrunse de o admirație dusă pînă la entuziasm, și-n oglinda scrisului lor sîntem fericiți să vedem reflectat progresul uriaș care s-a realizat în acest colț al lumii, în anii puterii populare.

de acad. Victor Eftimiu

În pag. a 8-a

PREMIILE „LUCEAFĂRULUI" PE ANUL 1964

ȘTEFAN STOIAN

Pietre de rîu

Tinerilor poeți

atît de tineri că poezia chiar
le-a fi ai tinereții, poate
rplus de sînge pe care, vărsîndu-l,
încărcem vieții-încărcat de sacrificii.

ă totuși unii nu pot fi prea romantici
e răbdători posterității.
să ne întrecem precum poeții antici,
e decernă laurii, prin liber vot, cetățea.

a străzi așteaptă-n oraș noi
pi pașaport pentru ieșirea-n
mele noastre scrijelate-abia
scoarța tînără a primelor volume.

a să ne poarte însă, precum în mitologii, numele,
măsa de sudoare, în spate să pieziș,
u pietre de rîu limpezi să le așternem urmele,
i pietrele-bărboane pe fruntea pămîntească.

șnetul uscat, regret postum
belor ca niște coroane funerare,
de rîu ne trebuie acum —
monumente de răbdare.

de rîu de-o unică perfecțiune,
de rezonanță materiei lăcînd...
de rîu pe care în zori de zi să sune
muncă, pași siguri ai omului ce vine.

5656 II

LITERATURA TINERILOR ÎN 1964

PĂRERI CRITICE:

- EUGEN SIMION
- DRAGOȘ VRÎNCEANU

Am răspuns recent la o anchetă a *Gazetei literare* despre cărțile anului 1964, așa încît dați-mi voie să răspund invitației dv. în alt chip. Să ne referim la literatura tinerilor și, îndeosebi, la debuturile din acest an. Sînt remarcabile. Cînd vorbim de tineri, obișnuim să cităm cîteva nume impuse în anii din urmă. Trebuie asociate cred, și altele, apărute sub povestiri, schițe sau poezii ce dau o speranță în privința viitorului lor literar. Nu am urmărit totul, nu pot spune că niciun debut nu mi-a scăpat. Din cele ce mi-au căzut sub ochi am reținut, de pildă, în proză, numele lui Iulian Neacșu și D. Țepeneac (în *Gazeta literară*), iar, în poezie, din bogata floră a *Luceafărului*, în afară de versurile semnate de Adrian Păunescu, Gabriela Melinescu, mi-au părut de o delicatețe gravă versurile lui Gh. Anca.

În proză, preferințele debutanților, în ceea ce privește universul epic și formulele literare, mi se par mai limpede exprimate. Poezia, cum e și firesc, constituie cîmpul de interferență al unor sensibilități rebele, adesea confuze; diferențierea timbrurilor se face mai greu.

Tinerii care încearcă să se afirme în proză, venind după D. R. Popescu, N. Velea, Fănuș Neagu, Vasile Rebreanu, duc mai departe experiența unei epici preponderent analitice, caută posibilități originale de a pătrunde în zonele mai puțin cercetate ale psihologiei umane. Observ la ei tendința de a explora paradoxul unor existențe paralele, de a aduce sub microscop, uneori cu osîrdie, inerțiile grave, de neclintit, de a surprinde ceea ce am putea numi *timpul interior* al individului, clipele dilematice ale sufletului și de a le reconstitui resorturile intime. E dificil să dai decizii critice pe baza a două-trei povestiri, dar dacă simțul critic nu mă înșeală, avem în fată debuturi de la care putem spera. Nu ignorez firește, *Călătoria* lui George Bălăiță și schițele lui Sorin Titel, prozator despre care critica literară trebuia să spună mai mult.

Rămînînd pe terenul epicii, fenomenul cel mai interesant mi se pare a fi, afirmarea lui Ștefan Bănulescu, cunoscut mai înainte ca reporter. Aș face, în așteptarea volumului, o succintă analiză a cîtorva din nuvelele sale, apărute în revistele literare, în anii 1963—1964.

Nuvelele sale dovedesc o viziune epică originală, un stil sensibil, diferențiat, de o nară (*Mistrefii erau blînzi*, *Satul de lut*, *Dropia* etc.). Cu greu se putea bănui în reportajele publicate mai înainte o forță epică atît de energică, un creator în stare să introducă, deodată și cu decizie, în literatură, o lume elementară, halucinantă (în chip folcloric!). Eroii lui Bănulescu par, asemenea pădurarilor și ciorilor sadovenieni, desprinși din mit, au gesturi hieratice. Fantasticul e o dimensiune a existenței lor. În *Mistrefii erau blînzi* sugestia unei umanități fruste, rezistînd dezlănțuirii forțelor stihiale ale naturii, e făcută în modul epic cel mai neașteptat. Timpul real, istoric, e dedus din simple detalii. Omul ignorat de civilizație, duce o existență obscură, asemenea vietuitoarelor deltei. Dar sugestia de întîrziere într-o năpraznică primitivitate nu constituie totul. Prozatorul, excelent analist, pune accentul pe sensul tragic al existenței unor oameni părăsiți de societate.

Viziunea e cea din *Bordeenii* lui Sadoveanu, ca expresie a regresiunii sociale, dar epic, ea se organizează altfel. O barcă înaintează cu dificultate printre ghețuri și copaci prăbușiți de viscol; în ea se află un diacon cu picior de lemn, amărît, că o viață întreagă n-a avut cu cine vorbi, un pescar, Condrat, și soția acestuia, Fenia. Cei trei caută o bucată de pămînt pentru a așeza cosciugul unui copil. Femeia vorbește fără să fie ascultată și din monologul ei se înțelege soarta unei colectivități obscure. Ovica, femeie iabrașă, cu mare trecere la pescari, presupusă fiică a unui tîlhar celebru, e alungată din sat, fiind bănuită și de vrăjitorie. Nefericita ființă solicită clemență, se refugiază pe o bundă, proorocind apropierea sfîrșitului. Doi lăutari, Dache și Laliu, așteaptă să cînte la groapa copilului. Revărsarea apei creează panică, totul intră parcă în apocalips. Un hohot clocotitor de vitalitate întîmpină cîrdul de mistreți ce înaintează spre sat. E un chip de a sugera biruința omenescului asupra stihialului, teluricului.

Nuvela *Satul de lut* e făcută tot pe ideea de a sugera haosul social din trecut, întretăierea de destine, spasmurile unei umanități pestrițe, smulsă de război din legăturile ei firești de existență. Remarcabil e aici, ca și în alte nuvele, modul de a observa și defini, cu o expresie sobră, o atmosferă socială nedeslușită, în care se împletesc sensurile tragice și comice ale existenței.

Proiecția faptelor în fantastic e mai evidentă în *Dropia* („Gazeta literară", 2 iulie 1964), unde dialogurile stranii, eliptice, suprapunerile de planuri, tipologia, obiceiurile desprinse dintr-o mitologie autohtonă (valahă) împing faptele spre mister. Bănulescu sugerează, la un mod epic surprinzător, cum diverse forme de înstrăinare ale individului asociază tradiții milenare. Povestirea pare, iarăși, dezvăluirea unei „dureri înăbușite"; apropierea de drama personajului sadovenian e însă numai aparentă. Miron, conducînd pe un străin *la dropie*, relatează cronica satului, dintr-un unghi de vedere subiectiv și fantastic. Povestirea e întretăiată, reluată pe căi acolite, firul epic pare că se pierde în relatări fără nici o legătură cu subiectul, dar la urmă îți dai seama că destinele, întîmplările paralele se ordonează într-o viziune unitară. Lui Fulerea i-a fugit nevasta și omul o caută peste tot revenind în fiecare noapte acasă să vadă dacă nu s-a întors. În curtea părăsită, vîntul a depus praf și țărînă și pe tulpina unui plop au crescut macii. Altuta, Carbu, mintea îi umblă cu basme și basmele spuse devin cîntece:

„M-au chemat din răsărit, și-ți răspund din asfințit. Am plecat de acasă cu soarele asfințit în cămașă".

Satul e împărțit pe familii, unele au mintea sucită, adică speculativă, altele au simțul conservării accentuat, trăiesc izolate, își mănîncă de sub unghie. Destinul unuia dintre membrii familiei, Dănilă Paminade, stă în centrul povestirii, însă sfera relatării se lărgește pînă a da imaginea unui sat fantomatic. Lui Miron, flăcău de treabă din alt sat, Paminade îi ia fata cu care intenționa să se unească. Evenimentul e trecut sub tăcere un timp, iar, mai

tîrziu, cînd Miron vine să caute fata iubită, află cel mai adînc mister. La păduraru Urcaru, unde poposește, întîlnește alte drame tainice: Victoria, soția isteață a pădurarului, fuge și-și află în altă parte sfîrșitul.

Faptele s-au petrecut de mult și narate acum, ele capătă o notă de fantastică jovialitate.

Stilul e aparent greoi, tulbure, și se poate spune despre el ceea ce G. Călinescu a spus despre stilul lui Rebreanu. Singura rezervă ce se poate face despre aceste excelente nuvele privește tendința întrezărită îndeosebi în *Mistrefii erau blînzi* de a abunda uneori simbolurile într-o viziunea prea violent telurică.

Revenind la poezie, remarc, încădată, ca și alți critici de altfel, debuturile lui Ion Alexandru și Ana Blandiana. Cum am spus și în cronica la volumul său de versuri, Ion Alexandru îmi pare a reprezenta, în poezia tînără, revenirea la experiența lui Labiș. Lirica se nutrește dintr-o dialectică interioară și din experiența unei adolescențe care descoperă și trăiește cîteva miracole: iubirea, sentimentul plenitudinii morale, viziunile grave ale candorii etc. Glasul lui poetic e pur și înalt.

EUGEN SIMION

Anul care se încheie a reprezentat în poezia tinerilor un „an bun", fără nici o îndoială. S-au conturat și mai bine unele talente ivite anterior, au apărut altele noi. A cercetat colecția „Luceafărul" a Editurii pentru Literatură și a răsfoi paginile revistei „Luceafărul", ca și ale altor publicații din Capitală și provincie, devine, în unele cazuri mai ales, un prilej de adevărată uimire. În ciuda unor inegalități, localizate îndeosebi în latura constructiv-tehnică — ceea ce apare ca foarte firesc și explicabil — nouă poeți ai anului 1964 cuprind printre ei nume care s-au impus cu adevărată forță. În afară de Ana Blandiana și Ion Alexandru — prezenți anul acesta cu primele volume — trebuie reținut îndată Marin Sorescu. După culegerea sa de paradis „Singur printre poeți", Sorescu a trecut, cu o mare fecunditate, la poezia originală. Cum aceste versuri ale sale sînt scrise exclusiv în acest an, mi se pare că poetul reprezintă surpriza cea mai bine determinată din 1964. Noi l-am urmărit, am putea spune, poezie cu poezie. Este vorba de ieșirea din crisalida umorului imediat, a unei viziuni a lucrurilor care merge din ce în ce mai mult spre adîncime. Poet al unei perspective accentuat personale asupra omului și lumii, poet de concluzii care arată o gîndire spontană mai mult decît ingenioasă, Sorescu încă nu ne dezvăluie drumul pe are vrea să ne ducă pînă la capăt. Salvarea acestui secret — abandonîndu-se totuși unei figurații lirice impresionante — ne pune în încurcătură și ne intrigă. Acest liric ni se dăruiește din plin și ne scapă cu totul. Deși el s-a realizat complet, prin atît de numeroasele versuri publicate în „Luceafărul", „Gazeta literară", „Ramuri", el ne rezervă încă — după impresia noastră — pe cît de curînd, o nouă față, care să includă mai multe elemente realiste decît pînă acum. Ascuțișul inteligenței sale iubește foarte mult concretul.

Cu numele lui Adrian Păunescu — citat și de Eugen Simion — trebuie să ne referim la premiile revistei noastre care l-au remarcat, în primul rînd pe acest poet. El scrie mai de mult. Despre el se poate spune însă că numai în vremea din urmă a ajuns la o „centrare" pe deplin valabilă a elementelor disparate ale versului său anterior. El face parte din acei tineri poeți a căror impetuozitate și fecunditate i-a făcut o vreme incapabili de „momentul de răgaz" al depistării exacte a nucleelor vitale ale unei inspirații determinate sau alta. La Păunescu evenimentul s-a produs de la sine, în chiar focul mișcării. El face acum o poezie din care arbitrarul și disproporția s-au eliminat în mare măsură. De asemenea el s-a eliberat de-o anumită „atmosferă comună" cu o parte din confrații săi de vîrstă și a păsit cu siguranță pe o linie personală, acea linie pe care anterior o cîștiga și o pierdea, parțial, cu o oarecare frecvență.

Dacă ar fi să ne referim acum la nume de tineri ca Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ion Alexandru și Adrian Păunescu în poezie și ca Ștefan Bănulescu în proză — nuvelist asupra căruia Eugen Simion insistă în mod legitim — încă ar fi deajuns să oferim cititorului o semnalare a figurilor noi de scriitori de prima categorie, pe care ni le-a oferit acest an. Imediat după ei, dar cu toată greutatea unui talent autentic, amintesc — oprindu-mă tot la premiile „Luceafărului" — pe Constantin Georgescu și Dumitru M. Ion.

DRAGOȘ VRÎNCEANU

CRONICA LITIRARĂ ÎN IMAGIII

Ion Brad: „Mă uit în ochii copiilor" sau descoperirea familiei

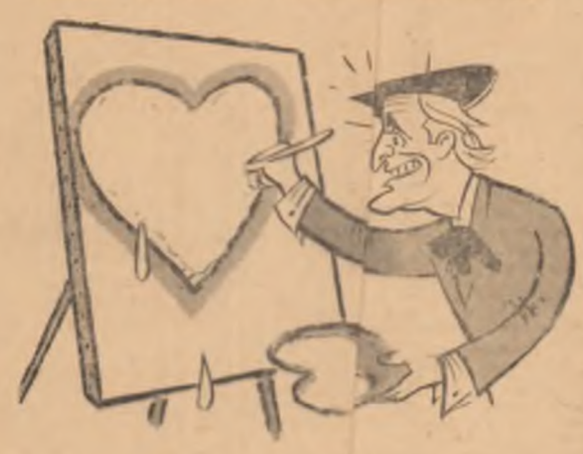

Radu Boureanu: „Insulă deserată"

Eugen Barbu: „Joacă bună"

Petre Vintilă: „Drag forestier"

de NELGU RĂDULESCU

DISCUȚII CRITICĂ ȘI DIATRIBĂ

La articolul meu, **Însemnări de istorie literară** în care, subliniind succesele obținute în ultimele două decenii de activitate de istoriografia literară, aduceam cîteva obiecții, între altele lucrării **Viața lui V. Alecsandri** de G. C. Nicolescu, **Luceafărul**, cum era și firesc, a făcut loc și altor opinii, în primul rînd părerii lui G. C. Nicolescu.

G. C. Nicolescu însă, nu discută obiecțiile aduse de mine cărții sale și, supunînd unui control insolit lucrarea mea **Literatura română premodernă**, îi găsește cusururi identice cărții sale. Se vede cît de colo pornirea pătimașă, lipsa de obiectivitate.

Cîteva lămuriri preliminarii mi se par necesare. În lucrarea mea am folosit pentru prima dată termenul „premodernă" pentru faza de tranziție de la literatura română veche, la literatura română modernă. Am încadrat întreaga perioadă curentului luminilor și clasicismului, pus la îndoială mai înainte. Am studiat în mod egal literatura Școlii ardelene și literatura contemporană din Moldova și Țara Românească, ceea ce s-a făcut mai puțin pînă acum. În fine, spre deosebire de alți istorici literari, am avut în vedere în primul rînd fenomenul literar, artistic, lăsînd pe planul al doilea fenomenul cultural. Factorii sociali, politici și economici care, prin intermediul formelor ideologice, determină literatura acestei faze de tranziție, i-am analizat într-o introducere globală de 40 de pagini. Fiecare capitol este prevăzut cu o bibliografie completă, iar la sfîrșit am dat bibliografia generală, așa cum se procedează în orice lucrare de sinteză, respectînd toate normele științifice.

Acuzat de mine de sociologism vulgar, G. C. Nicolescu practică pe larg, fără să-și dea seama, în continuare, metoda incriminată, ca monsieur Jourdain proza, acuzîndu-mă însă, la rîndul său, cu candoare, că o folosesc eu. Aș accepta numaidecît obiecția, dacă G. C. Nicolescu, raportînd cele 40 de pagini de introducere la volumul exact de zece ori mai mare, ar descoperi că n-au nici o legătură între ele. Dar asupra acestei chestiuni G. C. Nicolescu nu obiectează nimic. El susține doar că îngrămădind prea multe date, fără selecție, am neglijat exegeza literară. De fapt, aceasta e a doua obiecție, pe care, tărăși, și eu i-am adus-o lui G. C. Nicolescu, dar în sensul ei real, obiecția de factologie. În sfîrșit, mi se aduce o a treia obiecție, de data aceasta originală, și bine-înțeles, mai gravă, dacă ar fi întemeiată, de compilație sau de plagiat. Dar aceasta e cea mai puerilă din toate.

În articolul meu nu m-am sfiit să mă declar un discipol al acad. G. Călinescu. Nimeni nu iese din neant, și G. C. Nicolescu însuși a fost mai întîi elevul eminentului geograf, dar literat mediocru, S. Mehedinți, apoi emulul criticului și istoricului literar scientist, nu științific, D. Caracostea. Metoda lui G. Călinescu nu i-a impus lui G. C. Nicolescu, care a și combătut-o altădată, învinuind-o de subiectivism (vezi broșura sa **Subiectivismul în cercetarea literară**).

Obiecțiile lui G. C. Nicolescu, mitor, cum crede G. C. Nicolescu, ci un cronicar. Cu rare excepții, cronicarii nu au concepție despre artă. Dacă G. C. Nicolescu ar fi citit mai cu atenție, ar fi observat că pun în evidență nu numai concepția naivă și stilul cronicarului, ci și darul său de povestitor, nuvelist și memorialist, marcînd episoadele cele mai caracteristice. Cît despre lista de prețuri a lui Dionisie, asupra căreia am stăruit, G. C. Nicolescu însuși o compară cu schița lui Caragiale **Moșii (Tablă de materii)**. Atunci de ce ar fi exasperantă și nesemnificativă într-o lucrare de istorie literară? E cu atît mai semnificativă, cu cît este o anticipare a lui Caragiale.

În legătură cu scriitorii perioadei premoderne avem în genere puține date, foarte risipite. Adunarea lor nu e deloc ușoară. G. Călinescu a făcut-o în parte. Am apelat la el peste tot, pe cît posibil, controlînd sursele și citînd. G. C. Nicolescu mă confruntă și mă acuza de compilație. Dar ce înseamnă a compila? A repeta data nașterii unui scriitor, funcțiile, averea sa, data morții, înseamnă a plagia? (Așa înțelege G. C. Nicolescu prin a aduna izvoarele). Și care istoric literar scrie istoria literaturii române cu subsoluri? Iorga, Densușianu, Călinescu, Popovici nu citează decît, cel mult, la bibliografie.

Am transcris, susține G. C. Nicolescu, „caracterizări mai pregnante" ale altor cercetători. De pildă, am caracterizat textul **Tragodiei** lui Beldiman cu expresia „monoton", pe care a folosit-o și G. Călinescu. Numai el? În **Istoria literaturii române** III, ed. II, p. 97, apare și la Iorga, iar în **Lit. rom. mod.**, ed. IV, p. 175 și la Densușianu. De fapt Iorga vorbește de „forma monotonă", Densușianu de „versurile ...monotone", G. Călinescu spune că „descrie monoton", iar eu că are „stil de reportaj monoton". A compilat cineva? Călinescu spune în aceeași frază: „Beldiman descrie monoton și cu văetături cu totul mecanice în 4260 de versuri înscăunarea Eteriei", iar eu în două fraze, la distanță între ele de 4 pagini: „**Tragodia** conține o mare cantitate de văietături, cu efect contrar astăzi celui scontat" și: „cronica de 4266 de versuri, prozaice, aproape un jurnal rimat a lui Alexandru Beldiman". Sînt mai multe asemănări între mine și G. Călinescu? În orice caz, G. C. Nicolescu citează cu precădere deosebiri.

Gheorghe Lazăr, importantă personalitate culturală, nu are operă literară, deci l-am tratat rapid, în trei pagini și jumătate, dînd, pentru cuprioși, o bibliografie de o pagină întreagă cu literă mică. Nefiind vorba decît de date, le-am luat desigur din diverse izvoare. Că n-am transcris informațiile exact, vede oricine. În lista traducerilor lui Lazăr am precizat că Platon din Twer este teologul Platon Levșin. G. C. Nicolescu, savant, după Bogdan-Duică: Gottlieb Ehrenlvelch nu este autorul **Învățăturilor** puse pe numele lui, ci numai eroul lor. Cînd însă ne-am așteptă să spună cine este autorul, ne informează că **Werther** e... de Goethe. Mai departe citează 20 de rînduri" din cartea mea (în revistă 42) spre a dovedi că sînt transcrise din D. Popovici (în revistă 53 de rînduri). Rîndurile privesc **Cuvîntul** lui Gh. Lazăr din 1822 care e, firește, același în raportarea tuturor, a lui Bogdan-Duică, a lui Popovici și a mea. D. Popovici arată că „cercetările întreprinse permit a conchide că în acest domeniu profesorul transilvănean este tributar lui Storchenau care în a sa **Philosophie der Religion** prezénta desfășurarea dialecticii dualiste a istoriei urmînd antinomia bine-rău, al cărei termeni sînt capabili de a se converti unul într-altul", iar eu, mai pe scurt, am zis că în **Cuvînt** există o concepție de filozofie a istoriei „inspirată, după cum s-a dovedit, de **Philosophie der Religion** (Viena, 1807) a lui Sigmund von Storchenau, pentru care istoria este un proces dialectic al termenilor antinomici bine-rău, convertibili unul în altul". Expunerea e departe de a fi identică și în continuare, cum se poate convinge oricine, mai ales dacă urmărește în cartea mea alte 23 de rînduri despre același **Cuvînt**, pentru care G. C. Nicolescu nu a mai găsit posibilitate de apropiere cu D. Popovici. Și, încădată, este vorba de o lucrare extraliterară, neînregistrată de G. Călinescu și ignorată de **Istoria** biografia și exegeza [illegible] reciproc.

Aceeași observație [illegible] vedind neputința [illegible] logismul vulgar. [illegible] Vasile Pogor. Am [illegible] prin care poetul [illegible] G. Călinescu! Răspunsul [illegible] cu le-a luat și el [illegible] bliografia sa în **Studii** [illegible] **istorie literară** și [illegible] 1—2, p. 390), ca și mi[illegible] găsindu-le importante [illegible] locuri sînt acurat[illegible] dință, că n-am [illegible] mației, cînd ea [illegible] la bibliografie [illegible] p.

Informația relat[illegible] diană a lui Vasile [illegible] toți: Aron Pumnul, **Lepturariu**, Titu Maiorescu în ar[illegible] **Observări polemice**, Vasile Gr. [illegible] **Compeetul literar**, O. D[illegible] cu etc.

Biografia lui Dar[illegible] făcută de toți istoric[illegible] după **Scrisoarea IV** de C. N[illegible] Am citat din această [illegible] cele date. G. C. N[illegible] ghilimelele și mă [illegible] să dovedească plagiatul [illegible] Călinescu, care consideră [illegible] Scavinschi, ca și mine s[illegible] literari, aparent, „proza[illegible] Cu această metodă putem dovedi [illegible]

În fine, ultimele [illegible] sînt în legătură cu capitolul despre Iancu Văcărescu. Mai întîi mi se reprosează că transcriu din G. Călinescu „fără nici o modificare" o listă de cărți cumpărate de poet (mă întreb cum se poate modifica o listă de [illegible]). Apoi că împrumut unele [illegible] la poezille **Hartomandia** (G. Călinescu: „ingeniozitatea galantă [illegible] trucul galant" și la **Minutul îndumnezeit** (G. Călinescu: „imagini [illegible] chiabreriene", eu: „imagini tipice de Renaștere în stilul anacreontic al lui Gabriello Chiabrera, popularizatorul lui Ronsard în Italia" sau G. Călinescu: „capacitate de fericire [illegible]", eu: „capacitate de a exprima bucuria dragostei"). În sfîrșit, că texe după G. Călinescu, sursele baladelor lui Iancu Văcărescu în Goethe și Burger. Atît remarcă G. C. Nicolescu într-un capitol de 43 de pagini! În general, chestiuni de ordin informativ, pentru care dau o bibliografie amănunțită, cîtînd tot ce a scris G. Călinescu despre Iancu Văcărescu. G. C. Nicolescu nu compară nici una din analizele mele de poezii importante, precum **Primăvara amorului** sau **Adevărul**, cu G. Călinescu sau cu alți istorici literari, pentru că nu găsește similitudini.

În concluzie:

Pentru a dovedi că lucrarea mea este factologică, era obligat să arate că biografia unui scriitor copleșește prin fapt analiza operei sau că opera este interpretată în aspectele ei nesemnificative, din afara literaturii. Nimic [illegible] acest lucru nu i-a izbutit lui G. C. Nicolescu, o singură dată cînd i-a ceicat (în legătură cu **Cronografia** Dionisie Eclesiarhul, unde respectă tomai elementul literar).

În fine, spre a dovedi că nu s[illegible] orginal, G. C. Nicolescu trebuia [illegible] se referă nu la date, cum procedează todeauna, ci la analize, desigur, [illegible] căutînd cîte un cuvînt, identic, [illegible] sea, în toate istoriile literare, precum **monoton, prozaic** sau **galant**. Dacă [illegible] aplica lui G. C. Nicolescu un [illegible] ment similar, atunci ar trebui [illegible] aș pe două coloane toată **Viața V. Alecsandri** cu: N. Zaharia, **Vasile Alecsandri, viața și opera lui** G. Bogdan-Duică, **Vasile Alecsandri povestea unei vieți** (1926), [illegible] Rădulescu Pogoneanu, **Viața Alecsandri** (1940), eventual cu [illegible] sursele citate în această ultimă lucrare, la care G. C. Nicolescu a adăugat în deosebi cele două volume de scrisori ale lui Alecsandri publicate de Marta Anineanu (consultate, prin grația editoarei, în manuscris). Cercetarea personală a lui G. C. Nicolescu în materie de Alecsandri se mărginește, în cea mai mare parte, la transcrierea unor date, iar lucrarea la o îngrămădire ilizibilă de fișe în 360 de pagini, cu 200 mai mult decît i-au trebuit lui G. Călinescu pentru biografia celui mai mare poet român, [illegible] hai Eminescu.

G. C. Nicolescu îmi reprosează în urmez exemplul, inimitabil desigur, lui G. Călinescu. Cred că școala G. Călinescu nu i-ar strica nici G. C. Nicolescu, dată fiind formația sa anterioară, semănătorist-poporanistă.

AL. PIRU

dicționar de istorie literară contemporană

MIRON RADU PARASCHIVESCU

Adunîndu-și în volumul *Declarația patetică* producția lirică a anilor 1934-1944 (cărora le adaugă și cîteva scrise după Eliberare, pînă în 1959), Miron Radu Paraschivescu înțelegea să definească prin însuși titlul ales o caracteristică a lor; ea-l integrează ca poet în ceea ce s-ar putea numi *generația patetică*, din care îl vedem făcînd parte pe Geo Bogza, Eugen Jebeleanu, Radu Boureanu și alți cîțiva. Patetismul este într-adevăr trăsătura multora dintre poemele acestui volum, — demonstrația nu mai e nevoie să fie făcută. Nu-i mai puțin adevărat totuși, că uneori titlurile de volume răpitesc la generalizări și etichetări absolute care exclud nuanța și nu corespund de aceea întocmai realității de fapt. Așa cum demonstrează statornic creația unui Bogza sau Jebeleanu, patosul ca dimensiune artistică se realizează de preferință în zonele solemnului, care domină ca de pe un promontoriu o emotivitate vibrînd la suferințele și afirmările marilor colectivități umane: în cazul creației lui Miron Radu Paraschivescu, patosul acesta este însă departe de a fi tot timpul nota cea mai pronunțată: ea se însoțește treptat (lucrul acesta e evident, începînd mai ales cu poemele scrise în anii războiului) de o serie de armonice care [illegible] fără încetare. Pînă într-atît că, de unde la confrații săi de generație „declarațiile patetice" cîștigă pentru poezie mai curînd de afirmare (*Surisul Hiroșimei* fiind deocamdată [illegible] din serie), la autorul *Cîntecelor țigănești* asistăm de [illegible] o reorientare a forțelor înaintînd spre un [illegible] ființă o soldată cu victoria altor valori decît cele pe care le implică în mod firesc patetismul. Poetul își va mai înstruna, ce-i drept și de-acum înainte lira pentru semnificative „*cîntece de drumul mare*" — drumuri ale libertății și, mai ales, nu va renunța o clipă la tot ce l-a [illegible] în anii tinereții: de a arăta semenilor săi „*calea virgină a [illegible] omului prin luptă*", dar poezia așa cum înțelege și se pregătește s-o scrie, își afirmă tot mai impetuos drepturile. *Cîntece țigănești* (1941) marchează spectaculos desprinderea poetului — deocamdată numai temporară — din matca unei [illegible] intensități precumpănitor pe *adresare* și însuflețită de [illegible] și al îmbărbătării, direcție căreia tot el (alături de un Geo Dumitrescu și de alții) și tot în acești ani (1941-1943) [illegible] îi sporească eficacitatea, aria de reacții afective, adăugîndu-i [illegible] *apostrofarea* sarcastică, patosul demascării, iar în privința [illegible] — grotescul și asociațiile nepreväzute.

Cîntece țigănești semnifică în creația lui Miron Radu Paraschivescu afirmarea unor [illegible] pe care modurile directe, adresate, ale discursului poetic nu aveau să le pună decît cu totul parțial în valoare și [illegible] doar cu prilejul amintitelor apostrofe sarcastice sau [illegible]. Poetul nu și-a schimbat, firește, credințele, nici nu le-a [illegible] tema. Dar ele apar acum mijlocite, implicate în ceea ce s-ar putea numi un act de reparație prin mijlocirea artei. În forța de a evoca vital-liric un colț particular de lume, de a [illegible] umanitatea și însușirile naturale ale unor existențe disprețuite, socotite niște *paria*, citim de fapt pledoaria poetului în apărarea [illegible] drept la viață și libertate ce le era contestat. Pe un alt plan, poetul își stîmpără setea arzătoare de [illegible] și mirarea [illegible], deșeînjîndu-le, eliberîndu-le din cuvinte cu aparența [illegible] din stiluri ale limbajului ce păreau interzise lirismului bune cel mult să alimenteze comedia și ruda ei mai fără [illegible] — schecul.

Poemele scrise imediat după Eliberare mai păstrează vechiul ton unanimist, și dealtminteri [illegible] tot mai rar, poetul va reveni cînd și cînd la deprinderea [illegible] împărtășiri generoase și definitive adevăruri, clamîndu-le [illegible] cititori, imaginați înainte de toate ca auditoriu. Chiar de pe acum se observă însă tendința de a concentra „cîntecul general" în jurul unor nuclee distincte, care transformă [illegible] în veritabile sentințe și definiții. Un atare poem [illegible] va fi consacrat, de pildă, descifrării [illegible] (*Mărul*, 1945), „*prim argument al paradoxului* [illegible] *Mărul a lumii, /normă deplină a lumilor* [illegible] *mai dulce carne, în cea mai aprinsă piele, /* [illegible] *care te vor perpetua (rodul) fecundării din care te-ai născut pentru ele), / tu, expresie și mijlocitor al fecundării* [illegible] *și rezultat al relațiilor organice dintre pămînt și ape, dintre bărbat și femeie*". Un alt poem își alege ca [illegible] pildă *Pînea unanimă*, 1945), de astă dată „*element primordial*" al [illegible] contemplat din felurite unghiuri și devenind [illegible] criteriu hotărîtor în reașezarea mai dreaptă a [illegible]: „*Tu te împarți tuturor, / și de aceea ne pari [illegible] neprețuită de a fi a unora singuri, / și de aceea [illegible] ești [illegible] numai a unora singuri, / tu stîrnești revolte, [illegible] și neobosit, / fiindcă tu ești elementară ca aerul, apa și pămîntul, / [illegible] din miezul pămîntului și din sudoarea ființei, / și de veacuri tu păstrezi acest echilibru / între materie și spirit, [illegible] și cer, / între muncă și odihnă, / și cu prețul sîngelui [illegible] balanța justiției dintre oameni*". În fine, din [illegible] mai poezii a concluziilor categorice face parte și poemul [illegible] interesant *Uneori, iarna...* (datat 1948), închinat poetului [illegible] — unul al datoriei împlinite fără prețuire —, dar [illegible] noi [illegible] poetice a autorului se văd de pe acum în [illegible] de a da carnație ideii, în sensualitatea formelor și a [illegible] culoare. E evocată cu un atare prilej, în chip [illegible] întreaptă, o întreagă poezie a fructelor și a [illegible]: [illegible] *primăvară pînă-n gerul iernii, / pomii au îndurat omida, gîndaci, albine, [illegible] au căpătuși de nichel, fără nici o trufie [illegible] de grindeni / tot ei, care-au aprins [illegible] scendiul rumenului măr, / pleoapele pudrate ale [illegible] rotundele alune, / gutuile sugace, mătăsoasele [illegible] piersici de catifea cochete, / cercelii cireșelor [illegible] de nuci, de vișine și pere. / Tocmai ei, [illegible] cu carnea lor / adăpost zgribulitului arici, [illegible] și broaște. / ei, da! tocmai ei, cei înalți [illegible] subțiri, despuiate schelete*".

Cîntarea României [illegible] în 1951, publicat integral în 1953, în volume [illegible] o „abatere" tot atît de bruscă și neașteptată [illegible] de evoluție a poetului, precum fuseseră [illegible] *Cîntece țigănești*. Din păcate, nu tot timpul [illegible] realitate artistice, din pricini pe care urmează să le [illegible] într-un fel. *Cîntarea României* e un poem-[illegible] adresa atîtor înșiruiri poematice ale acelei [illegible] adunate cam cu furca și în care, mai ales versul [illegible] nu numai abuziv, dar și într-un mod [illegible] concepere și o preocupare a gradării efectelor, [illegible] intuirea exactă a posibilităților expresive care [illegible] diversele moduri ale liricii și eposului popular. De [illegible] ceea ce prețuim și astăzi în această experiență literară [illegible] Miron Radu Paraschivescu este tocmai savanta orchestrație a poemului, care îmbină ritmuri și măsuri extrem de [illegible] — cum observă Radu Popescu, în prefața sa la ediția din 1963 a operei poetului — de la versuri de una și două [illegible] pînă la versul amplu pe două zeci de silabe, folosit [illegible] poeziei românești; de asemenea, alternarea versificației [illegible] a celei culte, în funcție de schimbările de [illegible] intervenite în succesiunea părților, devine sursa [illegible] contrastante.

De fapt, caracterul acesta de suită simfonică pe care-l are poemul este întru totul [illegible] poetului de a înfățișa momente decisive [illegible] istoria luptelor poporului nostru pentru libertate [illegible] momente înșirîndu-se într-o ierarhie de [illegible] care culminează cu înfrîngerea definitivă a asupritorilor și cu ieșirea la lumină a celor mulți, mobilizați și [illegible] în partidul comuniștilor, în era deschisă de 23 August—[illegible].

Poemul conține pasaje [illegible] în care, mai ales, recunoaștem din plin pe experimentatorul subtil de poezie care e Miron Radu Paraschivescu, pe [illegible] cunoscător al sonurilor celor mai felurite dintr-un veac [illegible] de poezie românească. Se remarcă îndeosebi preocuparea [illegible] de a conferi un *stil* poemului său, în care fiecare [illegible] de seamă e evocat în acord nu numai cu ritmul istoric al [illegible] dar și cu sensibilitatea și expresia de epocă [illegible] în poezia feluritelor perioade. Cutare pasaj saturic [illegible] de vremea boerilor mari și mici, cu caftan sau fără, păstrează [illegible] culoarea stihurilor satiricești lipite pe stîlpi [illegible] vremea Regulamentului Organic și chiar mai înainte: [illegible] — *Țară de tîlhari, / Și de boeri mari / Cu ciubuc [illegible] Și surgiuc / Și rădvan, / Și călească, / Și plocon. [illegible] Pentru cocon / Cel cocon / Os de domn, / De [illegible] Negustor / Vînzător / De țară și limbă, / Sufletul nu-și schimbă* etc. Alte pasaje ni-l evocă pe mult iscusitul Budai-Deleanu, care făcea satiră antifeudală prin simpla inventariere — cu un simț țărănesc al concretului — de belșuguri îngrămădite în prea puține mîini: „*Pentru cine hambarele pline / Și grajduri, magazii și cosare, Saci de făină, stupi de albine, / Butii de vin cu-a verii dogoare Din grelele ciorchine călcate-n picioare, / În pimniți adînci, cu mari zăcătoare, / Cu șunci, cu magiunuri și cu țuică tare... / Pentru cine atîta mîncare*" — Iar în pasajele lirice, de exaltare a frumusetii fruste, întîlnim chiar rimele interioare și vioiciunea cîntecelor de nuntă din *Țiganiada*: „*Unde lîngă mamă, nevastă și soră, / Prin cel lan bălan, un trufaș cosaș Mijlocul subțire avîntă ca-n horă / Aruncîndu-și coasa prin lan lucitoare / Și adună brațul, scurt, a-mbrățoșare*". Intuiții exacte — în special pe linie satirică — se întîlnesc, de altfel, la tot pasul în acest poem, în care — de pildă — boierul e în mai multe rînduri aproximat prin formula „*cel din pridvor*" — procedeu amintind parcă de fereala anumitor vorbitori din popor de a pomeni numele diavolului.

Cu părți admirabile, poemul evidențiază însă și laturi mai puțin reliefate, repetări obositoare, pasaje de virtuozitate mecanică; se face simțită în ansamblu lipsa unei transfigurări a întregului din perspectiva unei idei poetice bazată mai puțin pe catagrafie. Versuri ca: „*Îndemnuri prin țară mai vin, se mai spun / Și de la Bălcescul pierit în surghiun / Și de la Poetul ce-a murit nebun*"... sugerează, credem, destul de bine caracterul insuficient integrator al ideii care stă la baza acestei reconstituiri istorice, sporită prin alipiri succesive. Fără îndoială că o seamă de neajunsuri ale acestei creații, și în special lipsa unei anumite îndrăzneli în organizarea mai personală a poemului, „mulțumirea mijlocie", sînt de pus și pe seama cuminteniei cam terne care devenise în acei ani (1949—1953) în carecare măsură o linie de conduită a poeziei. De neajunsuri similare suferă și alte versuri din volumul *Laude*, în special cîteva scurte poezii în manieră scipacioviană, care emit rare și destul de debile semnale filozofice.

Alte poeme ale volumului, în schimb, dezvăluie, de pe acum chiar, liniile implinite sau pe cale de a se împlini ale noii orientări poematice a lui Miron Radu Paraschivescu. Zece ani și mai bine de statornicie pe poziții, cu rezultate artistice deplin concludente, demonstrează că poetul, aflat azi la vîrsta armonioasei împliniri, și-a găsit nu numai „formula" cea mai potrivită cu structura sa, dar, prin ea, și cel mai larg cîmp de manifestare pentru o infinitate de nuanțe, pentru jocul liber al celor mai diverse disponibilități. Unii s-au grăbit să califice această poezie drept *obiectivă*, omițînd să-i sublinieze nota particulară de pasionalitate ce-o caracterizează. Pasionalitatea în trăirea ideii, care se naște sub ochii noștri, se conturează și se încheagă treptat, poemul în întregul lui fiind nu numai obiectul șlefuit, ci și gestul afectuos, via mișcare sufletească, nerepetabilă a șlefuitorului. Există, într-adevăr, în creația din ultimul deceniu a lui Miron Radu Paraschivescu un mod aparte al poetului de a se solidariza cu lumea pe care o înfățișează, de a participa la misterioasa gestație și la miracolele de fiecare clipă ale firii, care fac dintr-însul un martor profund omenesc, de o delicatețe ocrotitoare indicibilă, încît numai *obiectivă* nu poate fi socotită lirica aceasta. Ce să mai spunem despre acei comentatori care consideră pe poetul *Laudelor* un *auster*! Tehnica versurilor poate fi uneori apropiată de aceea a lui Ion Barbu, sau poate că, mai degrabă, trebuie să vorbim de o rigoare a cuvîntului deprinsă la școala acestui matematic al poeziei: impulsul sufletesc ce le dă naștere aparține, hotărît, altei ordini umane în modul de a vedea și trăi viața, care nu e altceva decît umanismul socialist. Umanism nu declarat, nu retoric, ci cuprins — ca simburii în fruct — într-o viziune poetică asupra lumii, avînd de aceea toate atributele organicității.

Două par a fi direcțiile de manifestare mai însemnate ale acestei gîndiri prin excelență poetice, care, ca orice gîndire de acest fel, lucrează cu idei-mituri. Cea dintîi direcție vizează realitatea, natura, existența și conduce spre un „sistem" de explicare poetică a lumii. Cea de a doua, derivată din prima, este o artă poetică.

De primul aspect ține observarea locului important pe care-l ocupă germinația, nașterea, maternitatea în poezia lui Miron Radu Paraschivescu, consecință a preocupării sale de prim plan de a sublinia pe toate căile preeminența vieții, victoria ei asupra neființei. Trăsătura aceasta a fost observată în repetate rînduri, dar ceea ce [illegible] cere să fie subliniat este viziunea ordonată, luminoasă și caldă, ostilă haoticului și monstruosului, ce stă la temelia *Laudelor* sale, *laude* în toată puterea cuvîntului, slăvind armonia, tiparele incoruptibile. Nu întîmplător, forma predilectă evocată frecvent în aceste versuri e *arcuirea*, *rotundul*, *boltirea* — simbol al maternității calme și prospere — dedusă (așa cum Brâncuși descifra în tot ce-l viu pe cetea sărutului) din alcătuirea creațiilor și mișcărilor exemplare. O astfel de creație perfectă e *mărul* (pentru a doua oară, dar cu alte mijloace, cîntat); el închide în forma-i ideală însuși principiul creației: „*Sămînța prinsă-n carnea lui adîncă / Îi împlinește calma strălucire / Cînd el, tăcut, spre lume își aruncă / Acea egală, pașnică privire // A unui astru viu care străbate / Pe largi orbite, biruite spații, / Născînd prin sine timpurile toate / Sub semnul unei certe gravitații, // Asemeni mumei tinere ce știe / Că-n arcuirea pîntecului poartă / Durata unui timp ce o să vie / Prin coapsa ei, boltită ca o poartă*." Creația e însă și munca oamenilor, de aceea în superbul efort bărbătesc al oțelarilor (*Oțelari*) poetul descoperă însemnele familiare ale unei maternități de un ordin special: „*Înroșiți de dogoare, / Ca niște fete la scaldă, / De aurora din cuptoare / Cuprinși într-o privire caldă, / Cu arcuită detentă / Aplecați peste oțel, / Sînt o maternitate atentă / A lumii clădită din el*".

În acord cu mișcările sale sufletești cele mai personale, poetul și-a făurit o artă poetică, o concepție asupra rostului scrisului și asupra travaliului artistic, care fac din *tăcerea* plină și fertilă, proprie gestațiilor organice, principalul regim de împlinire a poeziei. Adevăratele cărți sînt „*Tăcute, orele: cărămizi / ce arcuiesc o lume altă / Și cartea după ce-o închizi / Pe capul pieptului tresaltă*". Netrebnică e cartea „*fără nici o zare*" — o arunci, căci în ea „*găsești potop doar de cuvinte*". Octombrie e sfetnicul cel mai bun al poeților: „*Octombrie totuși îmi pare / Tăcutul și spornicul timp*", căci el e totodată certitudine și promisiune: „*Seninele zile de mîine / În galbena-i frunză le cînt / Și simt cum dospește în pîine / Tot auru-nchis în pămînt*". Poezia, fără să fie avară — nicăieri Miron Radu Paraschivescu nu face elogiul perfecției inumane, al cristalelor incremenite — trebuie să tindă la cuprinderea exactă a unui miez solar, ceea ce nu exclude exuberanța jocului: „*Și-n haosul vorbirii curente / Poetul dă naștere cîtorva sori / Ca-n joacă zvîrlind uneori / Vreun ritm de prisos ori vreo două accente*" (*Haos și precizie*). Cuvîntul adevărat trebuie să concureze chiuitul esențial ieșit din gura „*micii proiectile*" — nou-născutul: „*O, de-aș putea găsi cuvîntul / Ca pe-un grăunte să-l arunc, / Să bîrnți vremea și pămîntul / Cît chiuitul unui prunc!*"

Dar tăcerea — climat favorabil înfăptuirilor spornice — nu e proprie numai vieții organice, ea caracterizează în alt chip și marile prefaceri ale istoriei, pe care le-ocrotește, pregătindu-le explozia. În seria cunoscutelor *Cinci toasturi de ziua Partidului*, al treilea poem, *Lauda tăcerii*, e un frumos elogiu al jertfei conștiente, al conspirativității, fără de care lupta ilegală nu era de conceput. Izbînda n-a întîrziat, dar poetului, care atîta timp și-a comprimat glasul, impunîndu-și disciplina luptei („*Cît am tăcut, / Sonor ulcior aș da dintr-al meu lut!*" — exclama el într-o poezie din 1942, *Mainã*), victoria aceasta îi apare, printr-o proiecție tipică poeților, drept fructul superb al acelei tăceri fertile: „*Parcă pricep atunci că ele* [versurile] */ Nici nu și-ar fi aflat contur / Fără de zilele acele / Ce eram tare că le-ndur // Cu toți alături, ca-ntr-o horă / În care cîntul s-ar fi stins / De nu pîndeam adînca oră / Cînd prin tăcere am învins*".

O înaltă conștiință artistică și disciplina tăcerilor necesare, a confruntării neîntrerupte cu exigența, conferă creației lui Miron Radu Paraschivescu un anumit grad de concentrare, ce-l deosebește în corul adesea prea gălăgios al contemporanilor săi. Dar concentrare — repetăm — nu înseamnă austeritate și mai puțin decît orice abstractism al limbajului. Conducîndu-se după acest program artistic, poetul transfigurează artistic cele mai diverse înfățișări ale lumii, începînd cu obiectele vieții cotidiene și sfîrșind cu marile draperii succesive ale anotimpurilor. De asemenea, el dovedește a poseda un registru variat de reacții sufletești, dintre care umorul stă la loc de cinste. O fantezie bine strunită îl ajută să apropie aspecte ale universului care pînă la el erau străine, ba chiar certate într-olaltă. De loc muzicală, fraza lui poetică este în schimb atletic-plastică, iar poezia, în ansamblu, cu articulațiile ei fine, cu o sintaxă mlădioasă care nu se sfiește de Scylele și Carybdele dificultăților, pare o ambarcațiie suplă, condusă de un cîrmaci abil. Cu aceste însușiri, poetul cîntă belșugul roadelor (*Recoltă*, *Lauda tomatei*), definește ca pentru un Brehm metaforic viețuitoarele (*Porumbeii*, *Fluturele*), slăvește frumusețea femeii (*Ochii*, *Nud la plajă*, *Portretul unei adolescente*) și, mai ales, găsește unghiuri mereu noi pentru a surprinde spectacolul toamnei (*De toamnă*, *Tatuși*, *octombrie*, *Toamna*, *Septembrie*). Poeziile mai noi, nepublicate în volum, risipite deocamdată prin reviste, atestă diversificarea preocupărilor poetului, cucerirea de noi teritorii pentru poezia sa, și mai ales de noi tonuri. Asistăm acum la o și mai intimă osmoză între obiect și eul poetului, cu un accent mai stărăitor pus pe participarea stărilor proprii de spirit și sentiment, la luarea în stăpînire a universului.

Ne mulțumim să reproducem — spre exemplificare și totodată spre încheiere — dintr-un bogat ciclu de versuri publicate în *Viața românească*, nr. 6/1961, acest admirabil și neobișnuit (prin natura polemică a ideii) sonet: „*Eterna lună, raza ei cea rece, / Fior coclit din cosmicul sicriu, / Ori, spadă fără sunet, și-o petrece / Prin spații largi, vrăjmaș pe tot ce-i viu. // Juponie piei de umbre și le-aruncă / De pretutindeni: turle, arbori, case, / Lăsînd schelete albe, calcaroase / Sub care viața-n somn pulsează încă. // Ci-n astrul mort, ce trufaș ne împarte / Cenușă de zinc prin spații milenare / Sclipesc minii cînd dulcea cîntătoare, // Privighetoarea mică, vrea să-i poarte, / Zvîrlind prin trilul ei mărgăritare, / Truditei lumi, visarea mai departe*".

CORNEL REGMAN

SCRIERI:

Laude, 1953: **Cîntice țigănești**, cu o prefață a autorului; **Cuvîntul editorului**, 1957; **Laude și alte poeme**, 1959; **Declarația patetică. poeme, 1935—1948**. Cu o prefață a autorului: **Cuvîntul editorului**, 1960: **Poezii**. Cu un **Cuvînt înainte** de Dumitru Micu. În colecția „Cele mai frumoase poezii", nr. 36, 1961; **Declarația patetică. Cîntice țigănești. Laude și alte poeme**. Cu o prefață de Radu Popescu. În colecția „Biblioteca pentru toți" nr. 190, 1963.

Traduceri: Tălmăciri din opt poeți europeni (San Juan de la Cruz, Charles Peguy, Max Elskamp, Rainer Maria Rilke, Federico Garcia Lorca, Robert Desnos, Arthur Rimbaud; Louis Aragon, colecția „Secolul XX" 1946, 136 p.; A. S. Puşkin, **Ruslan și Ludmila**, 1951; A. Mickiewicz, **Pan Tadeusz**, 1956; A. Mickiewicz, **Poezii**, ESPLA, 1957, Ed. tin., 1959; N. A. Nekrasov, **Poeme alese**, 1953; N. A. Nekrasov, **Opere alese**, vol. I—III.

SCRIERI DESPRE (selectiv):

LAUDE, 1953: Demostene Botez, **Viața românească**, nr. 5/1954; Ion Brad, **Steaua**, nr. 5/1954; G. Horodincă, **Rominia liberă**, nr. 3615, 13.VI.1954; D. Micu, **Contemporanul**, nr. 1, 1.I.1954; Mihail Petroveanu, **Gazeta literară**, nr. 14 și 15, 1954.

CÎNTICE ȚIGĂNEȘTI, 1957: Gh. Achiței, **Tînărul scriitor**, nr. 4/1957; Boris Buzilă, **Rominia liberă**, nr. 3859, 6.III.1957; B. Elvin, **Viața românească**, nr. 5/1957; Radu Enescu, **Tribuna**, nr. 6, 17.III.1957; Victor Felea, **Steaua**, nr. 5/1957; Eugen Luca, **Iașul literar**, nr. 4/1957; Paul Georgescu, **Gazeta literară**, nr. 9, 28.II.1957, și în vol. **Încercări critice**, II, 1958; I. Vitner, **Contemporanul**, nr. 10, 8.III.1957 și în vol. **Firul Ariadnei**.

LAUDE ȘI ALTE POEME, 1959: Al. Căprariu, **Tribuna**, nr. 44, 29.X.1959; G. Dimisianu, **Gazeta literară**, nr. 4, 21.I.1960; Victor Felea, **Steaua**, nr. 10, 1959; Paul Georgescu, **Gazeta literară**, nr. 9, 25.II.1960; Vasile Nicolescu, **Viața românească**, nr. 12/1959; Radu Popescu, **Contemporanul**, nr. 40, 9.X.1959.

DECLARAȚIA PATETICĂ, 1960: I. D. Bălan, **Luceafărul**, nr. 19, 1.X.1960; Matei Călinescu, **Gazeta literară**, nr. 42, 13.X.1960; Al. Căprariu, **Tribuna**, nr. 36, 8.IX.1960; D. Costea, **Iașul literar**, nr. 12/1960; G. Dimisianu, **Steaua**, nr. 12/1960; Radu Popescu, **Contemporanul**, nr. 34, 19.VIII.1960.

POEZII („Cele mai frumoase poezii"), 1961: Matei Călinescu, **Scînteia**, nr. 5455, 2.III.1962; Paul Georgescu, **Gazeta literară**, nr. 47, 16.XI.1961; M. Petroveanu, **Rominia liberă**, nr. 5364, 13.I.1962.

DECLARAȚIA PATETICĂ. CÎNTICE ȚIGĂNEȘTI. LAUDE ȘI ALTE POEME („Biblioteca pentru toți"), 1963: N. Manolescu, **Contemporanul**, nr. 47, 22.XI.1963; Aurel Martin, **Scînteia tineretului**, nr. 4513, 24.XI.1963; Marin Sorescu, **Luceafărul**, nr. 22, 25.X.1963.

STUDII ȘI ARTICOLE DE SINTEZĂ DESPRE POET: Mihail Petroveanu, în vol. **Profiluri lirice contemporane**, 1963, p. 38—45; Matei Călinescu, **Viața românească**, nr. 8/1964, p. 110—121; George Munteanu, **Gazeta literară**, nr. 31, 30.VI.1964; Paul Georgescu, **Viața românească**, nr. 10, 1964, p. 132—133; George Ivaşcu, în vol. **Momente ale revoluției culturale din Rominia**, 1964, p. 130—132; N. Manolescu și D. Micu, **Secolul XX**, nr. 5/1964.

Meditație

3 desene

de RADU BOUREANU

Sat în Deltă

Stradă dobrogeană

Dicționar de titluri

VARA OLTENILOR

După Constituție, [illegible] aparțin tuturor cetățenilor țării, într-o deplină egalitate. Oltenii însă au monopolizat totul. Și bancurile... Și vara. Dar ce [illegible] dom'le...

(Din „Comentariul lui Mitică")

FACEREA LUMII

Sînt tot felul de teorii [illegible] originea universului. Una din cele mai vechi e în biblie, cu cele [illegible] așa mai departe. Descoperirile științifice ulterioare au [illegible] dărîmarea însă tot s-a ales cu ceva de pe urma ei: repausul [illegible].

(Din „Introducere în Filozofie")

TRIUNGHIUL

Triunghiul este o figură [illegible] determinată de trei laturi și trei unghiuri. El poate fi de trei [illegible] general, isoscel și dreptunghi. Cel mai bun e primul [illegible] toate laturile și unghiurile egale. Celelalte sînt ceva mai nereușite. Despre triunghi [illegible] Pitagora, dar opera lui s-a pierdut.

(Din „Geometrie Elementară")

SETEA

Ca fenomen fiziologic, setea [illegible] că viața a apărut în ape, de-acolo s-a urcat pe mal și a [illegible] sucatul. Atavismul nu iartă. Iată ce era de demonstrat. Totuși peștii [illegible] ființele vietuitoare care nu cunosc setea. Și balenele, dar ele nu [illegible] numai par...

(Din „Eseu asupra darwinismului")

DRAGOSTE LA ZERO GRADE

De mai mult timp savanții [illegible] posibilitatea vindecării diverselor maladii prin frig.

(Din „Magazinul")

SĂ NU FUGI SINGUR PRIN PLOAIE

Ia-ți cu tine fiș-fișul.

(Din „Șeteța gospodinei" la televizor)

PÎINE ALBĂ

S-a constatat că pîinea [illegible] și pîinea neagră cu cartofi sînt mult mai hrănitoare decît pîinea [illegible] care în schimb poate fi folosită ca pesmet. Deci n-o aruncați, după [illegible] învechit.

(Din „Sfatul medicului" la radio)

BARAGAN

Săs și arșiță, praf și pulbere. [illegible] și tot meri și nu se mai gată. Na, că unde i-a fi capătul?

(Din „Documente rămase din epoca transhumanței")

R. L.

Luceafărul nr. 1

Anul MMXIV

Acum 50 de ani

Vremea — spunea marele clasic V. Em. Galan — înghite totul. Ca să venim cu un exemplu, cică ar fi mai ființat acum 50 de ani, deci în jurul lui 1914, o revistă literară care purta pe frontispiciul pungilor cu prune ce se puteau vedea în Piața Matache și pe antetul scrisorilor cu „Mai trimiteți", adresate provinciei, cuvîntul **Luceafărul**. Afirmația acestei existențe stranii, ne-ar fi lăsat rece — s-au făcut doar atîtea afirmații gratuite de-a lungul istoriei noastre literare, dacă o întîmplare ca aceea a deshumării actorului ce a jucat într-o piesă a unui autor Mazilu, deshumare făcută cu ocazia trecerii lui dintr-o parte a cimitirului în cealaltă, descoperindu-i-se merite opuse celor pentru care fusese îngropat, dacă această deshumare zicem, n-ar fi scos la iveală și un număr al revistei **Luceafărul** purtat de marele actor la ultima sa reprezentație. Evrika! **Luceafărul** a existat deci, a avut poezii și cearceafuri de proză, articole de problemă tipărite corp 7, rubrici fixe, „poșta redacției" și toate celelalte. Iată, prin urmare ce impuls puternic ne-a determinat pe noi să întreprindem studiul de față, lăsînd la o parte sarcina precisă, trasată de redactorul șef care mi-a spus: „dacă nu faci arborele genealogic al publicației noastre, te trec de la istorie literară la registratură". Investigația am pornit-o, evident, de la documente. Marele nostru cercetător H. Zalis ale cărui opere complete au ajuns acum la **Addenda** publicată de Magazinul, ne învață că în materie de zalisologie (știința cimentării fosilelor literare) totul e cum dehutezi. Cum porneşti la drum, cu alte cuvinte. Debutul, noi l-am făcut după o matură chibzuială, apelînd la fondul de sertare de pe lîngă direcția Gării de Nord, în colaborare cu direcția tramvaielor din București, secția Obiecte găsite. Înarmat cu un aspirator de praf am trecut așadar la violentarea postfestum a acestor **mater studiorum criticorum**. Evident, operația am făcut-o nu fără un judicios sentiment al zădărniciei.

Într-unul din sertare pe care cineva gravase cu briceagul numele **Dumitru Micu** am descoperit un jurnal cu unele pasaje interesante, cu toate că multe din referirile pe care le face ne sînt necunoscute. Citim: „M-au pus ăia de la **Gazetă** să-l înjur pe Chiriță. L-am înjurat, n-aveam încotro, apucasem de promisesem. Am mustrări de conștiință între orele 12 și un sfert — 4 noaptea. Într-un vis mi s-a arătat Sfîntul Sisoie și mi-a spus că o să mă chinuie așa toată viața dacă nu fac penitență. Pedeapsa: transcrierea numelui lui Chiriță de o mie de ori". (Urmează cele o mie de mătăniichirițe — iertați-ne că ne aventurăm în îmbogățirea limbii române. Era cazul). Pe pagina 13 a caietului citim scris cu creionul și tăiat, desigur nu destul de dîrz pentru că altfel n-am avea cum să citim, cum să ne înfruptăm din produsul mîinii criticului. Deci tăiat cu creionul: „N. Manolescu nu-mi inspiră, tulai doamne!, tune personalul de Cîmpina în urechea lui!, dacă-mi inspiră vreo încredere. Îi voi pune să semneze împreună cu mine toate articolele pînă cînd îl voi compromite". Apoi scris citeț cu cerneală: „N. Manolescu îmi inspiră o încredere atît de mare, încît ea se va transmite și generațiilor viitoare, din tată în fiu". O altă mîzgălitură ne amintește de stilul eliptic, sec, academic al însemnărilor lui Titu Maiorescu (vezi vol. V de Critice îngrijite de acad. I. C. Gulian) „Ora 8 dimineața, dat afară, prins mîna în ușă, pălmuit obraz E. S. Huideo! Huideo! (nu știm cui au fost adresate aceste cuvinte, dacă Dumitru Micu a fost subiectul sau numai obiectul asupra căruia s-a răsfrînt acțiunea).

Un sertar mult mai voluminos semănînd mai de grabă cu lada de zestre a fetei din opereta *Fata fără zestre*, aparține poetei Aurora Cornu, cunoscută la vremea ei de criticul Adrian Păunescu. Aici am găsit alături de „corespondența lui Proust" corespondența altor scriitori francezi, nemți, americani. Sînt, de fapt — niște însemnări, aruncări de creion între două sentimente profunde. „Tertulian — citim pe un șervețel de masă — e un critic nu prea fecund în tot ceea ce face". „Crohmălniceanu (pe o cutie de chibrituri) bun la dramă, mai puțin bun la versuri", ș.a.m.d. Ne-a sărit în ochi, cu toate precauțiile noastre, un schimb de telegrame între Nicolae Breban și Al. I. Ștefănescu. Aproape că ne-au dat lacrimile citindu-le.

„Scris încă două rînduri" — Breban.

„Felicitări entuziaste!" Ali.

„Luceafărul" mă bîrîie la cap, mort după stilul meu. Vrea facsimilele din lada televizorului. Poți să intervii —" Breban.

„Găsit, aranjat, plătit" — Ali

Printre hîrtiile rămase de la Șerban Nedelcu — scăpate ca prin minune de ochiul perspicace al nedelnicerilor (cercetători care și-au închinat ultimii ani ai vieții punerii în adevărata lumină, cea de la prinz, cînd soarele cade perpendicular pe opere, a operei lui Șerban Nedelcu,) am găsit acest proiect de roman: „Inginerul agronom, proaspăt venit în sat se duce la primul bal. Aici o întîlnește pe Celia, învățătoare. Ea îi invită acasă la o cafea. Acolo el o sărută. Ea că nu, numai după căsătorie. El are un soc. Președintele gospodăriei e în dilemă: să se ducă să-l viziteze la spital singur sau cu Celia? De aici nu știu ce să mai fac".

Spațiul nu ne îngăduie să mai extragem și alte date din praful acestor sertare (unele dintre ele ne-au fost comunicate de venerabilul I. Cazan, antreprenor de pompe literare la Uniunea Scriitorilor). Oricum, imaginea scriitorilor de acum 50 de ani, începe să prindă cît de cît, consistență. Dar numai asta nu-i suficient.

De la sertar și pînă la Uniunea Scriitorilor nu-i decît un pas. Așadar călcam cu curaj pe un teren bogat în vestigii literare, ca pămîntul vechii Doroge în oale. Studiind colecțiile vremii, cele două perechi de ochelari necesari (o pereche pentru presbiți și cealaltă pentru miopi) am ajuns la interesante constatări.

Se pare că una din racilele cele mai grozave ale trecutului era pierderea de timp. Dovadă în această privință o constituie interminabila discuție de acum 50 de ani pe marginea romanului lui S. Damian — **Bariera**. Acest

I. MUREȘAN

(Continuare în pag. a 5-a)

POETUL

Vocea poetului Ionel Teodoreanu am auzit-o intîi în „Ulița copilăriei", exuberantă și voioasă, am auzit-o într-un tîrziu melancolică, încercînd întoarcerea în timp spre copilărie și tinerețe. Proza sa este de la început congenitală cu poezia. Cu ani în urmă, la sugestia profesorului G. Călinescu, am întocmit o lucrare cuprinzînd lista metaforelor prozei lui Teodoreanu, pentru a vedea capacitatea sa asociativă și transfigurativă în crearea imaginii. Dacă însă pînă acum am intuit poezia lui Ionel Teodoreanu din propoziționea romanului său, de data aceasta poetul ni se mărturisește direct. Romantic și duios, cu ascendență în propriul său univers, cu o lejeritate a instrumentației lirice și într-o tonalitate calitativ nouă, Ionel Teodoreanu nu se repetă tatuși pe sine însuși, nu face prin volumul său de poezii un dublet al romancierului. Poeziile pe care le publicăm în pagina de față aparțin unicului volum de versuri rămas în manuscris de la Ionel Teodoreanu, intitulat „La porțile nopții", de care am luat cunoștință prin amabilitatea și înțelegerea văduvei scriitorului, D-na Ștefana-Velisar Teodoreanu.

Revelația poetului Ionel Teodoreanu este indiscutabilă; romancierul își încheie existența artistică cu ceea ce de fapt a și debutat, prin instantaneele lirice din „Însemnări ieșene". Poeziile, nu sînt o ultimă vilvătaie peste cenușa unei trăiri consumate, ultima unealtă care i-a mai rămas în putere artistului. Ionel Teodoreanu a fost dintotdeauna în

paginile sale de proză unul din veritabilii poeți ai vitalității și ai unei sănătăți și bucurii structurale a spiritului. Dar, pentru întîia oară, în ultimul rînd al vieții, poetul Ionel Teodoreanu, aș zice, e el însuși, în sensul unei mari confesiuni lirice a subiectului. Experiența poetică din proză cunoaște de data aceasta un adevărat reviriment, fortificat cu un suflu adînc și grav. Senzaționalul mărunt lipsește cum lipsește și simpla curiozitate documentar-biografică. Manuscrisul „La porțile nopții" nu e un manuscris oarecare, printre altele. Nu e vorba de o Addenda, ci de prelungirea firească a unei vechi vocații la care se intensifică și se amplifică corzile.

Ionel Teodoreanu nu iese din universul său de viață, nu se descoperă într-o nouă ipostază în ultimul moment; poeziile se simt în vecinătatea „Întoarcerii în timp" și a amintirilor din casa bunicilor. Au un timbru închis, apăsat de prevestirea morții, care avea să-l curme în iarna anului 1954. Pe Ionel Teodoreanu, care ne-a deschis un drum de soare către copilărie și tinerețe, l-am fi dorit, la vîrsta înțelegerilor mature, să privească cu entuziasmul său caracteristic, să nu-și prelungească momentele interioare de neliniști depresive. Sufletul său se învăluie în vestmintele care i-au fost dragi toată viața: adolescența și tinerețea. Metatorismul care a îngrijorat pe prietenii scriitorului și care anihila de la un anume punct inventivitatea epică și conținutul unora dintre romane, excelînd printr-o gratuitate formal-poetică, e strecurat prin sitele dese ale unei cenzuri severe. Expresia cîștigă în substanță, nu se conformă celei din romane. Formula, de un neo-romantism inedit, prin larghețea gestului și printr-un focus propriu și sincer, are o originalitate evidentă în ansamblul operei sale. Versului horațian „Labuntur anni", poetul îi răspunde cu o încercare dramatică de a rămîne în tinerețe și adolescență, căutîndu-le ca singur refugiu din calea morții. Această stare de înstrăinare de el însuși spre bătrînețe, nerecunoașterea unei alte ipostaze decît aceea a unei trăiri tenetice, la Teodoreanu se convertește într-o atitudine nostalgică. Amintirile copilăriei și ale tinereții sînt paradisul pierdut al poetului. Înafara lor el nu se regăsește. Plînsul e potolit și ascuns, lamentația suprimată. Rămîne ca un tremur lung pe ape această privire în urmă spre tinerețe. Din aceeași voluptate a trăirii din romanele „Ulița copilăriei" și „La Medeleni" provine și nostalgia din poeziile scrise la sfîrșitul vieții. E sentimentul pierderii tinereții a unui artist, care s-a identificat cu tinerețea însăși. Regretul este al aceluia care ajunge pe pragul ultim cînd totul i se pare a fi fost. Poetul nu poate pleca fără a privi înapoi în timp. Universul său e dominat de amintire. Pasaje din „Poveste" prevestesc sfîrșitul poetului într-un decor hibernal de cristale. Timpul se lasă ca o cortină, scuturîndu-l încet-încet în uitare. Tinerețea, chiar și sub forma amintirii, rămîne singurul alinător al poetului. Ea îi împrăștie din cînd în cînd negurile și către ea întinde aripa sufletului.

Publicarea acestui ciclu postum, la trecerea unui deceniu de la moartea sa, vine să-l înfățișeze pe Ionel Teodoreanu așa cum a fost în tot ce el a lăsat valoros literaturii noastre: un poet ingenuu și vibrant, fără moarte în înaintarea în timp

MARIN BUCUR

---

*) Tipărirea volumului manuscris de poezii alături de altfel splendide pagini ale prozei sale, ar fi omagiul pe care Ionel Teodoreanu îl merită din partea Editurii pentru literatură.

VERSURI POSTUME DE *Ionel Teodoreanu*

POVESTE

Deodată-n limpedele celei mai albastre nopți de iarnă
a fost o creștere mirată de lumini
— oaspe nou —
Ca și atunci cînd răsare luna, lin, pe vîrf de munte înlănțuit negru
sau cînd un obraz mîhnit se descrețește și surîde.
Eu, chemat din somnul marelui adînc,
Cu atingere pînă în inimă
Ca apa din fîntîna înălțată de luceafăr,
Am clipit
Și-ndată am văzut din nou, nu înlăuntru, ca în somn
Ci în afară de-a binelea
Dar am crezut că-s iar copil în noaptea pașilor
lui Moș Crăciun spre somnul celor mici cu încălțările la sobă.
Și cu inima din nou învăluită de minune,
Căci nimic nu mai era cu neputință,
Pasul meu, era vecin cu aripa cea mai înaltă
Iară gîndul, tot la fel, un șuierător.
Pe semne că am respirat adînc, ca înecat,
Pe urmă am privit fereastra-n care palpîiau firele tainei.
Nu se auzea nimic. Doar greierii de diamant ai gerului,
Iar în fereastră se aduna atîta transparență
Încît ai fi spus că noaptea nu-i decît un nume
Cu albastru în silabe
Tot al dimineții scatiului.
Am deschis fereastra, larg, ca-n nopțile de Mai
Cînd înfloresțe liliacul.
Dar ardea alb gerul, iar în casă soba duduia încinsă
Și dormea încolăcit, ematic marele motan, fără de aur în orbite
Și-atunci, plecat afară am întîlnit cu întîiul vaz
Și-nțîiul fum de argint al respirației,
Cu o ciudată regăsire
Deși niciodată nu-l văzusem.
Cerbul alb.
O, mai presus de toate alburile florii și lumini
Parcă pogorîse de pe calea laptelui
Anume înclinată pentru delicatele capite
Spre pămîntul gerului
Și Ea îl adusese peste albul lunii dar în noapte
După el,
Toată pădurea mișcătoare
Lupul, rîșii, urșii, veverițe și mușterți.
Vulpea și-mbulzirea șeluriță a lighioanelor pădurii
În plutire însă ca de abur
Parcă nu erau, deși altfel, decît în tăcere de oglindă
Sau ca peștii în adînc tăcut de apă
Sau în amintire de copil care adoarme adunînd sub pleoape spusele bunicei
Crengile copacilor și trunchiul lor compact
Și chiar pămînt arb
Se prefăcuseră în sticlucire de stîclă instelată
Că nimic nu mai era opac
O transparență de izvor de munte destăinuită adînc în toate o zîmbire parcă
Iară crengile sunau mărunt
Ca și cum orișice copac ar fi avut cercei lui
Și fericirea fetelor, la început, spre-ntîiul bal, de-a și-i suna cu clătinare gălește.
Cerbul plutea în fruntea nopții
Dar lighioanele care-l urmau în îmbulzire îmblînzită, fascinată,
Nu se-ncumetau să ajungă pînă la capite
De lucefăr alb.
Un spațiu pur, înfiorat de luminos
Ca cel cuprins în calea laptelui
De la un mal la altul.
Despărțea pădurea haitelor de cerbul nopții
Iar cerbul binecuvînta cu albăstrime de tămîie după
Slujba în biserică
Rînd pe rînd, toate ferestrele
Și prin ființa lui, ca printr-un văl subțiat de mireasă
Toată instalarea palpita.
Era în el?
Sau el era în ea?
O! Taină — Cerb al tainei!
Ca o lebădă de lin
Și plutitor ca fumul.
Iar ferestrele, chemate, rînd pe rînd se deschideau
Și apăreau, din umbrele albastre, chipuri de adolescenți
Băieți înginduriți în zîmbet, fetele cu gene lungi
Obraji netezi, albi de lună și de tinerețe
Dulci, într-o catifelare fără seamăn
Ca și cei aduși mărgăritar de valul marmurei eline.
Dar oare de iarnă noaptea albă a cerbului?
Căci deodată, totul a pulcers a se desface și a se răsturna
Fulguitor, molatec, blînd
Și-atît de fraged
Într-un alb atît de dulce în migdala lui amară
Că numai livada nopților de Mai
Livada nunții și-a mireselor în floare
Poate spune cum.
O, spune, albă lună, singurul obraz rămas al insomniei de odinioară
Chiar a fost?
Și-așa a fost?
Sau numai am visat, cerb alb, c-am fost odată
Și că tinerețea mea, la o fereastră larg deschisă înspre iarnă
A încălzit-o, dăruindu-i primăvara. Dusa.

JOC DE IARNĂ*)

Orașul era același
Exact
Halucinant de intact.
Vitrinele toate
Gălbui luminate,
La fel desuete și decolorate.
Pe străzile goale,
Aceleași! cu umbră în ele și șoaptă ferită, perechi provinciale
Alene ningea,
Dar cădea cu vechimi nouă nea.
Turbure, sură, deasă,
Ninsoarea sporea îmbulzită, lincașă
Din ea,
Iarna în alb mătăsos ca în iaclă — o mireasă.
Copiii
Clădeau un om de omăt cu vrăbii în pumni și în glasuri zurlii.
Lunar,
Omul creștea bulbucat și cu ochi ca de zar.
De ce
Îmi vine deodată altfel de pustiu de melancolie?
Ai cui sînt? Ai mei?
Genunchii aceștia grei?
Iată-mă alb ca o navă în ceață
Ivit în oglindă, față în față.
Cine e omul acesta nins?
M-am scuturat de omăt,
Dar nimic nu cădea fumuriu
De pe ființa nălucă, pe pragul pustiu,
Eram eu, — nu nins, —
Singur, bătrîn, învins.
Neauzit de încet
Moartea clădise din mine un om de omăt.

KIAN-ȘEN

La un capăt de lume, aevea,
Sau poate numai în somnul adînc, sub craniu,
Dar tot între China și cer
Sînt munții Kian-Șen
Telurici
De vînăt oțel
Crescînd argintiu înspre cerul sticlă pus
Cu viruri de lănci planetare,
Iluminate de ger boreal.
În valea lor abisală
Prin transparența încremenită de aer polar
Albește un riu de fum nebulos
Topit în distanță.
Stîlpii zării chineze
Stau în zale de zare azurie
Și uragan,
Iar umbrele lor, cînd curg Niagare de aur din soare
Fac noaptea lactee,
Acolo, la capăt de somn sau de lume
În munții Chitai
E strana singurătății
Nimeni
Nimic
Ci numai în mine, — turbat.
Și dacă
Porunca de foc a vulcanilor negrelor lave,
Tunetul vastelor ape-n galop înspre mări
Și urletul alb al torențelor,
Dacă ar fi în păstrarea inimii mele.
Trezii de vulcan n-ar mai fi înafară
Iar apele supte de leșin ar sta torpide în tăcere,
În golul enormei apriri.
Fluvii,
Torente
Bivoli de lave cornute,
De-a valma
Numai în mine.
Nimica și nimeni
Și nicăieri în afară.
Sînt ostenit.
Nu vedeți?
Stelele curg printre coastele mele,
Cascade de rîuri căzătoare.
Stelele, frunzele, toamnele, ploile, viețile,
Numai surpare și moarte
În craniul hilar al sărmanului Yorik,
În gînduri, în spadă, în clopotul nunții Reginei-mame
Dorul de ducă-n țărînă înclină spadă și frunte
Lunîndu-mi în veci diminețile faptei!
A fi, a nu fi?
Totuna
Cînd viața e umbră de fum pe genuna-căscată.
Du-te, Otelie,
Du-te, feciocă și soră,
Fereastră-nstelat de lunară a marei tristeți.
Leapădă scatele părului tău
Și dă-l umbrei.
Îmbracă-te lung în maramele negre
Și lasă-mi din tine doar somnul
În care ai fost vis și surîs pe obraz viscolit de vedenii.
Sună, trompet, de pe creasta înaltului turn crenelat
Al statiei mele de abur și geamăt de mare.
Trîmbiță lungă
Pentru un principe care
Poartă pe frunte
Nu stea
— a căzut —
Nu corcană
— Țărînă-i —
Ci numai și numai palcarea toamnelor lumii.
Fii gata, grăpare, cu tunet de lut în lopată,
Aștept pe ultimul prag
Cu spada-n abis
Dați-mi pe umăr mantia nopții.

HAMLET

Oprit între umbră și scatiă,
Față în față cu marea,
Cuget în turnul fantomei:
Dacă
Aprigul vînt care clatină cer și corăbii
Ar tresări
Tresăltînd din lucirea pumnalului minilor mele crispate,
Vini n-ar mai bate în lume,
Deci Ea
Fără grai
Fără chip
Închisă în sine
Ca noaptea cu ochii deschiși din moile bubos masive.
Dar gîndul meu, în aceste întinderi de straniu lunar
Plutește din pisc milenar în alt pisc
Căci sufletul meu între viață și moarte e singurul zbor
— Vultur vast răstignit —
Peste taina închisă sub marile pleoape între China și cer
Kian-Șen.

ZIUA COPILĂRIEI

Aș vrea să fiu undeva, departe,
— Nu știu dacă-n spațiu, sau numai în timp —
C-un salt peste moarte, —
Numai o zi, bunăoară
Dar aceea deplină, fierbinte, de vară
Cînd m-aș trezi dintr-un somn adînc
Clipind somnoros și îndată stirnit
În zorii cu fragi de pădure-n surîsul pe față
Să aud trîmbițînd din casă în casă
Din lină-colină
Și pînă într-alță seară-colină și mai albastre în luna ei palidă
Cocoșii cloncotitori
Cu creștele roșii în lumină de zori în marea zării ferestrii
Și pînă-n amurgul cu zare căpșună
Tot în față
Cu zarea în care răsare — ascuți țăruește — cerul de humă.
Cînd gata-i să cadă vinăt de coaptă
Noaptea
Prună-n argintul de brumă
Să fiu peste tot
Cu tălpi de pustiu
O! Dați-mi numai o zi
Dar s-o văd
S-o trăiesc
S-o frămînt
S-o visez
Cu ochii în sus fulgerați de albastru
Și mîna de copil pe visla trufe:
Stoarsa înaltului zmeu încordat
În unde brizi
Ca armăsarul sălbatec cabrat,
Cu zbîrnîietoarea murmurătoare
Ducînd în înalt glasul, ca lancea cruciaților de vară
Și cazi ca un cînt de cocoare
În vastul aur de soare
Să fiu numai eu pe pămînt, stăpîn după voia
Ca Noe în arca lui Noe,
Ca cine?
Cum era în pozele cărții iubite. Romulus și Remus și Crusoe
Apoi cînd doar iadul să știe ca diac
Din nou va veni să m-apuce, —
Oriunde, cît vreau
Să mă-nec în ierburi și grîu de vară,
Făcînd zig-zaguri și tumbe năuce
Și dănțuiri deșuchiat-paparud-hăbăuce
Să mă simt, deși singur cu mine
Bogat de atîta amar de mulțime
Și poate s-alerg după fluturi
Care clipesc
Laolaltă,
Albi în lumină, ca-n zare un sat românesc
Printre ierburi, cu maci
De mătase și soare, care sclipesc.
Să stau cu fața în sus
Răsturnat deodată din goana de cerb
La dulce răcoare, sub nucul din lunc
Cetind o carte cu inima-n file,
Cei trei muschetari, sau Haiducul
Dasupra-mi, cu frunză de vară
Deplin să mă-nvăluie nucul.
Cînte și cucul pe creanga lui: Cu-cu.
Răsară din nou amiaza de clește cu cocoșocul
Apoi din nou să mă-ncing
Dintr-una într-alta,
Știute!
O fugă
Și titirez și svîrlugă
Să fug și s-alerg
Prin marea lumină de vară,
Deslănțuit,
Pînă-n amurg și-n steaua de seară,
Parcă nu-n cer, ca un disc aruncat,
Ci chiar în gene, de-a dreptul ivită din mine, deodată!
Și-atunci, la capătul zilei de vară
Cu inima-n mare galop
Flămînd,
Fierbinte,
Cu părul năuc
Și tîmplele ude
— N-aveda, n-aude —
Și cu genunchii zgîriați
Și zmeul alături, ca scutul ostașului Dac.
Să viu în geană acasă
Spre blîndul staic
Și-ndată, la buna fereastră a lămpii de seară
Să strig:
— Mamă, mi-e foame! Dă-mi un covrig

Dar pe cine să strig?
O! tristă vară albastră,
Morminte nu au ferestre
E vară,
E seară,
Mi-e frig.

Cu Mihail Sadoveanu

Cu Tudor Arghezi

Cu Garabet Ibrăileanu

Cu Lucian Blaga, în familie

„CĂLĂTORULE, DU-TE CU BINE ȘI AI NOROC...“ ÎN ANUL 1965!

Sintem la Tomis, era romană, recitim o inscripție:
„Cornelia Fortunata M (arci) Corneli
„Stabilionis coniunx uixit an (nis) XXX
H (ic) S (ita) E (st)

Putem proba aceasta în mod statistic, iar aici la noi, la Argeș, faptul este evident prin însuși volumul lucrărilor efectuate pe toate șantierele pe parcursul a numai cîțiva ani. Lucrarea noastră modifică regimul hidrografic al unei bune părți din Muntenia și modifică, de asemeni, regimul de energie și lumină al țării, conform cifrelor unanim cunoscute din planurile noastre de stat. În cît timp? În mai puțin de o secundă din același timp geologic în care ne includem.

Geologul se sprijinea cu palma în peretele de rocă. După toată această impresionantă experiență a șantierului, comună cu aceea a miilor de oameni care lucrează aici, nu mai știam exact ce vîrstă să-i atribui și să-i propun. Ajunsesem împreună, de la Eocen și pînă la sfîrșitul anului 1964, străbătînd cu pasul doar cîțiva kilometri de tunel. Minerul care ne întîmpină, cu perforatorul pe umăr, ar fi trebuit să aibă vîrsta Argeșului, dar e de o vîrstă cu inginerul. Ce vîrstă, socotită în eficiență geologică, vor avea în 1965?

„CĂLĂTORULE, DU-TE CU BINE ȘI AI NOROC...“ ÎN ANUL 1965!

O ecuație asupra timpului, cu: ing. N. Iurașcu – geolog, prof. V. Barbu – arheolog, dr. R. Dascal – gerontolog, prof. V. Daimaca – astronom și P. Anghel – reporter.

„Timotheus Noni f (ilius) d (e) s (uo) memoriae causa.

Dăm acum transcrierea mai amplă a aceluiași text, după grecește, scrijelat pe aceeași stelă funerară:

„Timotheus fiul lui Nonis a pus stela în chip de amintire.

„Cornelia Fortunata...? (text martelat)

Bucură-te!

„Distinsule străin, află că gingașa și înțeleapta Cornelia Fortunata, soția lui Stabilio, s-a sfîrșit cu dragoste față de bărbatul ei, lăsîndu-l în suferință și lacrimi. (După ce citești aceste) du-te cu bine și ai noroc“.

Am redat traducerea după studiul pasionatului cercetător arheolog, A. Aricescu, publicat în frumosul volum: „Noi monumente epigrafice din Schythia Minor“, editat de Muzeul Regional de Arheologie Dobrogea, Constanța 1964. Fiindcă documentul epigrafic intră într-o arie de cercetare mai vastă, legată de necropolele tomitane, ne-am deplasat, împreună cu cercetătorul V. Barbu, dînd timpul înapoi, în Tomisul vechi, lîngă incinta în care se află această Cornelia Fortunata, cetățeană de 30 de ani.

Un cimitir de cetate, acum ca și în urmă cu 2000 de ani, înseamnă de fapt prelungirea cetății și înghețarea ei, în liniștea straturilor de pămînt. Procesul s-a repetat la Tomis, în sens invers, anexînd în cursul timpului întreaga cetate vie și transformînd-o într-o vastă necropolă, cu tot vastul ei inventar. La numai cîțiva metri deasupra acestui strat de viață, s-a așezat Constanța de azi. Orașul modern, cu portul, blocurile, bulevardele, instituțiile, necropolele lui, continuă de fapt cetatea veche în care, după cît se intuiește, procesele de viață socială nu s-au suspendat decît temporar, în bătăi de clipă care au însemnat poate doar secole. La cîteva milenii de istorie un secol e puțin, iar într-un secol, o generație este și mai puțin. Alegînd din generații o viață — să zicem Cornelia Fortunata — căpătăm un aricît de aproximativ reper în timp, în timpul uman și deci în timpul istoric.

Dar arheologul V. Barbu, acest Caron tînăr între necropolele tomitane, este la fel de exigent, cu aproximarea timpului, ca și colegul lui de echipaj din Munții Argeșului, geologul.

— În arheologie, ne spune el, viețile sînt serii prea mici, adesea elemente accidentale, puncte de sprijin foarte aproximative pentru un ev. Propuneți-mi o altă măsură de timp, un ev, o epocă.

— Să ne oprim la Cornelia Fortunata!

— Ne putem opri, în acest caz, la un alt destin mai spectaculos pentru un reportaj. În 1959, chiar în primul meu an de arheologie, am descoperit în șanțul de fundație al unui bloc de pe Cuza Vodă, un mormînt de inhumație deosebit de interesant. Era situat într-o nișă săpată în loess, iar pămîntul păstrase intacte pînă și urmele uneltelor. Spaclul arheologului atingea deci urme proaspete... Dar și mai „proaspătă“ părea incinta funerară din care am degajat un sicriu de lemn și o casetă.

— Era poate chiar Cornelia Fortunata...

— Aproximațiile sînt excesive... Era sicriul unei tinere, al cărei păr castaniu se păstrase intact, cu toate podoabele de aur așezate în bucle. Desigur, pentru contemporan, pentru orice sensibilitate deci, faptul e mișcător. Tînăra tomitană ne-a lăsat mărturie un semn, mai tulburător decît un vers din Pindar sau din Ovidiu, dînd poetului — mai puțin decît arheologului — pretextul unei concentrate meditații asupra omului și Destinului. Folosiți majuscula — ne atrage atenția arheologul—fiindcă e important să se marcheze sensul antic al destinului, Soarta, Fatum. Acest Fatum dirija existența omului antic, o ținea sub spectrul lui. Nu vei ieși din sfera documentului arheologic, culeș de pe teritoriul Scythiei Minor, adăugînd pentru confirmare și documente epigrafice și liste de inventar funerar. Moartea este o necunoscută pentru omul antic, la fel ca și viața care stă, la rîndu-i, sub semnul determinărilor divine. Iată una dintre sutele de inscripții de pe stelele funerare tomitane, denunțînd cruzimea Destinului, la o intensitate a tragicului și sublimului care ni-l rememorează pe Eschil și Sofocle:

„Spre pomenire:

— Nimic nu depinde de oameni, toate se schimbă sub Destin. Într-adevăr, și eu m-am străduit să-mi cresc copilul și să-l conduc spre idealuri. Dar voinței mele i-a luat-o înainte hotărîrea (Destinului), prin acest mormînt.

— După cum este hotărîrea (Destinului), dragii mei, mi-am plătit soarta ce-mi era scrisă, înainte de a ajunge la vîrsta maturității și a intra în rîndul bărbaților. Fiind eu copil de 6 ani, mic și tînăr, mă numeam Lillas.

— Căruia i-am ridicat acest mormînt așa cum nu trebuia (în mod anormal!), eu Bassianos, tatăl, împreună cu soția mea, Ianuaria, cea mult prea înlăcrămată, jelind împreună nașterea fericită a pruncului.

Bucură-te, trecătorule, și fii sănătos, mai ales pentru ceilalți“. (Redăm din nou traducerea lui A. Aricescu, din același vast studiu consacrat metricei și stilului versificației din inscripțiile dobrogene, promițîndu-i că ne vom ocupa ulterior de aceste prețioase contribuții).

— Să ne oprim aici, intervin, cu respirația sugrumată de acest episod cu adevărat antic. Ni se pare că ne-am oprit exact asupra problemei care face obiectul întoarcerii noastre în timp. În acest Fatum, proiectat terifiant în conștiința omului antic, intră de fapt cauzalități, determinări și soluții, explicate, înțelese și modificate de omul de mai tîrziu. Brutal vorbind, Lillas, copilul antic, putea să moară de poliomielită sau chiar dintr-o banală gripă. Primind cu stoicism hotărîrea Destinului, anticul a socotit-o tatuși nedreaptă, vezi acel „nu trebuia“ pe care A. Aricescu îl dilată în parantează cu: „în mod anormal“. E aici un simbure raționalist. Un embrion de împotrivire care va deveni motor dinamic în cursul mileniilor, modificînd însăși condiția omului și alungînd îngrozitorul Fatum, sau travestindu-l în altceva.

— Acest proces, mă corectează arheologul, este în epoca de care mă ocup, extrem de lent, anevoios, dramatic, mai bine spus, tragic — fiindcă sîntem în epoca sublimă a tragicului. Modificarea concepțiilor spirituale, probate statistic de schimbarea ritului funerar, se întinde în Scythia Minor pe o distanță de aproximativ 400 de ani, cuprinzînd capetele a două ere. Și încă la Tomis, acest proces de primenire filozofică, trecerea la creștinism, este mai dinamic decît în peninsula italică, la Roma adică. Scythia Minor se dovedește din acest punct de vedere mai receptivă, trecerea la un alt orizont spiritual, la o altă concepție de viață efectuîndu-se aici mai rapid și mai intens.

— Cum apreciați, din acest punct de vedere, viteza prefacerilor spirituale la orizontul nostru contemporan?

Punînd această întrebare, m-aș fi așteptat ca arheologul să-și declină competența, orizontul istoric al vremii contemporane neoferind încă nici un element profesiunii pe care o reprezintă V. Barbu. Îi comunic observația, și arheologul, mîngîind o statuietă de Tanagra, mi-a oferă pentru o clipă, o dată cu replica:

— Elementele lumii de azi vor oferi și ele, în mod cert, materie pentru arheologi. Cît de liber spiritual este omul de azi, cît de stăpîn pe destinul său personal și pe destinul său istoric, o vor proba și o probează încă de pe acum documentele acestei civilizații dinamice, care este civilizația epocii noastre.

Încercînd să punem în desen ecuația timpului, văzută de V. Barbu, ni se pare că ea pornește de la silueta Cavalerului Trac, într-o fugă de linii care se întîlnesc în unghiul ascuțit al unei rachete... Deși arheologul, ni se pare nouă, privește încă de pe acum obiectul cosmic cu o subtilă curiozitate... arheologică.

— Ce vîrstă îi dați omului din 1965?

— Vîrsta viitorului, a unei ere.

Am încercat să ne întoarcem din ere la o măsură și mai umană, măsura omului ca organism, dorind să-i obținem ecuația de data aceasta de la un gerontolog.

ANI, VÎRSTĂ, MĂSURI CARE SE POT FORȚA...

Pacienții doctorului Robert Dascal sînt — în mod convențional — bătrînii. Sînt de altfel singurii pacienți admiși în Institutul de Gerontologie, unde senectutea este un fenomen de studiu, la dimensiunile întregului spectru al amurgului uman. Cercetătorii studiază fenomenul vital la limita lui, adunînd observații, încercînd să ordoneze observațiile în principii care să înlesnească înțelegerea resorturilor intime ale declinului, cu consecințele care decurg din el. S-ar părea că ne-am instalat în incinta anticului Fatum, fiindcă aici — cu aricită seninătate am privi fenomenul — sîntem totuși în fața unor măsuri limită, aricît de ameliorabile. Cunoscînd în prealabil punctul de vedere inedit al dr. R. Dascal în problemele de gerontologie — un studiu asupra acestor probleme va apărea în revista „Ramuri“ — am găsit cu atît mai potrivit să-i solicităm opinia, nu despre senectute, ci în mod paradoxal despre tinerețe. Era tocmai clipa cînd printre membrii echipajului trebuia să urce un alt coechipier, autorizat a se pronunța asupra unei limite la care se supun și ceilalți membri de mai sus.

— Cum considerați, din punct de vedere biologic, starea de tinerețe și care sînt limitele care definesc acest fenomen?

— Starea de tinerețe nu este, sub raport biologic uman, un fenomen. Este ansamblul morfo-funcțional și psihic al individului uman, pe un segment dat din curba procesului vieții, segment situat imediat după perioada completei creșteri și dezvoltări organo-psihice, și înaintea acelui segment în care se fac simțite semnele declinului, adică ale bătrîneții.

Ca și la anteconvorbitorii noștri intervine iarăși accidentul *aproximație*, raportat de această dată nu la ere geologice sau istorice, ci la „segmentul situat imediat după perioada completei creșteri... și înaintea acelui segment în care se fac simțite semnele declinului“, ceea ce în limbajul convențional al poeziei se numește *tinerețe umană*. Fiind o chestiune care îl privește pe cititor în modul cel mai direct, delimitarea aceasta, cu aricită luciditate științifică s-ar fixa, neliniștește și invită la meditație. Traducînd mai amplu definiția, în același limbaj elegant-riguros, dr. R. Dascal pare că mută tolerant limitele, cel puțin pentru subiecții din echipaj:

— În accepțiunea mea, această perioadă biologică este întinsă mai ales spre zona ortogerică, întrucît starea de bătrînețe care o delimitează este cu mult mai tardivă decît instalarea (poate juxtapunerea pe procesul evoluției) procesului de îmbătrînire. Semnele premonitorii ale procesului de îmbătrînire pot fi detectate atît de devreme, pentru anumite sisteme și organe, încît dacă le-am identifica cu starea de debut a bătrîneții, am comprima paradoxal această foarte întinsă perioadă de viață care este tinerețea... La fel de adevărat este că delimitarea tinerețe-bătrînețe este teoretică. Nici biologic și nici psihologic nu se pot trasa frontiere. Modificările sînt lente, fragmentare și doar circumstanțe revelatorii sau sumația integrativă a saltului calitativ fac definitorie apariția stării de bătrînețe sau de încetare a tinereții.

— Cum caracterizați, din punctul de vedere al aceleiași științe, starea de tinerețe?

— Credem că starea de tinerețe cuprinde cea mai mare vigoare fizică și psihică din tot cursul vieții, optimum-ul de adaptabilitate în continuul proces de interacțiune cu mediul intern și extern și, ca un corolar al acestora, cea mai mare probabilitate de menținere a unei armoniose integrități funcționale, ceea ce definește starea de sănătate.

Dr. Robert Dascal dizertează cu concizie, cu un anume aticism propriu gîndirii științifice care presupune catedra:

— În termenul general de adaptabilitate optimală sînt cuprinse, pe lîngă largile limite funcționale ale diferitelor funcții organice, promptitudinea și eficiența mecanismelor homeostatice, de apărare și reparatorii, precum și cele mai întinse rezerve energetice, fizice și psihice. Aceste proprietăți explică randamentul și performanțele fizice și psihice, specifice stării de tinerețe.

— Ați luat în considerare, după cum v-au invitat de altfel, elementele de strictă determinare organică, eliminînd desigur metodologic și un alt element...

— Am evitat intenționat să vorbesc despre inteligență, deoarece cred că conținutul ei pur orizontal (viteza de reacții la stimuli, viteza de găsire a soluțiilor noi, adaptarea la circumstanțe noi) este inadecvat în termenul de biologia vîrstelor. Inteligența umană este o funcție mult mai complexă, eminamente verticală (selectivă — integrativă — sintetică) și care, spre deosebire de celelalte funcții organo-psihice elementare cu evoluție parabolică, își menține caracterul evolutiv și după terminarea perioadei de tinerețe.

— Am ajuns din nou la elementul-cheie al acestui colocviu, într-un anume punct de confluență a opiniilor, aliniate — cu nuanțe — poziției omului ca factor motrice în timp.

Gerontologul precizează:

— În marele proces de adaptare la mediul intern și extern, se situează și procesul de cunoaștere a lumii, precum și toate străduințele de a o influența; de unde tehnica și știința. Desigur că starea de tinerețe realizează perioada maximei fertilități și în această activitate umană. Prin apogeul atins de funcțiile psihice elementare (percepție, atenție, memorie, asociație, analiză) starea de tinerețe este cea mai permeabilă marelui curent de informații pe care-l furnizează mediul extern (fizic, social-politic, al ideilor). Și rezonanța pe care o declanșează informațiile venite din mediu își au maxima lor amplitudine sub forma inițiativei, curajului, ideilor etc. Aș putea spune că, în starea de tinerețe, predomină componența de mobilitate a structurilor organo-funcționale, cu viteză mare de reînnoire, în opoziție cu starea de bătrînețe care realizează o rigidificare, o gelificare structurală și funcțională.

Cercetătorul ar putea fi contrazis prin însăși condiția de fermă robustețe morală a unui alt membru al echipajului nostru, prof. V. Daimaca, a cărui senectute este echivalentă unei strălucitoare tinereți, transportate la altitudini alpine. Am spune stelare, fiindcă V. Daimaca este un cercetător al astrelor. Dar dr. R. Dascal își întregește definiția cu un nou element, pe care ne luăm îngăduința să-l transmitem, prin intermediul paginei, în semn de omagiu, coechipierului nostru:

— Ceea ce se înțelege prin înțelepciune, adică tocmai ceea ce este adaos calitativ inteligenței, cred că nu aparține decît parțial stării de tinerețe și este apanajul predominant al stării următoare, celei de senectute.

Poate de aici, am spune noi, ambiția și râvna de a atinge acest prag — al înțelepciunii — printr-o încleștare temerară cu timpul care ne tatuează obrazul și ne aureolează părul, pretimpuriu uneori. (Este și cazul celor 5 din acest echipaj!)

— Ce vîrstă aveți în 1965? Dr. R. Dascal, ca psiholog și umanist, ne propune și măsura unui timp interior. E un timp al intensității trăirilor, al efervescenței sentimentelor și ideilor, modificînd eticheta convențională a vîrstei; fiindcă singurul timp care se modifică vădit sub acțiunea omului este timpul uman. Ce să-i propunem deci, cititorului, ca timp al trăirilor, în 1965? Să-i propunem o măsură maximală, posibilă tatuși azi, în era cosmică. Deci:

CE VÎRSTĂ AVEȚI DIN VÎRSTA STELELOR?

Prof. V. Daimaca, omul acesta cu profilul unei acvile din Anzi, este un privilegiat. El ne poate răspunde la această întrebare cu cel puțin cîteva documente smulse de-a dreptul din cer: în octombrie 1943, V. Daimaca, pe atunci profesor de matematică la Tg. Jiu și astronom amator, a descoperit, înarmat cu un simplu binaclu, o cometă nouă, prima cometă însemnată în cataloagele astrale cu un nume de român. Au urmat apoi alte descoperiri, momente memorabile în dezvoltarea științei cerului la noi. Acești aștri zburători, purtînd numele lui V. Daimaca, au parcurs și parcurg, pe itinerariile lor siderale, milioane de kilometri, luînd în trena lor de lumină un nume care la rîndu-i străbate ani-lumină.

În cursul acestei toamne, cu prilejul unui interviu, i-am propus prof. V. Daimaca, pensionar acum, un nou rond de explorare a cerului, cu același binoclu sau cu instrumentele de la observator. A regăsit instantaneu vigoarea entuziasmului și ne-a făcut promisiunea că ne invită la acest rond proiectat. Pînă atunci, cu prilejul unei noi vizite, îmbiindu-l printre membrii acestui echipaj, prof. V. Daimaca a transmis la rîndu-i cititorilor o invitație-îndemn:

— Cercetați cerul! Epoca sateliților artificiali și a marilor nave cosmice trebuie, în chip legitim, să determine un interes larg pentru Cosmos, o fervoare a descoperirilor demnă de acest timp. Pămîntul e prea mic. (Și îndeajuns de mare ca să încapă mai multă, cît de multă fericire pe el, spunem noi!). Pămîntul e o stea între miliarde, iar această dimensiune a lui e tonică pentru cercetători. Necunoscutul se supune cunoașterii, iar cunoașterea, cercetarea, investigația, creația, sînt singurele satisfacții majore. Ni le oferă vremea noastră, minunata noastră epocă a socialismului biruitor. Aceste satisfacții nu țin de vîrstă...

*

— Ce vîrstă aveți în 1965?

Reporterul poate răspunde legitimîndu-se cu actul lui de buzunar.

PAUL ANGHEL

Luceafărul

nr. 1, Anul MMXIV
ACUM 50 DE ANI!

(*Urmare din pagina a 3-a*)

roman criticat vehement pe atunci de tatucul Mazilu, critic îngropat de vremea care cum spunea clasicul — înghite totul — nu a ajuns pînă în zilele noastre decît sub formă de discuție. Restul a fost mîncat de șoareci înainte ca Uniunea scriitorilor să ia măsura drastică de deratizare de care beneficiem acum cu toții. Reținem deci încă un nume de scriitor al vremii: S. Damian (important și prin prietenia celebră la vremea aceea care îl lega de Eugen Barbu, prietenie comparată deseori cu cea dintre Oreste și Pilade)

Întrepătrundem exegeza noastră asupra cu reproducerea unor „tipuriturii“ care dovedesc ecourile mișcării literare în folclorul vremii.

I. Glumele lui Tribune
Sînt trei rele și trei bune
Dar trei rele foarte foarte
Și trei bune doar în parte!)

II. A vorbit despre-o baladă
Care pe erou îl scrută
(ca un fel de acoladă
între Barbu și Bărbuță) [2])

Un amic îmi spune ieri
Cu un glas de barosan
E brunet Brunetière [3])
Dar nu ca I. D. Bălan.

Veronica Porumb-acu,
Pare-a croseta cu acu'
Și-și împunge-n stîngăcie
Degetul cu care scrie. [4])

Satu-i frate cu orașu
Și se cam confundă-un pic
Cînd pe coasă dă Cosașu
E ecoul Tic-Tic-Tic [5])

Toți banii oltenimr
Nu mă iartă nu mă cruță.
Căci diminutivul lor
A ajuns Ion Bănuță.
(E-un diminutiv de spită,
Ca-ntre gașă și Gașită. [6])

De decenii și milenii
Nu ar fi poetul mare
dacă n-ar visa și premii
și istorii literare. [7])

Cu aceasta trecem la sectorul de poezie. Nu am trecut brusc, ne-am folosit de tipăriturile de mai sus comunicate de poetul Al. Țotu (firește pseudonim deși e din Țara Moților) pentru a nu provoca un șoc în rîndurile iubitorilor de proză. Susținută de Ion Acsan, A. Căprariu, Florian Cezar Baltag (prin versuri) de N. Stoian (prin sedințe) de Dinu Săraru (prin gesturi energice) poezia Luceafărului și-a căpătat un timbru propriu care se mai folosește și azi pe unele scrisori de dragoste către Fond, trimise de la Sinaia.

Au mai fost, evident, și alți poeți, însă un mare lapsus ne împiedică acum de a le spune numele. Ceea ce nu-i atît de grav, întrucît mulți dintre ei au luat premiul Luceafărului. O compensație deci tot au avut.

Un studiu atît de întins și de dens ar rămîne poate uscat, congelat, țeapăn, dacă am omite și acele întîmplări pline de miez, care au colorat viața scriitorilor de atunci. Fapte mărunte, întîmplări banale în aparență, dar numai și numai în aparență. Noi am aflat o mulțime de asemenea istorioare în cercetările noastre și merită măcar unele să fie povestite, chiar și în parte. O întîmplare a fost aceea a primirii poetului Nichita Stănescu la Academie. Atunci poetul Ion Gheorghe, prietenul lui a rostit (nu întîmplător) acest discurs: „Onorat prezidiu, stimați ecnacademicieni. Autorul de baliverne blonde sau criptice, cum vreți să le ziceți, Nichita Stănescu, nu e mai izbutit decît alții, ca poet vorbesc, să nu se interpreteze cumva, că la mine s-a luat obiceiul de a mi se interpreta vorbele. Meritul lui e că și-a băgat grădina zoologică de la Băneasa în cap, leii în urechi, panterele la subsioara, crocodilul în sîn și le-a scos pe nas în literatura română. Acum care e chestiunea: face să-l primim în Academie pe baza acestor animale? Eu zic că face. Așa că sînt pentru ca să-i facem vînt lui Nichita în Academie, dar numai în secția de literatură. Atît și nimic mai mult“.

Ca o caracteristică generală a oamenilor de litere era pe vremea aceea, sportul, împins pînă la manie. Nu erai primit în nici o redacție dacă nu știai rezultatul meciurilor din ziua aceea, ridicate la rangul de parolă. Toți scriitorii se dădeau în vînt după cîte un sport. Astfel, știe toată lumea: A. E. Baconsky colecționa săptămînal timbre străine în „Contemporanul“, Marin Sorescu și Romulus Vulpescu înghițeau săbii. N. Țic juca tintar și, săptămînal, ținea „rubrica țintarului“ în Magazin, Eugen Frunză trăia frunze ș.a.m.d.

Unul dintre poeții tineri, Ilie Constantin, era fotbalist, într-o vreme șef de echipă, dar apoi schimbat din cauza unor repetate lufturi de la 11 metri. O statistică a vremii ne dă aceste procente pe care le considerăm revelatorii pentru înclinațiile oamenilor de litere. 65 la sută dintre ei fac cros (unii desigur doar din snobism pentru că aveau mașini personale. Vezi mașina lui Corneliu Leu în șanțul special amenajat de la Muzeul Miliției Populare). 13 la sută boxeri, acești scriitori puteau fi ușor recunoscuți după dinții falși, după nasul de material plastic și după maxilarele false. 2 la sută șahiști (meciul dintre Al. Piru și G. C. Nicolescu terminat prin mîncarea reciprocă a pionilor), acest meci a fost urmărit cu viu interes. Alte procente: 3 la sută hocheiști pe gheață în fața panourilor cu vedete de cinema, 4,50 la sută voleibaliști, 0,099 la sută (Petru Vintilă) baschetbaliști. Dintre crosiștii notorii, cu marathonul în sînge, mulți în corespondență strînsă cu Zatopek, citățm cu mîndrie pe Mihail Sorbu, Agatha Bacovia, Tita Chiper, Ben. Corlaciu. În fiecare lună dimineața, din fața Casei Scînteii aceștia preluau flacăra olimpică, adusă chiar de la Olimp de Dimos Rendis și timp de șapte zile în aplauzele mulțimii el o purtau pînă la Arcul de Triumf. În ce-l privește pe Eugen Barbu, nume care în mod fatal ne tot vine sub condei, de cîte ori ne gîndim la literatură, cinematografie, teatru și sport, era — spune o cronică plastică, singurul și adevăratul jucător de popice al veacului. El își confecționase niște bile și nu voia să joace decît cu acestea, intenționînd chiar să dărîme cu ele următoarele puncte întărite: Turnul Pompierilor din București, Castelul de apă din București, Turnul Chindiei din Tîrgoviște și Turnul Eiffel.

Acum o concluzie se impune de la sine. Ca și acum și în urmă cu 50 de ani viața literară era plină de pitoresc, de poeți și prozatori, de oameni care scriu și oameni care publică. Din toate acestea reiese clar existența revistei Luceafărul și dreptul nostru de a continua, renunțînd bineînțeles la toate aceste mici digresiuni pe care am încercat pe scurt să le expunem.

I. MUREȘAN

P. S.: I. Mureșan: pseudonimul nostru real, a nu se confunda cu redactorul vechiului „Luceafăr“, responsabil ad hoc cu spiritul polemic.

1) Revista care a inspirat acest fericit joc de cuvinte a existat la Cluj după cum o dovedește pertinentul studiu al tovarășului Țucurel P. Vintilă, publicat recent în analele Universității din Roșiorii de Vede. Sediul și-l avea într-o cafenea, cofetărie, bragagerie, cam așa ceva. Întîi te îndreptai spre secția de poezie, trecînd prin niște încăperi pline de tot felul de baclavale, scoroboțești cu frișcă, trimiși cu nucă etc. Mai coborai niște trepte, mai beai un coniac și ajungeai în secția de critică, unde trebuia să înghiți volens nolens cornurile cu mac, covrigii sărați bine ai lui Ion Cornea. De aici se deschidea un chepeng și te pomeneai deodată într-un beci în fața redactorului șef, Dumitru Mircea, care cu o custură între dinți, începea să-ți „spună“ cîntecul popular: „Banii, banii!“ Revista se tipărea pe hîrtie caramel, apoi era unsă bine cu cremă de vanilie și numai după aceea apărea mai ales de Anul nou, cînd intra direct în plăcinte.
2) Barbu: numele subversiv al lui Corbea haiducul; Bărbuță — mama sa.
3) Brunetière: critic francez care n-a rămas decît prin apropierea din tipăritura noastră.
4) După cum vedeți o sinucidere literară, niciodată destul de izbutită, veridică, inspirată, sinucidere care să meargă la inima cititorului.
5) Foarte greu de explicat.
6) Idem.
7) Parcă au fost scrise azi. Ce repede trece timpul!

RADU BOUREANU — „Pădure la Văratec“

MARIN SORESCU

Desen de RADU GEORGESCU

Pornire

Copacul şi-a întins umbra
Pe asfalt
S-o calce maşinile,
Aşa cum sălbaticii
Modelează din lut
Chipul duşmanului lor
Şi-l străpung cu săgeţile.

Copacul şi-a desenat chipul
Pe mii de frunze
Şi le-a azvârlit în stradă.

Apoi a chemat vântul,
Maşinile şi oamenii
Să le treiere,
Să nu rămână o singură frunză
În care inima lui
Să nu fie străvită, însângerată.

Copacul se uită sfârşit
În fiecare toamnă,
De zeci de ani.

Laocoon

Fiul îşi prinde de mijloc părintele
Şi trage din răsputeri,
De le troznesc la amândoi
Oasele.

Tatăl îşi prinde de barbă
Ori de grumaz
Tatăl
Şi încordându-şi toţi muşchii
Trage,
Cu o experienţă milenară.

Numai bunicul
Nu mai are de cine să se prindă
În faţa lui e numai aer
Fără nici un trup
Şi începe să plângă,
Strângând în braţe o minge
Aproape rotundă.

Marii bărbaţi

Mircea cel Bătrân îmbrăcat în zale.
Alexandru cel Bun îmbrăcat în zale.
Ştefan cel Mare îmbrăcat în zale.
Mihai Viteazul îmbrăcat în zale.
Ioan Vodă cel Cumplit îmbrăcat în zale.
Şi aici, în Citeniq, Tudor Vladimirescu
Primenit şi el cu zale
Peste cămaşa morţii.

Mie-mi vine să m-aşez pe genunchii lor
Şi să-i trag de mustăţi
Şi să-i întreb de ce sînt toţi
Îmbrăcaţi în zale
Şi unde toţi pleacă în fiecare dimineaţă
Şi de ce nu mai stau pe-acasă
Să se bărbierească mai des
Că uite bărbile lor
Mă zgârie
Când mi-alint de ele sufletul.

Aş vrea să merg şi eu cu voi, le spun,
Să văd măcar lupta de la Rovine,
Dar mă împingeţi blând la o parte
Şi mă lăsaţi în grija femeilor.
Şi cum caii voştri şi-au tocit pe drumuri
şaile
Frumoase cu ciucuri
Luaţi din prima biserică zidită de voi
Ceaslovul legat în piele
Şi-l puneţi pe ei cu literele în jos
Să se umple de sudoarea şi de sîngele
Acestor locuri.

De multe ori vă întoarceţi victorioşi
Şi eu mă joc cu steagurile năvălitorilor,
Făcînd din ele corăbioare
Şi dîndu-le drumul pe apa Dunării.
De multe ori nu vă mai întîlnesc
Şi-atunci mă mir cum poate să nu se mai
întoarcă
Un om care are nevastă, şi munţi, şi
copii.

Brîncovene Constantine,
De ce-ţi taie turcii capul
De cinci ori la rînd,
O dată pentru fiecare copil al tău
Şi o dată pentru tine?

Sultanul are în palat
Un coş de hîrtii pentru capetele domnilor
români
Care niciodată nu se nimeresc supuse.
Dar, uite, trunchiul de unde a fost retezată
Mîndria ta de ghiaur
A rămas în picioare
Ca un stîlp de pridvor românesc însărcinat
La Istambul.

Dar ce să mai răsfoiesc eu cartea asta
cu poze?
Mai bine mă uit în sus,
Fiindcă cerul nostru e zugrăvit
Ca Voroneţul, cu toată istoria Românilor.
Deasupra Posadei
E lupta de la Posada,
Deasupra Podului Înalt
E lupta de la Podul Înalt
Deasupra Călugărenilor
E lupta de la Călugăreni.

Sînt bătăliî pe toţi pereţii,
Şi în tîrîie şi ocniţe,
Pe stele e chipul încruntat al bărbatului
de demult
Iar sus, în turla neagră
Stă Decebal, pe nori de otravă.
Bînd otravă,
Şi otrava prelingîndu-se de pe mustăţile
lui.

Horoscop

Cînd între noi şi lume
Se interpune soarele,
Ziceam că eclipsă
Cînd vine luna —
Atunci e noapte.

Mai sînt însă şi alte planete,
Ca fericirea, moartea, femeia
Care ne dau mereu ocol,
Pentru că nimic în univers
Nu trebuie să stea degeaba.

Ploaia prin dreptul ochilor
Veşteşte an bogat
Şi belşug de sînt.
Apeşi buzele pe un suflet mic
Care nici nu se vede
Cu ochiul liber
Şi viaţa se trămsmite amplificată-n istorie,
Printr-un sistem de pirghii.

Mai există şi mugetul florilor,
Mai există şi cele douăsprezece poziţii
Ale cuvintelor,
Care îşi schimbă sensul în fiecare lună,
În legătură cu mersul stelelor.
Incendiu în zodia săgetătorului
Îţi arată clar,
Că noi şi toate lucrurile din jur
Încăpem la urma urmei în fumul nostru.

Toate acestea trebuie bine învăţate
Şi ştiute pe de rost,
Pentru toate acestea
Nu înseamnă nimic.

Totul

Totul s-a petrecut la repezeală:

Pămîntul improviza cîteva fire de iarbă,
Copacul improviza cîteva frunze.
O pasăre — n-am avut timp să văd cum
o cheamă —
Improviza un cîntec.
O femeie improviza un sentiment etern.

Iar eu improvizam un surîs
Pentru fotografia vieţii mele.

Am legat...

Am legat copacii la ochi
Cu-o basma verde
Şi le-am spus să mă găsească.

Şi copacii m-au găsit imediat
Cu un hohot de frunze.

Am legat păsările la ochi
Cu-o basma de nori
Şi le-am spus să mă găsească.

Şi păsările m-au găsit
Cu un cîntec.

Am legat tristeţea la ochi
Cu un zîmbet
Şi tristeţea m-a găsit a doua zi
Într-o iubire.

Am legat soarele la ochi
Cu nopţile mele
Şi i-am spus să mă găsească.
Eşti acolo, a zis soarele
După timpul acela,
Nu te mai ascunde.

Nu te mai ascunde,
Mi-au zis toate lucrurile
Şi toate sentimentele
Pe care am încercat să le leg
La ochi.

Visul

Cum vîjîie mustaţa mea tăpoasă!
Elice-năsucindu-se în timp
Purtînd spre spicul arborelui nostru
Moştenitor de parte bărbătească.

Se-nvîrte atît de repede mustaţa
Că pare fixă pe a mea figură,
Două fuioare negre, punte neagră
Peste prăpastia ce-o ţin în gură.

Dar ochiul o surprinde-n cîte-o clipă
Cum sare de pe-un chip pe celălalt,
Pe rînd cad taţi cu fruntea în ţărînă
Orbiţi de învierea fiului.

Cum vîjîie mustaţa mea tăpoasă!
Pe faţa mea e viscol şi-n oglindă
Văd ochii cum îmi cad şi fruntea, totul,
Într-o alcătuire nouă ce mi-e rudă
Din ce în ce mai depărtată —

De două ori

Mă uit la toate lucrurile
De două ori,
O dată ca să fiu vesel
Şi o dată ca să fiu trist.

Copacii au un hohot de rîs
În coroana de frunze
Şi o lacrimă mare
În rădăcină.
Soarele e tînăr în vîrful razelor
Dar razele lui
Sînt înfipte în noapte.

Lumea se închide perfect
Între aceste două coperţi
Unde am îngrămădit toate lucrurile
Pe care le-am iubit
De două ori.

Marin Sorescu, „singur printre poeţi"

1. *Titus Popovici*

Privea prin geamul ogival, opac, forfota sură din piaţă; mulţimea se legăna dintr-o parte în alta, tîrguia şi vindea, se auzea vuietul ei răguşit şi duşmănos, sutele de picioare nervoase măcinînd zloata de pe asfaltul negru; era neliniştit, îl dureau umerii şi genunchii. Din cînd în cînd, pînza umedă de nori, care făcea burţi deasupra oraşului, se stîlcia şi apărea soarele coclit; atunci nu se mai vedea nimic afară; geamul îi trimitea înapoi faţa prelungă, slabă, cu scobituri sub pomeţi şi părul ud, lins, pieptănat cu îngrijire, degeaba de altfel, pentru că simţea cum se ridică mereu şuviţe tepoase, cu o mică durere a pielii. Ceilalţi absolvenţi care fuseseră chemaţi astăzi la judeţeană se plimbau tăcuţi, fumau; Borţiş mînca în silă o bucată de pîine neagră, cleioasă: era neras de mai multe zile şi firimiturile i se adunau în barbă. Îi veni să rîdă amintindu-şi de primele zile ale şcolii de partid; dormea în aceeaşi cameră cu Borţiş, chinuit de mirosul picioarelor acestuia; dar nu putea să-i facă observaţie. Borţiş era ţăran din Gurba, primul membru de partid din sat; un om înalt, butucănos, stîngaci, cu case mari şi grele, păr încărunţit şi o frunte îngustă; avea doar două clase primare şi nu înţelegea nimic din ce li se preda; privea cu ochi deznădăjduiţi, cu gura căscată, neîndrăznind să respire, pînă cînd se înroşea tot şi i se umflau vinele; atunci oftă adînc, răsunător; părea că se va prăbuşi de pe bancă şi pe urmă îşi ţinea din nou răsuflarea. Într-o noapte îl auzi horcăind greu, zugrumat, aprinse lampa şi îl văzu aşezat în pat în capul oaselor, cu ochii albi; dormea şi scrîşnea din dinţi, roşu la faţă: feduali-iobagi... iobagi... iobagi... iobagi... feduali... capitaliştipronetari... iobagi... iobag...iobag...

A doua zi, cînd Borţiş se trezi cu ochii tulburi, se apropie de el şi-i spuse:

— Uite, nu vrei să învăţăm împreună? Dacă unul nu înţelege ceva îl întreabă pe celălalt, poate celălalt a înţeles.

— Ce-i aia iobagi? întrebă Borţiş, furios.

— Slugi. Slugi la boieri. Boierii aveau tot pămîntul, iobagii munceau la moşie.

— De ce nu le zice slugi?

— Aşa le zicea pe vremuri... Iobagi...

— I-o bag eu undeva, mirii celălalt şi din ziua aceea nu mai făcu nici un efort să înţeleagă. Stătea în bancă, cu capul proptit în palmă şi dormea. Pe cît de zgomotoasă îi fusese atenţia, pe atît de liniştit îi era somnul; se îngraşă, faţa i se rotunji, simbăta cînd se rădea nu mai părea atît de urît. Rămase însă tot atît de tăcut ca înainte, măcinînd în el nişte ginduri necunoscute şi peste puţin timp Ştefan Varga se mută în altă cameră. Şcoala de partid de două luni se stabilise într-o clădire a Premontreilor: un patrulater uriaş, cu o curte în mijloc, care pe vremuri fusese foarte frumoasă; acum era plină de maşini arse, de fiare, de hîrtii, oale, cărucioare stricate, şi mii de tuburi de cartuşe. În faţă era un coridor foarte lung, podit cu scînduri şi avea arcade rotunde, greoaie, care dădeau spre stradă. Cînd era copil venea des aici, migăsirea era aproape de gară şi se plimba, cu inima strînsă de o spaimă nelămurită prin coridorul acesta nesfîrşit, pîndind geamurile zăbrelite, în dosul cărora simţea că trebuie să se petreacă ceva înfricoşător, dar nu ştia ce anume; noaptea visa coridorul slab luminat de cîte un bec răzlet, se trezea tipînd, dar se întorcea mereu, ca şi cum i-ar fi plăcut senzaţia aceea de frică nelămurită care-i stringea burta. Mai fusese aici în noaptea de 24 august 44: avea 17 ani şi o puşcă Maulicher cu două cartuşe, dintre care unul se înţepenise pe teavă şi lui îi era ruşine să întrebe pe cineva cum se scoate cartuşul. În clădirea rezistară două zile un grup de partizani SS, hitlerjungenzi cu o pomană germană de camuflaj, şi căluşei... dar din zilele acelea nu-şi aduce aminte decît de foarte puţine lucruri: de cadavrul SS-istului în haină pătată de camuflaj, căzut în prigoana mănăstirii ale ciocnirii în faţa porţii cu faţa în jos, într-un praf alb, fălnos: din cînd în cînd un glonţ rătăcit îl lovea şi mortul tresărea caraghios şi îşi schimba poziţia; pe urmă un glonţ a nimerit o grenadă din cizma mortului, explozia i-a rupt amîndouă picioarele, dar n-a curs sînge; îşi mai amintea cum se spărgeau geamurile, cu un zgomot multiplicat şi vesel, cum se înfigeau gloanţele, în serii, în pereţi, pe urmă seara de 25 cînd a venit acasă şi mama-sa i-a tras cîteva palme, i-a luat puşca cu care nu trăsese un foc şi a aruncat-o peste gard, la vecin; de sururile lui care rideau şi mai ales de foamea aceea care-l mistuia atît de cumplit, încît, cu obrajii roşii care-l usturau (mama avusese mîna udă, spăla tocmai rufe) şi lacrimi de umilinţă în ochi, spusese totuşi cu o voce înceată, de copil vinovat: „Mamă, dă-mi să mănînc, nu mai pot", iar mama îi pusese o strachină de fasole în faţă şi-l întrebase fîresc ce se petrece în oraş, pe urmă se răstise la fetele care rideau. Tata nu se întorsese încă şi nici nu s-a mai întors niciodată; peste cîteva zile nemţii şi ungurii hortişti ocupară oraşul; bătrînul era lăcătuş la fabrica de vagoane; luptase acolo, împreună cu alţii, cîteva ceasuri şi căzuse spre seară, cînd începuse retragerea.

Nemţii înşirară toţi morţii, aliniaţi, în piaţa din faţa gării printre ruinele negre-trandafirii. Erau vreo douăzeci năclăiţi de sînge cu roiuri de muşte verzui bîzîind deasupra şi o tablă mare, galbenă, pe care scria:

BANDITEN UND KOMMUNISTISCHE VERRÄTER

BANDITAK ES KOMUNISTA ARULOK

BANDITILE SI COMUNISTI TREDATORE

Atunci ei n-au ştiut că bătrînul era acolo; un vecin le spusese că l-ar fi văzut într-un camion plin cu muncitori înarmaţi, în drum spre Radna; sentinelele nu lăsau pe nimeni să se apropie şi mulţimea se aduna, privea tăcută, de departe, cele douăzeci de trupuri, întrebîndu-se cine puteau să fie. Peste cîteva zile nu mai erau acolo: piaţa fusese curăţită de moloz şi ruine, treceau mereu tancuri şi camioane; îi îngropaseră sau îi aruncaseră în Mureş şi, abia după ce oraşul fu reocupat veni cineva din partea partidului comunist, un croitor ungur, în haine negre şi pălărie tare şi le spuse că bătrînul Iosif Varga căzuse ca un erou, cu arma în mînă, luptînd pentru fericirea poporului.

Nu fusese niciodată comunist, dimpotrivă: nu putea să-i sufere şi în general nu putea suferi politica; unii spuneau despre el că e un galben şi un spărgător al unităţii, deoarece în 34 refuză să participe la o grevă, venise la lucru şi fusese bătut de cei din picheţul de pază. (Pe atunci Ştefan, singurul lui băiat, era bolnav, avea un infiltrat şi bătrînul se temea să nu fie dat afară, să n-aibă cu ce-şi îngrijii copilul). În schimb citea şi comenta fără încetare Biblia într-un fel sicîitor şi pisălog; dar îi ura pe popi şi la 40 şi ceva de ani se botează baptist. (Ştefan îşi amintea cum mamă-sa îl dusese pe malul Mureşului pe la începutul primăverii să-l vadă pe tatăl său în cămaşă albă, cu arnici, scăldîndu-se în apa mocirloasă; mamă-sa rîdea cu hohote, scuturîndu-se toată, cînd Iosif ieşi din apă cu cămaşa udă clănţănind din dinţi şi cu mîinile în faţă, deoarece cămaşa udă se lipea de el şi-l arăta ca şi cum ar fi fost gol; alături, cîţiva pescari îi înjurau fioros pe noii botezaţi, care le tulburaseră apa, tocmai cînd se dădea foarte bine mreana). Iosif îşi iubea bătrînul într-un fel aparte, aproape femeieşte, şi simbăta cînd se îmbăta după tradiţie, se certa şi ameninţa femeile, îl lua deoparte, în curtea năpădită de bălării şi îi cerea iertare umilit, cu ochii năsuroşi, iar copilul, simţindu-şi în mod obscur puterea asupra lui, nu-i vorbea, privea peste el, încăpăţînat şi rece şi astfel primea bani de cinematograf şi de bomboane. Şi mai tîrziu, cînd era în primele clase ale liceului comercial scena de simbătă după-masă se repeta întocmai şi Ştefan începu să-şi dispreţuiască tatăl nu pentru că se îmbăta, ci pentru că avea beţia lăcrimoasă şi se umilea fără rost în faţa potrivea îndelung şi inutil cravata, trecura pe furiş bani în buzunar şi-l conducea pînă în stradă cu paşi moi şi clătinaţi ţinîndu-l strîns de braţ cu un fel de respect speriat. Cu mama-sa relaţiile erau simple, firesti şi îi trăgea palme, îşi bătea joc de aerele pe care începea să şi le dea în casă, îi spunea „licenistul", „domnişoarele" şi „dumneavoastră" şi odată chiar venise bătut de la liceu şi se zvîrcolise toată ziua, nu-i vorbi o săptămînă. Îl lăsă să-şi facă de cap, ca şi cum n-ar fi existat. Era motogană [illegible]; venise slujnică la oraş şi găsise de la început loc într-o casă [illegible]. Într-o noapte stăpînul [illegible] odaia ei şi încercă s-o violeze, femeia se vedea că e îngrozită pe [illegible] face; ea îi rezistă de furmă şi pe urmă, privind sfioasă în podele [illegible] se dezbrace. Cînd [illegible] rămase numai în izmene, gîfîind [illegible] pocalii dinainte şi neglijînd un prosop ca să-o şteargă, se repezi la el cu [illegible], îl lovi şi-l goni prin toată casa, trezind-o şi pe nevastă-sa care era bolnavă de cancer. Peste puţin timp o [illegible] pe mina poliţiei, acuzînd-o că furase cîteva lingurite de argint [illegible] două luni şi jumătate la închisoare şi pe urmă nu-şi mai putu găsi angajament nicăieri. Dacă nu l-ar fi înghiţit pe Iosif (într-o dumineacă în parc, cînd se plimba tremurînd de foame ar fi ajuns la bordelul lui Willy [illegible] toate aceste întîmplări ale peripeţiei tinereţii îi rămase o ură seacă şi egală împotriva întregii lumi, nu vorbea [illegible] cu vecinele şi nu-l lăsa pe bărbat să aducă niciodată un prieten în casă. Acţia însă într-un fel misterios [illegible] se petrecea în cartier şi seara le povestea feluritele întîmplări ale [illegible] cu un dispreţ neiertător pentru [illegible] minciuni, pentru certurile şi [illegible] lor.

Moartea lui [illegible] adînc, în ceea ce avea ea [illegible] necomunicabil nimănui şi poate nu prea bine desluşit nici ei înseşi: recunoaşterea pentru că o luase de nevastă şi [illegible] pentru faptul că fusese [illegible] ajutat să-i arate asta vreodată, [illegible] pe faţa ei se statornicise o [illegible] mirare şi mai tîrziu orgoliu [illegible] el murise cu arma în mînă împotriva duşmanilor, ceea ce [illegible] fost aceia.

Cîtva timp, [illegible] moartea tatălui [illegible] sub aparenţa de [illegible] mîndrie, [illegible] chinuită de [illegible] şi ciudate, de [illegible] cu vîrsta: se vieţuia [illegible] cruzime şi [illegible] care îl jugulară [illegible] în insule [illegible] Oceanul îngheţat [illegible] asta îl ucise [illegible] să [illegible] mai degrabă ca el, într-un fel superior, distant [illegible] îşi închipui astfel că [illegible] atît de nefiresc [illegible] moartea [illegible] după-amiezelor de [illegible] a banilor [illegible] parcă bătrînul [illegible] adoraţia cu care-l privea pe [illegible] nu-l [illegible]. Şi [illegible] nopţi în [illegible] care-i [illegible] pentru [illegible] cinci [illegible] cînd semnele acestea [illegible] fi spălate, ci au trebuit să [illegible] adînc în zid, rămînînd acolo pentru totdeauna (şi mai tîrziu cînd [illegible] acestor case somptuoase vor [illegible] şi în ele se vor instala creşe, sau cantine, sau cluburi şi ei vor trece pe lîngă ziduri recunoscîndu-şi [illegible] şi retrăind bucuria aţîţată din noptile acelea)... ciocnirile din faţa [illegible] cu domnişorii spilcuiţi în ochii cărora lucea frica şi ura şi un curaj sălbatic, de scurtă durată; echipele care luptau împotriva [illegible] şi pe urmă îi purtau în oraş cu o pancardă agăţată de gît: **Am spionat poporul flămînd"**; iar ei mergînd alături de căruţa în care era speculantul [illegible] fără sfîrşit noaptea, la [illegible] despre Stalin, despre contradicţiile care mînă înainte lumea, dar în socialism contradicţiile vor dispare, dialectica nu va mai funcţiona, fiindcă ce anume puteai să negi în socialism? Atunci vor apare alte legi, o concurenţă voioasă între bine şi mai bine, sentimentul că acum sînt pe baricade şi în fiecare clipă pot fi chemaţi să ia arma în mînă; i se părea că toate acestea vor dispărea din clipa în care va fi tînăr „progresist" şi nu „comunist".

Se ridicase atunci şi tinuse prima cuvîntare din viaţa lui, împotriva dizolvării U.T.C.-ului: vorbise descusut, cu patimă, înecîndu-se, mirat de rezonanţa metalică a propriei voci, simţind cum i se aprind obrajii şi are febră şi mai ales că spune un lucru pe care-l simt toţi, dar n-au curajul sau poate priceperea să-l exprime. Tovarăşul care conducea şedinţa nu-l lăsă să termine, îi luă cuvîntul într-un mod destul de brutal. Îl făcu sectar şi-l sfătui pe el şi pe toţi tinerii să nu se lase antrenaţi în acţiunile avantgardiste prin care reacţiunea încearcă să rupă tineretul de partid, să-l opună partidului; dar undeva, în dosul cuvintelor tăioase şi reci, Ştefan simţea că tovarăşul îi dă dreptate.

Ceea ce se petrecu după aceea îl întări în convingerea că se făcuse o greşeală, dar nu putea înţelege cum de se întîmplase; măsura fusese hotărîtă de partid şi partidul nu putea greşi; la sediul T.P.-ului era acum un fel de club, veneau mai ales elevi care se simţeau foarte revoluţionari pentru că aici se putea fuma şi se întîlneau cu fetele; termenul „prietene" îl scotea din fire, parcă-i auzea pe baptiştii între care se învîrtise taică-său; [illegible] se putea duce la capăt nici o acţiune ca lumea; plantarea unor pomi devenea prilej de ieşire la iarbă verde şi de pipăială nestingherită cu fetele; podelele camerelor din sediu erau acoperite de un praf uscat, de mucuri de ţigări şi coji de seminţe, cele cîteva lozinci învechite îngălbeneau şi se cojeau pe pereţi.

La cîtva timp intră ucenic la fabrica de vagoane, lăcătuş; nu mai putea suporta reprosul mut al surorilor. Foarte curînd însă, pentru că avea cîteva clase de liceu comercial, fu trimis la un curs de impiegaţi de mişcare, îl absolvi primul şi fu numit într-o gară la frontieră; serviciul îi plăcea, intra în contact cu tot felul de oameni, pe aici se scurgeau zeci de speculanţi pe care îi privea cu milă, cu sentimentul că aceşti debitoci nu înţeleg nimic, îşi distrug viaţa şi mai tîrziu vor fi traşi la răspundere de societatea nouă şi aruncaţi la marginea ei, ca să-şi ispăşească anii aceştia de bună stare, de huzur nerupinat în mijlocul sărăciei generale. Peste doi ani fu adus la centru. Intră în partid şi primi sarcina să activeze pe linie sindicală, într-o brigadă de agitaţie.

Scria poezii care aveau mare succes, deoarece le recita patetic (şi asta era atît de contrar felului lui de-a fi, încît oamenii erau impresionaţi, simţeau un fel de fior care îi sa părea emoţie artistică) le recita cu voce tremurătoare, adîncă, parcă pe marginea lacrimilor, cu părul în ochi şi gesturi urîţe cu braţele:

Veniţi cu toţi, veniţi că-i sărbătoare
Şi steagul nostru cel roşu fîlfîiază!
Eroica noastră clasă muncitoare
De fapte mari e gata treaz!
Căci genialul nost'părinte,
Tovarăşul Stalin e-n frunte,
Noi îl iubim cu dor fierbinte,
Duşmanul în mormînt se-ascunde.

2.

Auzi cum uşa mare, albă, la care stătea cu spatele, privind mereu fascinat forfota neagră a pieţii, se deschise cu zgomot, pocnind, apoi se închise la loc, foarte încet, multă vreme; se întoarse; Mircea Georgescu, cu care împărţise camera după ce se despărţise de Borţiş, stătea rezemat de uşă, zîmbea cu buzele tremurînd şi-şi aprindea grăbit o ţigară. Apoi uşa se deschise din nou, şi apăru o femeie înaltă, subţire, cu părul ţepos şi alb, şi cu ochelari cu ramă de aur. Se rezemă într-un baston ciudat, de aluminiu, ca o cîrjie, cu o rezemătoare de piele pentru cot.

— Tovarăşul Varga Ştefan e aici?

— Da, răspunse el şi porni spre ea.

— Te rog să mă ierţi un sfert de oră, spuse femeia şi zîmbi şi pe neaşteptate deveni foarte frumoasă. Mă ierţi, nu-l aşa?

Şi porni spre capătul coridorului, păşind încet, greoi, apăsîndu-se cu tot trupul în cîrjia aceea de aluminiu; camenii se dădeau repede la o parte, se lipeau de perete şi ea trecea stingherită printre ei, zîmbind mereu.

— Ei, tovarăşe Varga, te-am făcut să aştepţi, te rog să mă ierţi, spuse ea apoi, cînd se întoarse. Poftească.

Îi deschise uşa; el se zăpăci, se ciocni de canat şi bîigui:

— După dumneavoastră...

— Te rog, te rog, eşti în biroul meu, intră...

El o luă înainte cu sentimentul că face o măgărie; o auzi rîzînd uşor în urma lui, apoi zgomotul mat, dureros, al butonului de cauciuc de la capătul cîrjii.

Spre deosebire de celelalte birouri ale judeţenei, pe care le cunoştea (toate la fel, sărăcăcioase, mirosind etern a fum răcit de ţigară ieftină), aici era multă lumină, geamuri înalte, cu perdele subţiri, în mijlocul cărora era un medalion croşetat, secera şi ciocanul, un covor de culoarea tutunului, bibliotecă; pe birou un mic bust al lui Stalin, de bronz şi multe flori. Se aşeză într-un fotoliu de piele, în timp ce ea ocoli biroul, schiopătînd şi cînd şezu scăpă cîrja care făcu un zgomot nesuferit. Se aplecă sprintenă, o ridică şi o rezemă de scaun.

— Poţi să fumezi, îi spuse zîmbind mereu şi părînd neaşteptat de tînără şi de frumoasă.

— Nu sînt fumător, spuse el.

— Eu în schimb fumez ca un şarpe.. De unde o fi venit locuţiunea asta surrealistă? Cine a mai văzut şarpe fumînd? Scoase din buzunarul jachetei de piele subţire galbenă, crăpată şi foarte militărească o ţigară lungă, americană, o aprinse, trase adînc cu plăcere primul fum, se lăsă pe marginea scaunului înalt, ca de stradă şi îl privi multă vreme, atentă sau poate absentă. Se simţi foarte prost în timpul acestui examen; se uită în toate părţile, privirea nu putea să i se agaţe de nimic, aluneca enervat peste lucruri şi se întorcea mereu la obrazul acesta prelung, ivoriu, la clădăraia de păr alb, la degetele ei lungi îngălbenite de nicotină. Observă că avea o bluză gălbuie de mătase, cu buzunare şi epoleţi, destul de decoltată şi pe pieptul neaşteptat de tînăr şi de alb un lănţişor subţire de aur, şi o steluţă roşie, militară. O cunoştea; predase cîteva lecţii la el; era soţia unui medic care căzuse în Spania, la Alcazar; ea fusese „tehnica" organizaţiei ilegale din judeţ, fusese arestată în urma unei trădări, chinuită bestial, se spunea că îi arseseră sînii cu ţigări aprinse; dar nu scosese o vorbă, iar după Eliberare fusese trimisă într-un sanatoriu din Elveţia, de unde se întorsese abia de un an. O privea cu un fel de lăcomie ciudată, cu invidie şi admiraţie şi sentimentul tulburător că s-ar putea îndrăgosti de ea; lecţiile ei fuseseră vii, inteligente, pline de humor şi de înţelegere a oamenilor şi a întîmplărilor lor naive sau pur şi simplu enervant de prosteşti; după terminarea lecţiei o înconjuraseră şi o conduseseră pînă la cancelarie, cu tropăitul acela plin de regret al copiilor cînd se termină ora profesorului favorit şi urmează altele care îi se vor părea plictisitoare şi lipsite de farmec; le răspunsese rîzînd şi se simţea că era încîntată de omagiul acesta inconştient pe care-l aduceau feminităţii ei mutilate.

— Ai absolvit printre primii şcoala noastră de partid... o auzi deodată ca şi cînd i-ar fi vorbit de foarte departe. Spune-mi: ce ţi-a dat ţie, personal, această şcoală?

O privi încurcat, probabil cu o expresie de năceală pe faţă, deoarece ea rise iar şi îşi aprinse o nouă ţigară. Nu-i putea răspunde; ştia ce ar fi trebuit spus acum şi tocmai pentru asta nu putea; avea sentimentul apăsător că atunci cînd spune ceea ce ştie că celălalt aşteaptă de la el pare nesincer, şi cuvintele în care credea îşi pierd valoarea. Avea în clipa aceasta exact senzaţia ciudată şi tulburătoare pe care o încerca la mitinguri cînd se pomenea numele lui Stalin, cînd vorbitorul se oprea automat cu un surîs festiv şi toţi începeau să strige: „Sta-lin! Sta-lin! Sta-vă lu Sta-lin!" Şi el bătea din palme dar răsputeri, dar nu putea striga. Îl iubea

plecarea

Desen de EUGEN MIHĂESCU

pe Stalin ; citindu-l, i se părea că-i aude vocea, ea suna foarte bine și în românește și și-o închipuia, nu știa de ce, adîncă, domoală, plină de ironia ascunsă și binevoitoare a omului care știe tot despre oameni, și cu toate că știe tot ce gîndesc și ce vor spune, îi face plăcere să-l audă vorbind, să urmărească pătrunzător procesul gîndirii lor, dar era incapabil să-l scandeze numele. Era sigur că nici lui nu i-ar face plăcere, l-ar stînjeni ; îl văzuse de atîtea ori în filme cenușiu, obosit, pierdut printre ceilalți membri ai Comitetului Central, așezîndu-se undeva în rîndul al doilea. Desigur toate i se cuveneau, se gîndea el, dar nu se putea opri să nu-și spună că era prea la îndemîna oricui să-și dovedească atașamentul scandîndu-i numele și urlînd cu vinele gîtului umflate : trebuia altceva, mai adînc, o sete de-a-i semăna, de-a primi de la el intransigența aceea de oțel și în același timp umanitatea lui, pe care el o socotea fără margini.

— Cum se poate ? auzi iar vocea femeii împregnată de ironia la care tocmai se gîndise : unul dintre cei mai buni cursanți să nu-și fi pus problema ce i-a dat lui, personal, școala de partid ?

— M-a întărît, pentru viață. Mi-a deschis noi orizonturi, spuse el lamentabil.

— Foarte bine, asta e foarte bine, zise femeia. Ți-au mai rămas lucruri nelămurite ?

— Nu, răspunse el. Ea începu să rîdă iar, de data asta altfel, bătrînește, distant.

— Ce fericit ești tovarășe Varga, spuse. Ești tînăr și nu ai nici o nelămurire. El voi să spună ceva, dar îl întrerupse : acum rămîne ca practica de comunist să dovedească modul în care ți-ai însușit teoria noastră revoluționară. Se ridică puțin pe scaun : Ce-ai face dacă partidul ți-ar cere să mergi voluntar în Grecia ?

Rămase o clipă uimit, apoi obrajii i se înroșiră, simți un fior cald în stomac. Urmărise cu pasiune luptele armatei lui Markos ; un timp ziarele fuseseră pline de victoriile asupra monarho-fasciștilor ; în ultima vreme știrile erau din ce în ce mai rare. Armata Democrată se mai bătea în Gramos și Vitzi, simțea că lucrurile nu merg așa cum ar trebui, suferea mai ales pentru că nu înțelegea ce se întîmplă, de ce fusese schimbat Marcos ; întrebarea șefei de cadre îl zguduise ; probabil se vor organiza brigăzi internaționale ca în Spania. Era gata oricînd să lupte cu arma în mînă, dar din nou nu putea spune asta, din nou se temea că răspunsul său să nu pară convențional.

— Sînt gata să îndeplinesc orice sarcină îmi va da partidul.

— Foarte bine, foarte bine, spuse femeia.

În clipa aceea avu senzația că întrebarea fusese numai de formă, poate o pusese și celorlalți și avu un scurt și ascuțit moment de dezamăgire.

Femeia răsfoi cu degete distrate dosarul din fată.

— Da, spuse. Ești un tovarăș bun, toate referințele arată acest lucru. Dar vei avea încă mult de luptat cu tine însuți, din pricina originii tale mic-burgheze.

Ștefan simți cum pălește, simțea asta totdeauna, i se părea că pielea feței i se strînge, își auzea surd bătăile inimii (Termenul era dureros, jignitor ; îl aplica și el cu plăcere și siguranță fiecărui fenomen pe care-l disprețuia ; lașitate, vorbărie, ipocrizie, entuziasm forțat, minciună amabilă, politețe dulcegă, frica de a spune adevărul oricît de neplăcut sau dureros ar fi fost, umilință scîrboasă în fața celor mai mari, brutalitate și îngîmfare cu cei mici).

— Tatăl meu a fost proletar, spuse apăsat, cu vocea sunîndu-i străină și încordată. A murit cu arma în...

— Știu, îl întrerupse șefa de cadre, stingînd apăsat țigara în scrumiera plină. Știu totul despre tine. Partidul nu face niciodată o afirmație gratuită.

— Nu sînt mic-burghez, spuse Ștefan și dădu din cap încăpățînat.

O privi pe furiș ; ar fi vrut s-o vadă zîmbind acum ; nu se putea să nu înțeleagă cît îl doare pe el această apreciere și că în problema aceasta nu se va lăsa. Dar tovarășa Ludmila îl privea rece.

— Tu ai urmat Liceul Comercial în timpul burgheziei.

— Șase clase.

— Știu. Poți să-mi spui ce ideologie ți s-a inoculat acolo ? Ideologia clasei muncitoare ? Ai studiat cumva materialismul istoric și dialectic ?

— Nu, spuse el, intimidat puțin. Școala burgheză era o școală de clasă.

— Perfect. Deci timp de zece ani tu ai supt ideologia clasei exploatatoare. El ?

— Nu vreau să... izbucni el furios. Își dădea seama că nu mai are ce spune, că acum se va produce ceva irremediabil : i se va aplica o ștampilă pe care n-o merita. Femeia rise și acum, rîsul ei îl durea : probabil îi era milă de el, îl înțelegea, dar n-avea ce-i face.

— Știu că nu vrei, dar dorințele plic. Știu că e dureros pentru tine, dar trebuie să știi și să înțelegi unele adevăruri ale istoriei noastre. Acum nu putem vorbi de asta, nu e bine, nu e cazul. Dar între noi, comuniștii și cu atît mai mult cu cît ești tentat și prin vîrstă și din pricină că tatăl tău a murit luptînd, să idealizezi momentul acela, trebuie să știi care e poziția noastră. A fost o aventură. Armata germană era ca și bătută, atacul ei n-avea nici un sens, era pur propagandistic, o provocare, dacă vrei și fostul prim-secretar s-a lăsat provocat. Ce rost a avut sacrificiul oamenilor ? Al tatălui tău ? Armata sovietică era aproape...

— N-au putut demonta fabrica de vagoane și pe urmă...

— Pe urmă nimic, spuse ea rece. Nimic decît că o serie de oameni cu trecut dubios au acum ocazia să facă pe eroii, pentru că au tras cîteva focuri de pușcă. Îmi pare rău, dar și tatăl tău era un om dubios, cu un trecut dubios. Spărgător de grevă în 34, mistic, înapoiat...

— A murit cu arma în mînă ! țipă Ștefan.

Femeia îl privi cu milă și spuse atît de încet, încît niciodată Ștefan nu știu dacă cuvintele acelea au fost pronunțate sau nu :

— Cu atît mai bine pentru el.

(Își înfigea unghiile în palmă, strîngea dinții ; vedea cu spaimă că e pe punctul de-a izbucni în plîns. „Da tu ce ești ? Tu ce școală ai urmat, tu care fumezi țigări americane ?" Privirea îi căzu pe cîrja de aluminiu rezemată de fotoliul ei și-i fu rușine de aceste gînduri „Ași e Ara perfectă dreptate. Sînt un mic-burghez împuțit")

— Vă rog, dacă nu vă supărați, aș fuma o țigară.

— Poftim, spuse ea încet, și îi întinse o țigară. Te înțeleg. Dar noi comuniștii trebuie să privim adevărul în față. Uite, să-ți mai dau un exemplu. Te-am întrebat dacă, în urma frecventării școlii de partid, ți-au mai rămas unele nedumeriri și mi-ai spus „nu". Ai mințit. Ți-ai manifestat față de alți tovarăși îndoiala față de marxism-leninism.

— Eu ? întrebă el prosteste.

— Nu. Eu, răspunse ea, foarte tăios. Ai spus că ești deceptionat, deoarece n-ai primit un răspuns convingător în ceea ce privește apariția materiei... Rîse plictisită „Apariția materiei!" Văcarul s-a supărat pe sat! Voiai probabil un răspuns ca la carte: materia a apărut în ziua de 27 aprilie anul cutare... Să studiezi, tovarășe, și mai ales tînd ai îndoieli să nu cauți să clatini și pe alții în convingerile lor.

Țigara îi ardea singură între degete ; fumul era albastru, aromat. Deci Mircea Georgescu îi „pîrise". Dar asta n-o mai putea spune acum.

— Am înțeles.

— Sper. Închise dosarul. Uite, tovarășe Varga, am hotărît că vei prelua postul de secretar de plasă, la Tîrnăuți. Vechiul secretar, tovarășul Iluț, e un om minunat, un adevărat tovarăș. Va primi curînd de tot altă muncă. Pînă atunci rămîne membru în birou. Să-i ceri sfatul, e un om cu multă experiență, a pus pe picioare o mulțime de celule de partid la sate. Mai e acolo tovarășul Vechsler, ilegalist, un intelectual comunist de la care vei avea multe de învățat. Nu-ți ascund că e o situație grea. Dar nu uita că noi comuniștii trebuie să avem inima fierbinte și creierul rece. Țara are nevoie de cereale, trebuie să reconstruim, asta e valuta noastră. Țăranul. Știi ce-a spus Lenin despre țăran... Să vă sprijiniți pe pătura cea mai revoluționară, pe țăranii săraci, pe salariații agricoli, să-i organizați, să-i antrenați, să demascați fără milă orice încercare a dușmanului de clasă de a se sustrage colectărilor, de-a agita în mod dușmănos țărănimea mijlocașe, care oscilează. Fără sentimentalism, tovarășe Varga. Tocmai ca să te feresc de pericolul sentimentalismului îți-am vorbit de originea ta mic-burgheză. Cîteva zile vei sta la Tîrnăuți ca instructor al comitetului județean. Pe urmă va veni cineva de la județeană și te va instala. Să fiți uniți, monolit. Partidul nu va tolera nici o intrigăraie, probabil că tovarășul Iluț se va simți puțin ofensat, a muncit foarte bine, curînd îl vom trimite la studii superioare de partid, dar deocamdată e bine să rămînă acolo, să te ajute.

Se ridică cu greu, apăsîndu-se cu brațele pe spătarul fotoliului. Îi întinse mîna : era fierbinte și asudată.

— Îți urez succes.

— Mulțumesc.

— Treci pe la sectorul gospodărie să ți se dea o armă. Porni spre ușă.

— Dacă vreți, chem eu pe cel care urmează, se repezi el. Ea îl privi din nou rece, distantă.

— Mulțumesc. Mă mișc foarte bine. Și cînd ajunsese la ușă, îl puse mîna pe umăr.

— A, am și uitat. Tu ai stat multă vreme în aceeași cameră cu tovarășul Mircea Georgescu. Ce părere ai despre el ?

— E un tovarăș ridicat, un tovarăș devotat, spuse Ștefan mașinal.

— Da. Și eu am avut aceeași impresie. Noroc bun.

Deschise ușa, îi făcu semn să treacă înainte, privi în lungul coridorului ; oamenii se întorseră spre ea.

— Tovarășul Bortiș, spuse.

— Iacă-tă-mă. Aci mi-s i strigă Bortiș și-și viri colțucul de pîine neagră în buzunarul flanelei peticite.

— Fragment de roman —

Marcel Breslașu, omul care naște 12 „secole" pe an

Horia Lovinescu : „Noaptea unui artist"

Cum a gîndit Nicolae Tănase cu cap de „Centru înaintat"

„Eu contra eu", sau cum polemizează M. Novicov

Titus Popovici publică, în ultimul timp, ... fragmente.

Teodor Mazilu și cronicarii săi.

PATRU FABULE DE AUREL BARANGA

Fabulă etică

MOTTO :

— De ce îi faceți concurență lui Esop ?
Pînă acum ați scris doar comedie...
— Fiindcă în fiecare fabulă e-un strop
De tragedie..."

(Dintr-un interviu neluat)

Mare zarvă și popor
Au tăiat vițelul gras
Fiindcă s-a întors acasă
Fiul lor risipitor.

Doar în staul stă o vacă
Indolială și pasacă :
— „S-a întors ai lor în fine,
și-a plecat al meu. E bine ?"

(Ce macabră întîmplare
Nici măcar

MORALA

n-are.)

Fabulă cinegetică

Văzînd cum seva unei ființe
Se-ndreaptă împotriva sa
Un iepure strigă așa :
— Să fiu aminte
Că nu mă iau
Întîmplă-se ce-i scris. Ce-o fi să fie !
Și-apoi se-ntinse bine
În tava lui, paste măsline
Pe masa din sufragerie
În timp ce ființa spînzura în panoplie.

MORALA

nu știu de-o suporți
dar unii sînt viteji doar morți.

— Fii cuminte, Cristofor !

CARICATURILE DIN ACEST NUMĂR, DE NEAGU RADULESCU

Fabulă plastică

Cuiul unui tablou
Dintr-o galerie
Spuse într-o seară paznicului de muzeu :
— Ei, te-ai încredințat, bădie
cît de celebru sînt eu
și ce lume înaintea mea întîrzie ?"

La care pînza pictată,
Un imens panou,
Tăcu siderată :
Rămăsese tablou.

Ați fi dorit un răspuns
O replică drastică ?
Sacat că-i deajuns
Că

MORALA

e plastică.

Fabulă lirică

Înfloriță cum e fota
Beată-i pasărea de cinteс
— „Au, de unde scoate nota
Din gîtlej, din cioc, din pinteс ?
Se întreabă,
Ca o babă
Broasca lazma lazului
Arhi-baba lazului
— „Ori ca vals, ori ca cadril
N-are cîntăreața stil,
Orică-i taci, orică e iri
N-are pasărea profil,
S-o ascult mă prinde si-la
Să v-arăt eu o cîntare
Și arpegii si-mi-la-re.
Zise broasca jos în baltă
Pe cînd pasărea-n azur
Scoase nota cea mai-naltă
Încîntînd văzduhul pur.

Înfloriță cum e fota
Nu știu cum îi vine nota :
Din gîtlej, din cioc, din pinteс.
Mă abțin să cercetez
Mulțumit ca să notez
Că

MORALA

e cu cinteс

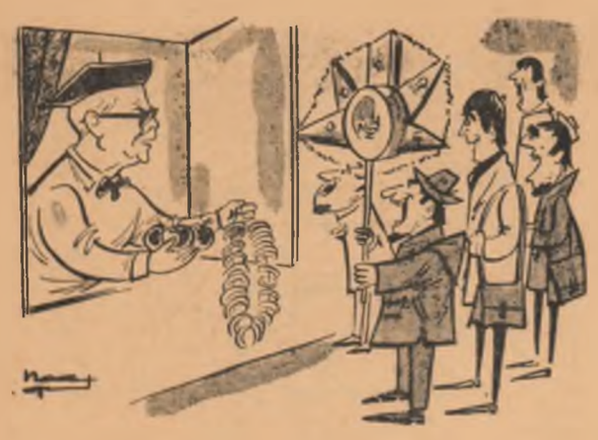

Tinerii scriitori : *Mulți ani trăiască cel mai tînăr poet !*

Șerban Nedelcu : *Încărcat ca o... „albină"*

Ion Lăncrănjan în versiunea lui Nicolae Manolescu

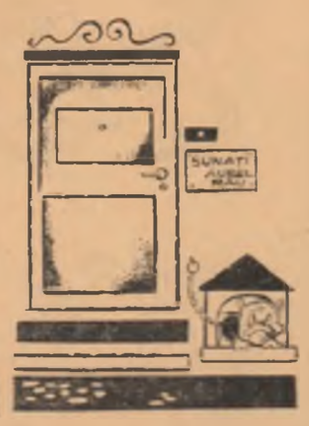

Fără cuvinte

„Bătălia de la Feldioara" 1964

Un nou „vals" de Nicolae Țic

Sartre către Georgeta Horodincă : Refuză-l!!

Premianții „Luceafărului" nu mai sînt niște simple speranțe. Au devenit certitudini pentru opinia scriitoricească și, sper, pentru o bună parte din publicul cititor. Aceasta e o bucurie pentru ei și pentru noi, dar trebuie adăugat imediat, și o mare obligație. Cred că redacția a premiat nu talentul în sine (oameni talentați sînt mulți !), nu doar căutările interesante (căutări sînt destule !) ci în primul rînd ceea ce e bun, specific, cristalizat în talentul și căutările tinerilor poeți, prozatori și critici care s-au remarcat în decursul ultimului an.

Bun, în sensul noutății problemelor atacate, al viziunii originale, al orizontului filozofic, specific lumii noastre socialiste și, desigur nu în ultimă instanță, al artei de a exprima toate acestea.

Stîngăciile sînt firești, inconsecventele trebuie să-i preocupe însă mai mult pe autori și pe redacție. Aș propune ca ecourile acestor premii în rîndurile publicului și ale scriitorilor să fie publicate în revistă, pentru ca tradiția să-și dubleze sensul.

ION BRAD

●

Un premiu literar acordat unui tînăr reprezintă pentru cel care-l primește, pe de o parte, un fel de vot de încredere, o încurajare necesară oricărui început de drum, pe de alta un angajament contractat înaintea viitorului. E vorba apoi de un aspect psihologic : dacă toți cei care țin în mînă un candelu au nevoie din cînd în cînd de o verificare venită din afară, de un cuvînt destinat să consolideze o atitudine, cu atît mai mult tinerilor le datorăm o grijă delicată. Cu condiția să nu devină prezumțioși.

Premiile atribuite de *Luceafărul* tinerilor creatori răspund unei necesități. Ele contribuie la stimularea talentelor.

Încărcată încă cu simbolun, poezia lui Ion Chiriac alternează între reflecție și suavități lirice, invederînd în primele expresiei o bună valorificare a exemplelor clasice. Viziunile fiind spre grandios și cosmic, într-o stare de continuă neliniște în fața miracolului cotidian. În poeme ca „De-a aprinsul", „Cîntec de mare neliniște" este foc și reflecție și agitație, traducînd laolaltă nostalgia echilibrului. Spectacolul liric este în acelaș timp exterior și intim, — realitate și reverie.

Întrebările, frecvente, obsedante revelă un temperament capabil să evoluează. Ion Chiriac e un modern, un contemporan și limbajul său aparține momentului. Evoluînd va renunța poate la unele prozaisme ca și la unele tendințe abstractizante.

Mihai Drăgan se mișcă cu hărnicie între istorie și critică literară. Îi studiile consacrate anul acesta lui Eminescu — „Începuturile poetice ale lui Eminescu", „Proza lui Eminescu" și altele, fiindu-i cercetător pornește de la examinarea atentă a lucrărilor critice mai vechi, degajînd apoi argumente pentru interpretări noi. Tehnica e riguroasă, cu aprecieri la obiect, cu asociații interesante. Tînărul critic este un căutător de sensuri clare, preocupat mai ales de exactitatea judecăților de valoare. Spirit polemic, el se ridică împotriva tendințelor de exagerare într-un sens sau în altul, combătînd pentru analiza principală. Cînd e necesar nu evită să spună adevăruri grele.

În activitatea tînărului critic, căruia îi întrevedem un profil propriu, francheteа și combativitatea merg mînă în mînă. Cu timpul își va însuși desigur un limbaj critic mai variat, mai colorat.

CONSTANTIN CIOPRAGA

●

Constantin Georgescu este un prozator în plină afirmare. El prezintă țăranul într-o ipostază frecventă de sociabilitate, vie, determinată foarte bine pe o zonă a țării (în cîmpia Dunării). Este evidentă la Constantin Georgescu originalitatea pregnantă, slujită de observarea vieții țăranului, oralitatea dialogului țărănesc, umorul de calitate. Toate aceste calități sugerează prozatorului imperativul intim al autodepășirii.

Premiul acordat constituie, de-aceea, a confirmare a vigurosului său talent, dar și un îndemn !

EUGEN BARBU

●

Sînt afirmații pe care le auzim mereu și le facem noi înșine mereu, pentru ca, deodată, să ne dăm seama că au devenit șabloane. Adrian Păunescu, debutant ? Poetul n-are încă un volum, deci nici măcar (editorial) debutant nu e, dar... afirmația mă miră, mă tulbură, într-atît poeziile foarte tînărului poet s-au impus, au intrat în circuitul obișnuit al vieții noastre literare. Debutant nu e Păunescu nici în celălalt înțeles, mai larg : căutîndu-și încă o notă personală, el o face pe alt registru decît al unui începător timid și inexperimentat. Dar nu se poate vorbi de Adrian Păunescu fără a-l lega de, să zic, fenomenul căruia îi aparține : înflorirea unei poezii a adolescenței în literatura noastră contemporană. Nu mai este, dacă nu mă înșel, un al doilea moment asemănător în nici o perioadă din evoluția poeziei românești. O poezie a descoperirii lumii, a bucuriilor, a entuziasmelor intîlnim, fără discuție, și altădată. Dar un „fenomen" al adolescenței, nu. Lucrul se explică prin sentimentul general al poeților că trăiesc într-o societate care le îngăduie maxima dezvoltare a posibilităților creatoare. Atunci cînd spațiul ultra-limitat îți refuză posibilitatea unei explicații.

Dar, pe scurt : poeții, da, fără excepție — aplauze. Prozatorii, cu excepția izbitoare a lui Constantin Georgescu — mai puțin.

Evident, nu e vorba despre pronosticuri — și nici nu mi-aș permite una ca asta, pentru că mulți s-au înșelat de atîtea ori și nimic nu ne asigură că nu se vor mai înșela și alții în acest domeniu cu atîta cantitate de surpriză. M-am referit, deci, ca și cei ce au acordat distincțiunile, doar la lucrările produse pînă azi și pe care oricine le poate citi în paginile revistei, dacă nu cumva le-au și ascultat în cadrul cenaclului „Nicolae Labiș".

Despre poeți. Mi se par, toți trei, atît de talentați, încît faptul că ultimilor doi le-au fost acordate numai mențiuni nu mi-l explic decît prin apariția lor de dată mai mult sau mai puțin recentă.

Despre prozatori. Primul — excepțional de înzestrat, pătrunzător, dinamic, stil modern, verificat, printre altele, și prin abordarea inteligent — artistică a unor subiecte întotdeauna esențial — contemporane. Următorii — deși au „frază", deși au oarecare intuiție, deși depun o lăudabilă silință, deși adeseori se luptă cu succes pentru captarea dialogului, n-au depășit încă stadiul acelei auto-căutări preliminare în definirea personalității ; și încă se mai află, cu întîrziere, îndeosebi Sînziana Pop, într-o zonă pigmentată de unele confuzii și de mimetism. Au primit, desigur, numai mențiuni. Dar, o întrebare : între premiul celui dintîi și respectivele mențiuni nu mai există nimic ? Am motive să nu cred într-o penurie a prozei celor mai tineri dintre virstnicii și de aceea mă gîndesc doar la o lacună în depistarea și mai ales în îndrumarea lor continuă. Sînt convins că, lichidată mai de mult lacuna, beneficiarii mențiunilor ar fi avut ei înșiși de cîștigat.

În încheiere : după părerea mea, premiile, ca și mențiunile, au trebuie să însemne un scop realizat, o o etapă, chiar și pentru cei mai înzestrați dintre tinerii noștri colegi. Devenită lăudabilă tradiție în activitatea revistei, ele sînt numai o parte din grija și căldura pe care „Luceafărul", fie direct, fie prin intermediul substanțial al cenaclului, le depune în descoperirea și cultivarea talentelor autentice, de care — slavă Domnului ! — nu ducem nici o lipsă. De aceea, felicitîndu-i, le urez continua auto-depășire.

BEN. CORLACIU

●

Constantin Georgescu a intrat în frantul nostru literar (termenul, cred, nu este deloc hazardat) o dată cu publicarea primelor povestiri. Talent robust, cu un simț acut al cuvîntului, înzestrat cu un dar al observației cum rar se întîlnește la un debutant, el reflectă în povestirile pînă acum publicate lumea Bărăganului din aria care se învecinează Bucureștiului. Oamenii lui apar totdeauna fascinați și vrăjiți de Capitala care se află (în orice caz așa mi se pare că simt ei) dincolo de o negură de salcîmi, dincolo de bariera clătinătoare a lacului, dincolo de pasajul drapiilar. Spațiile largi, visul, oamenii eliberați, răcoarea cîmpiei înălțîndu-se spre zidurile marelui oraș — îi sînt dragi și apropiate tînărului prozator și scriind despre ele, așa cum scrie, ne face și pe noi să le îndrăgim.

FĂNUȘ NEAGU

Despre premiile și premianții Luceafărului

Desene de SILVAN

CONCERTUL

În pădurea fabulelor, unde pînă și copacii își au personalitatea lor, se anunțase un mare festival muzical și de aceea se strînsese lume cîtă frunză și iarbă. Participau vestita soprană Privighetoarea, de curînd sosită dintr-un triumfal turneu în țările calde, ca și nu mai puțin celebra contraaltă Mierla. Aveau să interpreteze împreună mișcătorul duet al rivalelor din opera : „M-am născut pentru dragoste". Cunoscutul cîntăreț de muzică ușoară Turturelul avea să lanseze noul șlagăr : „Să nu ne despărțim". Așteptîndu-l, Codobaturile și Stăncuțele de la galerie fremătau de pe acuma de emoție. În program, mai figurau și Ciocîrlia, cu cîntece populare, Gaița, cu cuplete satirice și încă mulți alții, glorii mai mari sau mai mărunte ale scenei.

Încă din zori, pădurea toată era în fierbere. În vreme ce în culise, artiștii, paralizați de trac, răbdau cu resemnare ultimele intervenții ale machiorilor și semnau în neștire autografe, pe cărări, printre tufe erau etalate noile toalete de vară, adevărată paradă a modei neoficială. Nevăstuica, în costumul ei, tăietură clasică, roșcat ruginiu, smulsese o adevărată furtună de exclamații invidioase. Rezemată de-o rădăcină uscată de fag, Vulpea o măsura cu dispreț, povestindu-i Dihorului că de fapt această combinație de tonuri fusese ideea ei, dar că avusese imprudența s-o destăinuie acestei intrigante care se încurcă numai cu bărbați căsătoriți : „Crezi dumneata că din leafă și-a cumpărat o blană așa de fină ?"

Un grup destul de mare de intelectuali nărăviți se strînsese pe lîngă Izvorul Rece, unde Hirciogul amenajase garderoba și un mic bufet. Sorbind cafele și coniacuri, cîntăreau șansele, emițînd pronosticuri. Sufletul discuției era Cucul. După cum se spunea odinioară s-ar fi bucurat de oarecare faimă, interpretînd cu mult sentiment aria „Pentru mine toate femeile sînt la fel".

În ultima vreme, Cucul nu mai cînta. Redacta cronica muzicală la „Muza Pădurii". Izbutise să se facă remarcat, mai ales de cînd bătrînul maestru, Corbul, îl citase elogios într-un discurs de cinci silabe.

Pe neașteptate, se făcu liniște. Apăruse juriul, îndreptîndu-se spre avanscenă. În frunte, ca întotdeauna, Corbul pășea demn în fracul lui negru, admirabil croit pe corp. Tenul brunet îi sublinia seriozitatea înnăscută, iar aliura indiferentă îl făcea impozant.

Cucul se apropie repede, înclinîndu-se pînă la pămînt în fața lui. Corbul îi surîse de sus, transmițîndu-i o bezea condescendentă. Satisfăcut, Cucul se așeză la locul lui în stal, lîngă Dihor, de a cărui educație muzicală se ocupa.

Concertul fu deschis de Privighetoare și Mierlă. După cum se și aștepta, interpretară impecabil dramaticul lor duet, presărat cu nenumărate capcane ale virtuozității, și asistența le aclamă în picioare. Vulpoiul, ferindu-se de nevastă-sa, care aplauda frenetic, își zbici cîteva lacrimi. Emoția artei și amintiri de juneță îl copleșiseră. Nu putea uita cum tocase o avere în numai două săptămîni cu o Lebădă brunetă. Îi venea s-o mănînce, așa-i era de dragă. Acum, bătrîn și sărac, trăia sub papuc, ca toți holtei insurați tîrziu. Numai din cînd în cînd, își mai permitea cîte o banală aventură cu Găini roșcate și grase de la mahala. Și cînd știi că pe lume mai sînt și actrițe și cîntărețe. „Eheu fugaces..." gîndi vulpoiul și înghiți în sec.

Pînă și Cucuveaua, care foarte rar își declara opiniile, fiind o fire rezervată și, poate tocmai de aceea, cu reputație de profund filozof, exclamă, clipind cu rafinament :

— Superb !

Numai Corbul, imperturbabil, tăcea.

Cucul se furișă aproape de dinsul, întrebîndu-l în șoaptă :

— Maestre ! Ce spuneți ? Nu-i așa că au fost reușite ?

— Mda ! Crrro...

Cum aplauzele obosiseră, croncănitul lui se auzi distinct :

— Darrr nimic nou, Crrro... RRutină, Crrro... RRugină, Crrro...

— O-la-la ! rise Cucul. Rutină ,rugină... Admirabil calambur. Sînteți grozav, maestre. Original, ca întotdeauna. Prezic apusul zeilor. O-la-la.

Și se grăbi să-i explice Dihorului de ce-i calambur și de ce-i original. Dihorul își notă sirguincios totul în carnet.

Turturelul fu chemat și rechemat de mai multe ori la rampă. Codobaturile îi aruncară flori, cîteva Stăncuțe leșinară de admirație. Gîștele de la parter amuțiseră de evlavie. Numai Porcul, nesimțitor ca toți parvenții, adormise în loja lui și grohăia prin somn, surizător.

Corbul nu se manifestă în nici un fel. Cucul, care știa că domnia-sa nu agrează muzica ușoară, îi explica Dihorului cum devine cazul și cum trebuie să-și formuleze judecățile de valoare, ca să nu se supere nici Turturelul, nici Maestrul și nici Direcția Concertelor.

Ciocîrlia fu revelația concertului. Puțin cunoscută, fiindcă pînă atunci cîntase numai pe scene din provincie, ea cuceri publicul încă de la primul trii. Entuziasmul atinse culmea, cînd Privighetoarea apăru din culise și o îmbrățișă, dăruindu-i florile ce le primise de la admiratori.

Cucul asista cam interzis. În taină, adora muzica populară, dar mai știa că Maestrul o detestă. Dihorul îl tot îmboldea cu cotul, întrebîndu-l pe șoptite :

— Cum e ? Ce scriu ?

Cucul răspunse :

— Nu știu. Mă duc să-l întreb pe Maestru.

Se furișa, lîngă el și, cam nesigur, spuse :

— A fost destul de bine, nu-i așa, Maestre ?

— Mda ! Destul de bine, rremarca e justă, crrro... Are talent. Incontestabil, Crrro... Dar neaoșismele astea lăutărești.... Crrro. E vulgar, Crrro...

Cucul se grăbi înapoi lîngă Dihor. Cam fără convingere îi șuflă : Talentată... Dar...

Și apăru Măgarul, în tăcerea uluită a poienii. Machiorii avuseseră mult de furcă și de-abia reușiseră să-i cîrpească părul năpîrlit. Și chiar așa, arăta destul de flocăit și solos, plin de smocuri și ciupit de rîie. În schimb, urechile mîndre și lungi îi erau bine călcate. Și cîntă hotărît, cu ochii închiși și coada băț.

Tăcerea deveni densă. Atît de densă, încît o frunză îmbătrînită înainte de vreme din pricina curiozității, desprinzîndu-se de pe o creangă, păru indecisă o clipă și rămase suspendată în aer.

Cucul, neliniștit — de ani de zile Măgarul și Corbul erau în relații de vizită și de cafenea — se repezi la Maestru și-l ciupi de aripă, șoptindu-i înfrigurat :

— Maestre, ce facem ? N-are pic de voce.

Corbul, zburlit de admirație, ripostă răspicat :

— Nu contează ! Crrro. Are prestanță. Crrro... Și-o modalitate nouă ! Crrro... Și stil personal ! Crrro... E cel mai... Crrro ! Crrro ! Crrro !

Luîndu-și inima-n cioc, Cucul aplaudă cît putu de tare, ieșind pînă aproape de rampă. Dihorul îl secondă. Porcul, pe care tăcerea îl trezise, văzîndu-și amicul pe scenă, aplaudă și el. Aplaudă și consoarta lui și cei șapte Gădănci. Fu, orice-ar zice boturile rele — un succes, și Dihorul se grăbi spre redacție să-și scrie prima lui cronică.

REMUS LUCA

La Masa rotundă

Recent, revista „Solidaritatea literară" a organizat o masa rotundă, cu biscuiți și apă minerală. Marin Sorescu, redactorul responsabil al revistei, a arătat cu mina stîngă spre sticle și farfurii, cu subtextul : „Serviți ! Nu vă sfiiți !" apoi a declarat sobru și solemn :

MARIN SORESCU : Dragi tovarăși, vă cerem iertare că v-am deranjat poftindu-vă la această discuție amicală. Aș vrea să stăm aici cu eleganță ca vestiții Cavaleri ai mesei rotunde de la curtea regelui Arthur și nu ca niște ipochimeni care, la Capșa, bîrfesc și caută porecle, inspirîndu-se din „Cartea poreclelor" de Eusebiu Camilar. Noi nu avem o temă precisă la această masă rotundă. Dăm libertate fanteziei domniilor voastre să spună tot ceea ce doresc despre literatură sau fotbal, despre pictură sau concubinaj, despre planeta Marte sau despre Nicuță Tănase. Dar fără ironii și fără paradă. Desfid acest gen de a te exprima artistic care te astracizează, lăsîndu-te singur printre poeți. Vreau un ton academic, serios și cu ștaif.

OV. S. CROHMĂLNICEANU : Îmi amintesc de o veche legendă care spune că atunci cînd omul vrea ananas, degeaba-i dai halva. De aceea personal, eu, ca microbist, iubesc foarte mult fotbalul. Cînd eram mai tînăr practicam cu pasiune acest sport, fiind pe post de stoper. De aceea mie, în critica literară, îmi place să pun stop. Uneori cu talpa. Mă mir însă de ce publicațiile noastre literare nu oglindesc fotbalul. Uite, „Viața românească" publică în fiecare număr cîte o cronică sportivă, pe cînd vreme „Contemporanul" nu are de loc o astfel de rubrică, iar „Luceafărul" rămîne de lemn (Nicuță) Tănase la acest capitol pasionant.

EUGEN BARBU (sărind ars) : Dar ce ? Noi sîntem „Sportul Popular" să scriem despre fotbal ? Noi sîntem publicații literare. Ce-avem noi de-a face cu sportul ?

FĂNUȘ NEAGU : Chiar. De ce să ocupăm paginile revistelor cu sportul ?

G. TOMOZEI : Asta ar frusta spațiul artei.

MARIN SORESCU : Un moment, tovarăși ! Mă uit la capetele dumneavoastră care pare-s Cremene. Mi-e că o să ajungeți să vă loviți unul pe celălalt cu un Baltag în cap. Și asta aduce A. Rău. De ce acest lureș sportiv ? Să revenim la literatură. Vă rog frumos ! Hai, de exemplu, să vorbim despre „Cardavanii".

I. D. BĂLAN : N-are rost. E un roman infect.

N. MANOLESCU : Are dreptate Bălan !

V. ARDELEANU : Ba, dimpotrivă. Mie mi se pare un roman excepțional, fără absolut nici un cusur.

N. MANOLESCU : Are dreptate V. Ardeleanu.

M. SORESCU : Un moment, tovarășe N. Manolescu, că eu nu mai înțeleg nimic. O dată ai spus că romanul e rău, apoi ai spus că e foarte bun.

N. MANOLESCU : Are dreptate Marin Sorescu.

EUGEN BARBU : Dar de ce, mă rog frumos, reduceți voi proza noastră contemporană la „Cardavanii", amiițind cu vicleniе aportul unor prozatori cum ar fi Mazilu, Cosașu, Șt. Gheorghiu sau Nicolae Țic ? Eu am fost totdeauna de aceeași părere cu Titus Popovici că noi trebuiește să fim, undeva, șefi de generație, să privim literatura de sus, dar, în același timp să fim și generași cu confrații.

TITUS POPOVICI (sare și el ca ars) : E o eroare ! Eugen Barbu își pierde vreme la Magașoaia împușcînd ciori și acum vine și face pe deșteptul vorbind în cimilituri, ermetic, ca într-o poezie modernistă.

N. STOIAN : Care poezie modernistă ? Iarăși vă legați de mine. Ce-i dacă scriu în vers alb ? Ce-i dacă-s ermetic ? E treaba mea. Eu am fost și rămîn pentru spiritul citadin al poeziei. Cine vrea rusticism, n-are decît să citească „Miarița" sau „Alimoș Toma"...

V. PARUMBACU : Eu consider că de la „Steaua" ni se trage pacostea.

M. PETROVEANU : De acord. Și, în speță, de la Baconsky.

C. REGMAN : Să avem iertare. Baconsky e un poet de mare talent, concentrat, distilat, sublimat, decantat.

AL. ANDRIȚOIU : Decantat ca vinul de Valea Călugărească.

MATEI CĂLINESCU : Ba eu consider că nu „Steaua" e de vină ci, în primul rînd, Nichita Stănescu, care este un versificator pernicios.

ION GHEORGHE : Fără Nichita Stănescu ! El este un foarte bun poet așa că Geo Bogza greșea cînd îl lua în răspăr.

MATEI CĂLINESCU : Iar faptul că el scrie ostentativ modern se datorește reeditării cu prea multă prisă a unor scriitori dintre cele două războaie.

AL. OPREA : Exact. S-au prea grăbit cu reeditarea lui Panait Istrati care, în fond, a scris mai mult în Franța decît în România. Și apoi nici măcar n-a fost oltean.

I. D. BĂLAN : Eu nici pe Goga nu l-aș fi editat. Sună prea patriarhal. Cu toate că e profund ardelean.

FRANCISC MUNTEANU : Nu reeditările sînt prima. Adevărata bubă e că unii scriitori își schimbă genul cum schimbi mănușile. Din prozatori devin, peste noapte, scenariști. Ba unii chiar regizori de film. În loc să-și vadă de literatură, cred că cerul începe la etajul trei. Și apoi se mai miră de ce li ia critica la bani mărunți. Cinematografia ne mănîncă nouă literatura.

P. SĂLCUDEANU : Și eu am un dinte împotriva cinematografiei. M-au pus păcatele să scriu și eu un scenariu de film. Dar acolo, la studioul „București" este pur și simplu imposibil de pătruns. Redactorii de la secția scenarii s-au înconjurat de un zid chinezesc, așa încît să scrie numai ei scenariile. Ei scriu un scenariu pe an, dacă nu chiar două, iar noi stăm cu scenariile în sertar și așteptăm...

N. TAUȚU : Așa e. Nu trebuiește să ne închistăm într-un singur gen, într-un singur fel de a scrie. Unii scriu aproape numai despre militari și-ți dau mereu la cap cu Stînca de pe Tatra. La fel, tov. Șerban Nedelcu pe care, personal, îl stimez, scrie numai despre țărani.

Ș. NEDELCU : Da, ce ? Învățătorii sînt țărani ? Și apoi află că am în manuscris, un studiu despre Paul Georgescu.

O VOCE : În cîte volume ?

MARIN SORESCU : Tovarăși, iertați-mă ca mă văd nevoit să intervin. Discutați într-un mod prea pestriț și prea iritant. Fiți și dumneavoastră calmi și blajini ca Eugen Barbu, așezați și îngăduitori ca Dinu Săraru (care a spus, în teatru, cunoscutul îndemn : „Scrieți băieți, numai scrieți" !), fecunzi ca N. Tertulian și imparțiali ca Mihai Gafița.

NICUȚĂ TĂNASE : Nu fii șmecher și nu umbla cu șopîrle, tovarășe redactor șef. Mie unuia îmi displac pînă la greață șmecherii și mă tot mir de ce unii prozatori scriu numai despre derbedei și lăutari, pișicheri și fufe, în loc să scrie despre categoriile sociale serioase. Protestez !

EUGEN BARBU : Așa e. Au ajuns cu literatura la mahala, cutreierînd gropile Capitalei.

FĂNUȘ NEAGU : Și la țară. Mereu țărani și țărani. Personal sînt pentru proza citadină.

N. VELEA : Și eu !

RADU COSAȘU : Dar bine, bine. Atunci cine să scrie despre țărani ? Iar eu ? Tot eu și eu și nimeni altul ?

MAZILU : Și eu am scris și voi mai scrie : „Țăranii sub cer de soare".

MARIN SORESCU : Văd că n-a scoatem nicicum la capăt. Hai mai bine s-o lăsăm baltă ! Serviți, tovarăși, biscuiți.

AL. ANDRIȚOIU : Și apă minerală !

O VOCE : Odată, Sergiu Milorian spunea că...

AL. ANDRIȚOIU

IARNĂ — Fotografia: I. NAUMESCU

ilie constantin

CĂLĂTORUL NECESAR

Mozaic

1.

Ora zero... În clipa asta începe timpul !
— desigur timpul relativ,
adulmecat de goana mijloc de ceasuri :
haită hăulitoare și activă
de clini vînătorești amestecați în rase.
Auzi-i lătrînd, lăudîndu-se, amuțind

Dar vinatul e alunecos, răsucit,
îi ademenește și-i încurcă în urme,
trece prin vizuini cu ieșiri neștiute,
se arată, se topește, se încheagă.

...Și clinii îmbătrînesc lătrînd,
Vînătorii mor asmuțind,
o această urmărire continuă.

2.

Și-le pînă la ruperea luminii noastre,
pînă la neputința telescoapelor
de pe munții continentali.
Poate la limita stelelor mari
sînt luceferi aidoma celui pe care murim
Poate pe gravele suprafețe, purtate
în neînchipuite culori,
sînt șoviăn de materie, se întîmplă
creșteri încete, în aminare
Și noi le auzim, bănuindu-le numai,
ca în scoborîte frunzare de duzi
zilele, nopțile
de neîntrerupte fosnete ale
viermilor de mătase

...În casele joase din copilărie, la țară,
primăvara era o nebunie
a nopților cînd
viermii mătăsii troznesau în frunzele lucii de dud,
și noi așteptam fără somn, auzindu-i,
să se ducă, să se închidă
în galbenele, duioasele
și însoritele borangicuri.

3.

„Codrule, frunză galbină
Eu mă culc, tu leagănă-mă...".

Prin păduri uitate galben
Toamna mă încredințează
Unui vînt bătut de galben
Cu meandre la amiază.

Hai, răbdați-mi somnul galben
Ce mă doare în sprîncene,
Arbori, adunați în galben,
Pe căderi de foi, alene.

Dincolo de tîmple, galben
Visul meu va fi sunînd :
Cum în foi motorul galben
Plîns în aer și înfrînt.

Am să dorm pierdut și galben
Înclinat în aer, moale.

Rezemînd trăsnul galben
Dinspre vîrfuri către poale.

4.

Ploaia — marea tuturor —
Crește flux la geamuri mie
Și-n reflux mă părăsește
Pînă-n mări de geografie.

Și m-aș duce coborînd
Cu nisipul de călcîie,
După ape selenite
Pînă-n-mările diniție :

Pînă cînd aș auzi
Peștele Enorm și bunii
Elefanți de Indii, fermi
Ai lui Budha Sakya Muni.

Ci, naiv de-atîta mit,
Părăsesc ca pe un nor
Visul galeș, unde-ncepe
Ploaia — marea tuturor...

5.

Copil, inițială iscodire,
Din începuturi glasul tău răzbate
De prin lacustre așezări, subțire,
Jumate țărm, laguna jumătate.

Nu crede tîule că-ți voi răspunde
Întreg și deslușit, ca un băiețin.
Voi șovăi confuz prin amănunte
Și-n unghiuri de-ntrebări am să rămîn.

Și eu sînt tînăr, încă mă susțin
Coloanele de curiozitate,
Aflînd răspuns mereu mai nedeplin,
Cu-amenințarea împăcării-n spate.

Deschid văzduhul cu-ntrebări și eu,
Asemeni ție : cer, pîndesc, ascult,
Bolnav să aflu, muritor și zeu,
Să știu mai mult, poate să mor mai mult !...

6.

Noaptea un tren traversează
o întîlnire de munți cu un rîu
pe sub marile roți
mutînd poduri și poduri și poduri.

Ca de un gol cadențează
șinele-n salt peste rîu.

Uite, aici la fereastră,
bătrînul acela ciudat
nici-o vorbă n-a spus, ca și cum
orice sunet rostit ar fi fost
pe lungimea de undă a morții.

Numai ochii bătrînului
ne priveau cu un fel de încredere
că-i sîntem alături
în surparea de timp ce-l pîndește.
A intrat pe-un peron, ca-ntr-o apă,
tăcînd gesturi prelungi, stăruind
cu privirile la suprafață.

Lîngă ușă dormise
toată vremea feroviarul ;
un somn orb, de tuneluri.
Drumul zilnic se-ntoarce în trupul
lui, ca un arc de ceasornic,
și surde celulele lui
citesc stații și gări, pregătind
deșteptarea exactă.

...Mai era și o fată, dar ea
prea puțin mi-a rămas,
într-o haltă uitată-n cîmpie
a coborît, cum coboară,
ori sare din mers tinerețea !

7.

Dar după-atîtea călătorii
ce mai rămîne din mine ?
Sînt năuciți de-așteptare parații...

Respirația se adaugă, calmă,
vazduhului dus de elice sub aripi,
sîngele bate-n ritm solidar
pe roțile marilor locomotive.

Plecări... Și batistele de despărțire
încercînd să desprindă peronul, în vînt
lată-mă, azi, o absență duioasă
cu scurte, prea scurte popasuri.

Privirile voastre
mă urmăresc cu un fel de distanță,
atente, cum
e privit caspetele de umbre,
spicherul familiar al televiziunii.

Se spune că o duc bine, sînt invidiat,
cei tineri mă văd înfășurat romantic
în drumuri, asemenea globului
în nevăzute centuri și eșarfe.

Nu ! Spun „adio !" călătoriilor,
în clipa aceasta cînd din oglindă
eu însumi spre mine privesc
pe neașteptate descoperind
că n-am decît două dimensiuni,
aidoma ființei din distanță
a spicherului de televiziune.

...Acestea sînt gîndurile mele de acasă,
altele
sînt acelea care mă propulsează
prin lumea și țara mea.

Cunosc pretutindeni atîtea locuri,
cum aș putea rămîne într-un singur loc ?
Mă așteaptă constelații de prieteni,
nu-i pot aduna lîngă mine
(au de construit, de iubit, de murit,
au atîtea de făcut că nu le rămîne
timp pentru drumuri, și eu
trebuie să le vorbesc despre toate,
purtînd pe mine drumurile lor
neîntîmplate și aminate).

Știu că în felul acesta ființa mea
identitatea mea, se dăruie
pînă rămîne doar o veste,
eu — o veste alergînd,
întristînd, bucurînd.

Poate țînjirea de a fi peste tot,
pe aria fericită a două dimensiuni,
o consumă pe cea de a treia,
pînă cînd, într-adevăr,
par a mă risipi în portrete și fotografii.
Dar nu mă pot închipui altfel.

Zilele mele sînt însumări de lentile
prin care poi privi tot mai adînc,
mai departe, mai în fiăcările
unde se naște materia !

LA GRANIȚELE POSIBILULUI

A trecut aproape un secol de cînd Jules Verne îi scria lui Charles Lemire : „Tot ceea ce inventez, tot ceea ce născocesc va rămîne întotdeauna mai prejos de adevăr, pentru că va veni o vreme cînd creațiile științei le vor întrece pe cele ale imaginației". Scriitorul se referea, de sigur, la procesul înfăptuirii și depășirii continue a previziunilor sale — a previziunilor științifice în general. Entuziasmul firesc al contemporanilor zborului cosmic convertește însă uneori această idee într-o formulă aparent inatacabilă : realitatea o ia înaintea fanteziei.

E adevărat că ritmul vertiginos al progresului tehnico-științific îndeamnă pe autorii de anticipații la un efort continuu de asimilare și extrapolare a unei realități extrem de mobile. Stimulați de noile descoperiri și ipoteze, ei izbutesc însă de multe ori să populeze viitorul cu materializări grandioase ale viselor și aspirațiilor prezentului. Vom încerca să demonstrăm acest lucru — și, implicit, avansul fanteziei asupra realității — printr-o succintă trecere în revistă a cîtorva dintre ideile pe care le vehiculează literatura noastră de anticipație, în raport cu stadiul actual al științei și tehnicii. Și vom începe, desigur, cu domeniul cel mai spectacular.

COSMONAUTICA

Cu mai puțin de zece ani în urmă, o povestire despre sateliții artificiali intra în sfera fantasticului-științific. Astăzi, scriitorii simt nevoia să se desfășoare în afara sistemului solar, într-atît de apropiate sînt perspectivele explorării celor opt sori ale Pămîntului. Eroii lui Ion Minzatu ajung pînă în Sirius („Paradoxala aventură"), în spațiul intergalactic („Chemarea nesfîrșitului") sau chiar la hotarul dintre Metagalaxia noastră și restul universului („Zidul metacosmic"). Sînt isprăvi care nu pot fi raportate la înfăptuirile încă — relativ — modeste ale cosmonauticii. Pentru a le justifica, autorul recurge în ultimele două lucrări la ideea considerată apropae ca o erezie de către oamenii de știință a depășirii vitezei luminii. Și bine face, pentru că literatura științifico-fantastică vehiculează ipoteze și soluții inginerești.

Acest adevăr este valabil chiar atunci cînd subiectul cere o incursiune mai temeinică pe tărîmul tehnicii viitorului. Dacă sciția propuse de Ion Marin Sadoveanu („Sistemul celor 24 de sori") și Mircea Naumescu („Marea experiență") sînt ingenioase, ar fi cel puțin naiv să ne închipuim că urmașii noștri le vor prelua ca atare pentru a îndulci clima polară și pentru a muta un corp ceresc pe o altă orbită. Dar asta nu ne face să respingem anticipațiile în sine. În definitiv, avionul n-a semănat niciodată cu „Albatrosul" lui Robur și totuși principiul aparatelor de zbor mai grele decît aerul și-a dovedit valabilitatea.

Pătrunderea în Cosmos reactualizează una din temele cele mai fecunde ale fantasticului-științific : contactul cu alte lumi. Printre încercările mai cuprinzătoare de a descrie civilizații extraterestre menționăm romanele „A zecea lume" de Vladimir Colin și „Constelația din apă" de Romulus Bărbulescu și George Anania, fără a uita lucrările mai vechi ale lui I. M. Ștefan și Radu Nor „Drum printre aștri" și „Robinsoni pe Planeta oceanelor". De altfel acum, cînd ne-am apropiat de zborul unor rachete cu echipaj spre Lună și spre planetele apropiate, problema întîlnirii cu alte forme de viață îi preocupă pe mai toți autorii de anticipații. Baza științifică a presupunerilor lor este destul de îngustă, savanții menținîndu-se într-o rezervă prudentă și explicabilă. Cei mai mulți dintre ei sînt de acord totuși în a susține că pe Marte există o vegetație asemănătoare celei din regiunile reci ale Pămîntului. Dar de aici pînă la marțienii imaginați de Radu Nor în „Cei trei din Altair" și de Adrian Rogoz în „Planeta Mrina în alarmă" e un drum lung.

Oscilînd între antropomorfism și diferențierea radicală de tipul uman terestru, scriitorii au creat o întreagă galerie de făpturi raționale, de la semizeii din „Legenda îngerilor" a lui Mihu Dragomir pînă la arborii gînditori din „Broasca" lui Vladimir Colin. Nu ne încumetăm să susținem categoric verosimilitatea vreuneia dintre aceste viziuni, chiar dacă sîntem de părerea lui Țiolkovski : „Dacă e variată viața pe Pămînt, în condiții oarecum asemănătoare, cît de infinit de variată trebuie să fie viața în Univers, unde sînt posibile orice fel de condiții !".

MEDICINA

Una din primele și cele mai interesante povestiri apărute în colecția editată de „Știință și tehnică" este „Inimă de ciută" de A. Rogoz și C. Ghenea, în care se descrie transplantarea unui cord de antilopă în pieptul unei femei. E o performanță neatinsă de medicina modernă, cu toate că autorii, ca și alți confrați ai lor — Ovidiu Riureanu preconizează transplantarea întregului sistem nervos central („O experiență senzațională") — au pornit de la unele succese obținute în ultimii ani. S-a izbutit astfel nu numai transplantarea unor organe în cadrul aceleiași specii, ci și de la o specie la alta : chirurgii din Tulane (S.U.A.) au grefat unei femei un rinichi luat de la o maimuță rhesus.

Probabil că această operație, ca și altele asemănătoare, a fost efectuată cu ajutorul hipotermiei — scăderea artificială a temperaturii corpului omenesc. Pentru că la 30° sau chiar mai puțin, funcțiunile metabolice ale organismului își încetinesc ritmul, plămînii și creerul consumă o cantitate redusă de oxigen și pacientul suportă în condiții optime șocul operator și urmările lui. Dar efectele miraculoase ale hipotermiei l-au inspirat nu numai pe chirurgi, ci și pe autorii de anticipații, care au văzut în încetinirea proceselor vitale un mijloc de a-și face eroii să înfrunte curgerea timpului. E o idee care aparține secolului trecut (Edmond About „Omul cu urechea ruptă", Louis Boussenard „10 000 de ani într-un bloc de ghiață") și care a fost folosită la noi, printre alții, de Ștefan Tita („Pitiuc în țara lui Guliver"), Mircea Naumescu („Marea experiență"), Max Solomon și I. M. Ștefan („Sahariana").

O altă idee științifico-fantastică a secolului trecut care a început să fie aplicată astăzi — meloterapia, tratamentul unor afecțiuni nervoase cu ajutorul muzicii (vezi Jules Verne „Insula cu elice") — constituie axa povestirii „Strania maladie siderală" de Viorica Huber. Aici, un astronaut pămîntean, care a suferit o gravă intoxicație a plămînilor și un traumatism cerebral, se vindecă pe Asteroidul Vibrări dintr-o altă constelație, contractînd însă, cum spune autoarea, „o nobilă hipermnezie muzicală".

Lucrările de anticipație pomenesc rareori despre cancer, considerîndu-l nepericulos pentru secolele viitoare. O excepție o constituie povestirea „Efectul R" de Cecilia Dudu și D. Todericiu. Îmbrățișînd una dintre ipotezele privind cauzele apariției tumorilor maligne, autorii imaginează un complex cibernetic — optimizatorul — capabil să refacă echilibrul organismului bolnav programîndu-i un nou bioritm artificial. Un efect asemănător au și bioendoscopul și bioreactronul, imaginate de Scrin Stănescu pentru a „vedea" interiorul corpului omenesc și a interveni printr-o emisie de biostimuli „normali" ori de cîte ori se constată o dereglare a unui organ („Lumini în adîncuri").

În sfîrșit, inspirîndu-se poate din succesele medicinei românești în lupta împotriva bătrîneții, Alexandru Andrițoiu a scris o „glumă științifico-fantastică" intitulată „Elixirul tinereții", iar Horia Aramă, o povestire în care extrapolează cîteva din cele mai recente cuceriri ale bioelectronicii („Omul care are timp").

BIOLOGIA

Problema numărul unu a biologiei pare să fie, în momentul de față, ereditatea. Descifrarea codului genetic deschide perspectiva uluitoare a transformării ereditații în sensul dorit de experimentator.

Literatura științifico-fantastică nu putea să nu exploateze un filon atît de bogat, chiar dacă a făcut-o deocamdată mai ales pe linia previziunii — avertisment. În povestirea lui Camil Baciu, „Aragua", apar **insecte mantis religiosa și viermi nereis pelagica** gigantizați „prin tratarea ouălelor într-un regim special chimico-electronic" și meniți să devină groaznice instrumente de omucidere. Iar Sergiu Fărcășan ne înfățișează o întreagă societate de oameni-monștri, apărută printr-un accident nuclear și perpetuată prin iradierea conștientă și criminală cu cesiu a celulelor germinative („Atacul Ceslumiștilor"). Amîndouă aceste căi de intervenție au fost utilizate cu rezultate pozitive în experiențele efectuate pînă acum cu scopul de a obține soiuri noi de plante și rase noi de microorganisme.

Sfera vastă a științelor biologice a oferit literaturii științifico-fantastice o multitudine de teme și subiecte pe care nu le putem cuprinde nici măcar în această trecere în revistă. Pentru încheere, vom mai aborda totuși o problemă : aceea a fosilelor vii. Se știe că în anul 1938 a fost descoperit lîngă coastele Africii primul exemplar viu de celacantus, un pește care trăia și acum trei sute de milioane de ani, după cum o dovedesc exemplarele fosile găsite de paleontologi. Întemeindu-se probabil pe această descoperire, Nina Stăncuiescu îi pune pe arheologii subacvatici din „Templul scufundat" să se întîlnească în adîncul Mării Negre cu **„Charcharodon auriculatus Blainv,** o fosilă din neozoic, din neamul rechinilor". Evoluînd în alte medii, eroii lui H. Matei („Pasărea de piatră") și Maya Niculescu („Prizonieri printre giganți") găsesc în Delta Dunării urmele unei păsări uriașe din perioada jurasică și într-o regiune din Mato Grosso flora și fauna antediluviană. Relatările băștinașilor și rapoartele diferitelor expediții menționează într-adevăr prezența în pădurile și mlaștinile Africii și Americii de Sud a unor animale încă inabordabile, asemănătoare pînă la identitate cu reconstituirile de monștri preistorici. Din aceeași familie face parte șarpele de mare, care a fost văzut de peste cincizeci de ori numai în a doua jumătate a secolului trecut. Uciderea sau capturarea uneia dintre aceste fosile vii poate fi o chestiune de ani, luni sau chiar zile. Și atunci încă o temă a fantasticului-științific va trece de pe tărîmul ficțiunii pe cel al realității.

CIBERNETICA

Împreună cu zborul cosmic, cibernetica oferă autorilor de anticipații cel mai fecund izvor de inspirație. Mărturie stă marele număr de lucrări pe această temă apărute în ultimii ani.

Unele povestiri evocă posibilitățile mașinilor în diferite domenii mai limitate : jocul de șah („Turneul de primăvară" de H. Matei), descifrarea de texte („Cel din urmă mesaj" de George Anania) etc. Anticipația constă aici în amplificarea izbînzilor efective ale electronicii : mașinile joacă șah, chiar dacă nu la nivelul marilor maeștri, iar calculatorul filialei din Siberia a Academiei de Științe a U.R.S.S. a contribuit la dezlegarea misterelor scrierii maya.

Extrapolările mai îndrăznețe încearcă să dea un răspuns marii probleme care-i împarte pe oamenii de știință în două tabere : poate mașina să gîndească ? Ingenioase variații pe această temă găsim în ultimul volum al lui Camil Baciu. Creierul electronic din „Mesajul strămoșilor" se dedă la farse rebusiste. Doi roboți antropomorfi discută despre cum reacționează oamenii și roboții la glume („Ienicec"). Iar marele robot din „Planeta cubică", cu conexiunile dereglate de o ploaie cosmică radioactivă, ajunge să se ridice împotriva oamenilor și să se „sinucidă" în urma eșecului.

Problema îl preocupă și pe Eduard Jurist. În romanul „Ouă lui Columb", el imaginează transplantarea unui creier electronic miniatural în craniul unei maimuțe, care devine astfel un temut om de afaceri. Același roman dezbate, în aceeași manieră satirică, posibilitatea existenței unor mașini specializate în creația artistică. Sergiu Fărcășan și Gh. Săsărman supraliciteză, atribuind în mod malițios înșeși lucrările lor — „O iubire din anul 41 042" și „R. U.—707 la strîmtoare" — unor roboți literați.

Trebuie să menționăm și o altă idee deosebit de interesantă : posibilitatea reproducerii unor elemente esențiale ale făpturii și personalității umane. Pentru a reconstitui ultima parte a mesajului lui Teron, ucis de forțele oarbe ale cosmosului, personajele lui Ion Minzatu din „Zidul metacosmic" creează un model viu al creierului celui dispărut, pe baza înregistrării comportării fiecărei celule cerebrale în timpul zborului. Iar eroul povestirii „Captiv în inima galaxiei" de G. Anania și R. Bărbulescu construiește doi roboți care împrumută nu numai trăsăturile, glasul și gesticulația prietenilor săi morți ci și trăsăturile lor de caracter dominante.

Toate aceste lucruri sînt la fel de departe de ziua de azi ca zborul în afara sistemului solar. Ele pornesc însă de la o stare de fapt care deschide perspective încă nebănuite. Norbert Wiener, unul dintre creatorii cibernetici, declara în ultimul său interviu dinaintea morții : „În momentul de față, mașinile de calcul electronice pot învăța să-și îmbunătățească propriile performanțe pe baza examinării lor. Mașina care învață este nu numai o mașină cu o linie de conduită fixă, care își joacă rolul potrivit regulilor care i-au fost fixate, ci și care — periodic sau continuu — examinează rezultatele propriei sale conduite, pentru a stabili dacă anumiți parametri ar putea fi schimbați într-un mod avantajos". În aceste cuvinte și în realitatea pe care o oglindesc ele își află rădăcinile anticipațiile despre complexele cibernetice ultra perfecționate, înzestrate cu un anumit fel de rațiune, ale secolelor viitoare.

•

Nu ne-am propus — și nici n-ar fi fost posibil în acest cadru — să realizăm un tablou exhaustiv al temelor și ideilor literaturii noastre științifico-fantastice. Sperăm însă că am izbutit, într-o oarecare măsură, să demonstrăm cititorului, netemeinicia îngrijorării față de o pretinsă rămînere în urmă a fanteziei în raport cu realitatea. De fapt, fiecare nouă izbîndă importantă a științei propulsează fantezia scriitorului, plasînd-o pe orbite din ce în ce mai îndepărtate. Și menționîndu-ne pe linia urmată pînă acum, să ne fie îngăduit să încheiem tot cu un exemplu.

Pînă relativ de curînd, se credea că forța cea mai considerabilă din univers este degajată de reacțiile termonucleare. Descoperirea de către astronomii americani a așa numitelor „super stele" l-a determinat pe fizicienii să-și revizuiască pozițiile. Căci „super stelele" sînt nu numai cu adevărat gigantice, avînd dimensiunile unei întregi galaxii. După cum a arătat academicianul I. Șklovski la o recentă sesiune a Academiei de științe a U.R.S.S. „super steaua 3 C-273 emite de o sută de ori mai multă energie decît toată galaxia noastră, care e alcătuită din zeci de miliarde de stele". Această neasemuită sursă de energie s-ar datora, după părerea astrofizicianului N. Kardașov, cîmpurilor magnetice.

Pe cînd prima povestire inspirată de perspectivele fantastice ale utilizării energiei „super stelelor" ?

Ion Hobana

atelier '64

Înarmați cu câteva întrebări indiscrete, am bătut în pragul noului an la ușa atelierelor de pictură și sculptură, ale unor tineri artiști plastici. Vicleimul și plugușorul și florile noastre dalbe (care hanuim să nu ți plictisit prea mult ospitalierele gazde) ne-au adus în traista caletului cu însemnări daruri de loc zgîrcite, pe care ne grăbim a le înfățișa cititorului.

Ne-am început dar interviul, într-un atelier spațios, tiesit cu pînze, covoare, icoane, bilde, cusături, pe cînd, la ușa căminului încins, un jhrie suplu și elocvitor încerca să țină piept mirosurilor de ulei și vopselnri cu o dulce undă de cafea amăruie...

— Ce probleme de creație a adus anul 1964 în atelierul dv. de lucru?

Atac frontal, la care interlocutorul nostru, Ion Pacea, nu avu altceva de făcut decît să zîmbească dezarmant și să ne arate, într-un ungher al atelierului, 8-10 pînze recente, în care culorile comunicau ceva din prospețimea unor motive folclorice. Pe fondul unor asemenea argumente, discuția începu:

ION PACEA: În contextul înfloririi multilaterale a științei și artelor românești, cînd începem să tîm auziți, cînd lumea se interesează îndeaproape de ceea ce facem, fiecare dintre noi avem o seamă de gînduri și de preocupări ce tind a re-creea plastic acel fond de idei, acea originalitate structurală a sufletului poporului nostru. Sînt probleme de creație personale, dar ele nu pot fi despărțite de ceea ce se realizează în general, de către întreaga noastră mișcare plastică. Am fost etichetați uneori ca oameni care se zbat într-un „realism academic". Alteori, așa-zisele inovații erau lucruri deja descoperite. Se scapă din vedere că înnoirile succesive nu puteau avea loc decît pe linia tradiției poporului nostru, și nu mă gîndesc numai la bogăția folclorului, inepuizabilă în sugestii, ci la arta noastră cultă, la varietatea și originalitatea artei noastre medievale — icoane, frești, broderii, incrustări în piatră și-n lemn.

REP.: — Anul acesta ați participat împreună cu colegul dv. de atelier, Ion Gheorghiu, la Bienala de la Veneția. Ce ne-ați putea împărtăși din „intimitatea" unei asemenea confruntări?

ION PACEA: E în legătură cu ce spuneam mai înainte. Pe elementele proprii, caracteristice, rezistente ale culturii naționale putem realiza sinteze care să intre în circuitul valorilor universale. Pentru aceasta e necesară nu mimarea folclorului și a artei noastre medievale, ci o înțelegere superioară a acestora, un spor de gîndire, de sensibilitate și elevare. Mijloacele de expresie trebuie să fie suple, apte nu a fotografia pur și simplu, ci a indica drumul cel mai direct către înțelegerea mesajului, a esenței realității.

REP.: — În tabloul acesta, pe care l-ați intitulat „Figură", se pare că accentul nu cade propriu-zis pe portret, cît pe încadrarea lui, ca să zicem așa într-un univers de simțire specific. Cele cîteva pete de culoare de pe fundal ne sugerează un „cimp", un covor din care s-au reținut cîteva note discrete, de o deosebită forță sugestivă. Dacă înțeleg bine, vă pronunțați nu pentru copierea artei vechi sau populare, ci pentru abstragerea din ea a unor simboluri, cărora le conferiți o nouă viabilitate, un sens contemporan.

ION PACEA: Clarificarea problemelor muncii de atelier depinde de înțelegerea unui întreg climat în care trăiești și lucrezi. Dacă m-ai întreba cum mă „documentez", ți-aș răspunde că fac aceasta căutînd să pătrund nu manifestările exterioare ale omului, ci felul său de a gîndi, de a simți, în acea singurătate în care ei a creat doine și hlide măiestre, în acea comunione de sentimente în care și-a realizat faptele sale de bărbăție. Mesajul artei nu poate fi decît o aderiune la setea de frumos care, atunci cînd artiștii s-au retras în neguri, a lăsat în urmă vii, tulburătoare, două milenii de simțire, fantezie și meșteșug. E o continuitate în tot ce facem noi, generația tînără. Și poate avem de escavat încă întru edificarea adevăratelor începuturi. E limpede pentru oricine că școala românească de pictură nu se reduce la un secol. Dincolo de acest secol, înaintea lui, avem încă de înțeles și de valorificat, cu discernămîntul pe care ni-l dă epoca noastră de cultură. Și e important că în anul care a trecut s-a văzut că tinerii încep să gîndească mai mult. Aproape fiecare atelier trăiește febrilitatea căutărilor, a experiențelor. Nu poți să negi că toate acestea vor duce la un rezultat bun. Revistele, și „Luceafărul" în primul rînd, pot stimula această efervescență, organizînd dezbateri, expoziții, alcătuindu-și colecții, la care aș participa și, respectiv, aș dona cu multă plăcere.

Discuția „intimă" a continuat cu o nouă trecere în revistă, prelungită, a tablourilor pe care anul viitor le vom privi cu mai multă zăbavă în expoziție. Deocamdată am obținut pentru cititorii noștri una din piese pe care o prezentăm alăturat în „premieră".

*

În același atelier, la altă oră din zi, am fost oaspeții pictorului Ion Gheorghiu care, o dată cu „concesionarea" unor reproduceri după ultimele sale tablouri, ne-a oferit și cîteva răspunsuri semnificative. Discuția s-a referit mai întîi la „relieful" general al artelor noastre plastice:

ION GHEORGHIU: Există în momentul de față, în pictura noastră, o mișcare foarte puternică, pe linia tradiției românești. A fi modern înseamnă, cred, tocmai a ști să valorifici această tradiție, o valorificare inspirată, făcută cu suflet și cu talent.

REP.: Ce loc acordați folclorului în problemele dv. de atelier?

ION GHEORGHIU: Pentru mine, folclorul, în speță icoanele, covoarele, ceramica, broderiile, incrustațiile în lemn, încep să capete o importanță primordială. Numai fiind legat, în modul cel mai intim, de arta poporului tău, de realizările lui cele mai bune, șlefuite de generații întregi, te poți afirma pe plan internațional ca un artist profund original.

REP.: Cum apreciați legătura care există cu viața artistică internațională (vizite, expoziții, burse, albume, publicații)?

ION GHEORGHIU: Pentru mine, de exemplu, călătoria recentă în Italia a însemnat o confruntare plină de învățăminte cu unele valori ale plasticii universale. Contactul direct cu operele și personalitățile de seamă ale vremii tale te ajută mult să-ți găsești drumul ca artist. Vorbind de burse, mă gîndesc nu atît la trimiterea individuală a unor pictori și sculptori, ci mai ales la trimiterea unor grupe de artiști care să studieze în străinătate, să circule și să cunoască îndeaproape întreaga mișcare plastică contemporană. Oricît i s-ar spune unui artist „nu umbla în dulapul cu artă abstractă" (ca, pe vremuri, bunica: „nu umbla la borcanu' cu dulceață"), el tot se va simți ispitit să vadă ce-i acolo. Dîndu-i posibilitatea să cunoască bine toate manifestările artei, desigur el se va lecui mult mai repede de experiențele nereușite, de pildă de abstracționism, și nu se va mai duce la pomul lăudat cu sacul.

REP.: Din agenda anului pe care îl încheiem...

ION GHEORGHIU: Am expus la Bienala de la Veneția (împreună cu Ion Pacea, Ion Bițan și Boris Caragea) și la Expoziția de la Moscova. În țară, am participat bineînțeles la Expoziția consacrată celor douăzeci de ani de la Eliberare. Consider că trebuie mers pe linia contactului cît mai direct cu publicul. Expozițiile — nu mai multe, ci mai bune, pentru a obișnui cu un anumit nivel de pictură. Mai multe cronici în care pictorii să poată fi și criticați. Aș propune ca revistele literare, „Luceafărul", „Gazeta literară", să inițieze organizarea unor expoziții pe colective de pictori. S-ar deschide astfel o dezbatere mai directă, publică. Așa s-ar înviora mișcarea plastică, s-ar creea posibilitatea discențiilor polemice pe marginea creațiilor plastice, lucru care se face de altfel în literatură. Din asta n-am avea decît de folosit.

*

Într-altă zi, „colindul" nostru pe la artele frumoase ne-a purtat la Vasile Celmare, animator al unor recente schimburi de experiență între plasticieni și scriitorii tineri.

REP.: Împărțindu-vă activitatea între atelier și Institut, cunoașteți deopotrivă și generația dv. și pe aceea care se pregătește să vă urmeze. Ce ne puteți spune despre continuitatea aceasta?

VASILE CELMARE: Mișcarea plastică de tineret, oricît de tentată de înnoire s-ar afla, rămîne într-un fel strîns legată de „lecția" unor maeștri. În continuitatea de care vorbim, există un reper sigur: acela al responsabilității, al ținutei către care tinde arta multora dintre tineri. Sînt elemente care țin de un climat de gîndire, de spiritul scrutător, exigent al celor pe care îi continuăm...

REP.: ...îi continuăm... mai ales, pe linia unei strînse legături cu viața poporului căruia îi aparținem.

VASILE CELMARE: Legătura aceasta există și se aprofundează. N-o înțelegem însă mecanic. Artistul nu e legat de o anumită plecare pe teren, înțeleasă la modul formal. Nu contează timpul documentării, ci intensitatea ei. În grafică, precum în reportaj să zicem, rezultatele pot fi imediate, în pas cu evenimentele. În sculptură, în pictură (...roman, poezie — nu?) e mai greu de răspuns, înaintea unui proces intim de filtrare, de elaborare.

REP.: Ce probleme de creație a adus anul 1964 în atelierul dv. de lucru? (I-am întrebat și pe alții, nu vă supărați că se repetă întrebarea?)

VASILE CELMARE: De vreme ce tot am avut probleme... Urmînd expoziției personale — 1961 a fost un an de noi acumulări și, firește, reconsiderări. Am „reprivit" o seamă de schițe mai vechi, din documentările la Turnu Severin, Galați ș.a. Mi-a preocupat, de asemenea, desgrădirea unor senzații mai adînci din mediul în care am copilărit. Ca atît — caut să-mi clarifie probleme de limbaj, pe care mi-l dorește pe înțelesul oamenilor. Să le comunice acestora un simplu imagini — ci idei. Am urmărit asemenea comprimări de idei în „Proclamarea Republicii", „Grîu și electricitate" ș.a. Mi-am dorit un limbaj contemporan sau, mai concret, exprimarea esenței unui fenomen într-o imagine cît mai simplă, cît mai sugestivă.

REP.: Cei care caută un limbaj nou, modern, un obiectiv ce a se vrea „un avangardă"... Se pot face unele delimitări cu privire la această expresie?

VASILE CELMARE: În momentul de față, în țara noastră, există o anumită bogăție de idei și de frămîntări care întrece cu mult ceea ce cred unii că ar fi suportul avangardei în alte părți. Mai ales în sensul acesta, al problemelor de conținut, căutările noastre se pot înscrie pe linia poeziei în plastica mondială. Nu partea formală mă impresionează în realizarea unei lucrări, ci măsura în care partea formală îmbracă perfect ideea, pînă la identitate. Să recunoaștem însă că n-am ajuns întotdeauna să dăm o formă cît mai expresivă acelei bogății programatice, despre care vorbeam.

*

Am răpit din atelierul Ioanei Kassargian această „piatră" (pe care o reproducem) de o pregnantă expresivitate: „Eminescu". Dăltuit ca un omagiu în anul comemorării poetului, portretul ne-a atras luarea aminte din primul moment. E cineva, în acest atelier de pe strada Pangratti, care a înțeles mult din sufletul și din neliniștea aceluia în care s-au strîns, spre a rămîne, timpul, natura și dragostea unei țări:

Nu e păcat
ca să se lepede
clipa ce repede
ce ni s-a dat?...

În atelierul Ioanei Kassargian, te afli parcă străvit între inflexiunile subtile ale inefabilului și consoanele grave ale „materiei definitive" — piatră, bronz, aramă bătută, lemn.

Privirea stăruitoare către aceste materiale, și către ce a ieșit din ele, a fost interpretată ca o întrebare. Interlocutoarea noastră ne-a condus pe neobservate în lumea gîndurilor din 1964:

IOANA KASSARGIAN: A fost un an în care mi-am clarificat o soluție a exigențelor materialul definitiv. Nu e un lucru nou (nu — poate — că-l realizez). Ca intuiție plastică, îmi aparține de pe băncile Institutului. Toate lucrările mele chemau piatra, materialul de lucru, echivalent concret al simțirii lăuntrice, în care aveam de cioplit și slefuit într-un mod care nu admite retușul.

De la „materialul definitiv" discuția lunecă spre acele emoții, înțelesuri, convingeri care alcătuiesc un fond irecuzabil, definitoriu pentru personalitatea artistului.

IOANA KASSARGIAN: Lucrarea pe care o gîndești, care îți iese de sub mînă, care ordonînd materia învălmășită o face să vorbească altfel, e altceva decît copia unui lucru văzut cu trei zile sau cu trei luni înainte. Te duci pe șantiere, în documentare. Dar nu înseamnă că ai aflat prototipul, sinteza a ceea ce vei crea mai tîrziu. Nu e un proces didactic. Se naște, în timp, păreri, convingeri, într-un tot organic. Acesta îți oferă o măsură nu numai asupra vieții, dar și asupra resurselor tale de a o interpreta. Sînt niște coordonate esențiale, pentru care fantezia nu e suficientă. În măsura în care ești împlîntat în niște realități vibrante, în măsura aceasta și lucrările pe care le faci vor fi sau nu vibrante, contemporane.

REP.: Deci, nu numai cunoaștere, ci confruntare permanentă cu viața...

IOANA KASSARGIAN: În momentul cînd trimiți o lucrare în expoziție, o socotesc un mesager: n-o trimiți cu un sentiment de frondă, ci cu unul de dragoste, de sfială și de apropiere. E firesc să te întrebi: va fi înțeles acest sol? Trebuie să dezvoltăm neapărat și revistele literare pot face aceasta. Aplicația publicului, mai ales a tineretului, de a citi în profunzime opera plastică. Așa-zisele ei convenții se pot învăța relativ ușor. Cît despre noi, aș spune doar că pentru a vorbi corect românește trebuie să cunoști indiscutabil gramatica...

REP.: O [illegible] de succese ale plasticei arată — acești „noi" despre care [illegible] neologisme, stăpînesc în [illegible] măsură un [illegible] — mai corect, dar adesea și bogat în... neologisme.

IOANA KASSARGIAN — E desigur vorba de o generație talentată, sincer înclinată spre fața gravă a lucrurilor, care nu se limitează la formule găsite. „Neologismele" cele mai viabile tot pe rădăcina tradiției noastre se vor naște. Nu optez însă niciodată pentru folclorizări sau inovații abstracte.

REP.: În ce măsură socotiți că există raporturi între [illegible] tezaurului artistic al poporului nostru, contactul cu plastica și [illegible] tradițiile artistice ale altor popoare?

IOANA KASSARGIAN: În ultimii ani ne-au venit mai multe albume, s-a circulat mai mult în străinătate și a fost un lucru bun. Am fost impresionată de pildă de arta veche, de iconografia și sculptura în lemn de la „Puskin" și „Ermitaj". O față cu totul nouă a artei rusești, care ne era prea puțin cunoscută, și care m-a atras profund. Că sînt utile confruntările, ne-o dovedesc chiar colegii noștri. Am de pildă toată admirația pentru ce a pictat Simona Chintilă, după întoarcerea din Italia.

*

În originalul atelier al lui VICTOR ROMAN, 50—60 de pietre, bronzuri, schițe și mulaje te presează parcă implacabil la mijloc, cu forța unui univers condensat.

— Pentru mine, anul acesta a fost cel mai bogat — își începe istorisirea prietenul nostru, sculptorul, cu un accent transilvănean adecvat întru totul interiorului „pietros". — Am reușit să stau cîteva luni la țară, să umblu printre bolovani și să vin aici cu 20—25 de bucăți cioplite. Acolo unde s-a născut și materia și meșteșugul cioplirii ei, am trăit sentimentul unei limpeziri, o apropiere de acel drum pe care vrnam să merg.

Soluțiile pentru o artă mare nu vin din cer. Dar dacă lucrezi cu răbdare, pe parcurs îți dai seama de ceea ce urmărești. Începi să înțelegi, cum mi s-a întîmplat mie, că de fapt — ca om — te-ai născut și ai trăit printre păsări și arbori... Mi-am dat seama că ceea ce avem de făcut trebuie să se nască organic din experiența, din universul spiritual al poporului, văzînd o acumulată căutare a imaginii sintetice. Pornesc tocmai de la dansurile și lucrurile pe care le-am văzut și le-am înțeles într-un fel anume, de-a lungul anilor. De pildă, acest „Pom căzut" cred că se înscrie în spațiu la fel de bine ca lucrurile cu care sînt eu obișnuit. Cît despre „Nunta" — macheta a trecut prin 3-4 variante, ajungînd acum o țesătură de scurte raze de lut, ca petalele de floarea soarelui, sugerînd zborul cetrinților în iureșul jocului. Figurile s-au topit în forme primare, ca în mulajele de lut ale copiilor. Jocul se destășoară alungit, detașat ca pe un ecran panoramic, menit nu reconstituirii lui, ci contemplării active. Un dans — o cărămidă crestată ai zice — o machetă pentru o poartă (să anticipăm?) care, tăiată în lespede, ar putea să rămînă într-un spațiu verde ca o mărturisire, ca o cerință simbolică spre frumusețea dansurilor populare.

Anul acesta, 1964, a însemnat pentru mine o înțelegere mai gravă a problemelor omenești. Poate o să vă mire existența acestui „Păianjen" rezumătător pe un perete al atelierului. Nu l-am făcut cu dragoste, dar am simțit că am a le spune oamenilor că rană, urîtul nu pier dintr-o dată, că aceștii dispariție cere luptă, putere și sănătate sufletească. O frumusețe a omului pe care am cîntat s-o celebrez în alte scheie, în alte mulaje și pietre. Nobletea ființei umane asemenea am am încercat s-o adun într-o „Pasăre" într-un simbol al neconsumării nemuritoare. (E acest[illegible] zburătorul „albatros [illegible] — n. n.)

*

Cunoscut cititorilor revistei mai ales prin valoroasele sale ilustrații la lucrări literare, Victor Cupșa e un tînăr artist cu preocupări și căutări interesante, pe care vrem să-l cunoaștem mai îndeaproape la începutul anului următor, cînd se va deschide a doua sa expoziție personală. Ca atare, am socotit util să-i adresăm direct întrebarea: „Ce probleme ce experiențe găsește Noul An în atelierul dv.?"

VICTOR CUPȘA: Este greu de răspuns. Evoluția este un lucru lent, insidios, în capătul unor permanente eforturi. Sper că am reușit să dezvolt cîte ceva din ceea ce începusem mai înainte. Dezvoltarea trebuie să fie firească, continuă: printre altele, în momentul de față sînt preocupat de o decorație pentru scena într-un spectacol poetic pe versuri de Jacques Prevert, la Teatrul Mic. Voi lucra împreună cu regizorul Radu Penciulescu.

În privința pictură, aceleași preocupări ca și pînă acum, cu încercări de a rezolva diverse probleme și de a le dezvolta.

În cursul anului 1965 voi deschide ceea de a doua expoziție personală. Sper că ansamblul lucrărilor prezentate să poată da o imagine cît mai fidelă despre felul meu de a gîndi.

REP.: Ce importanță acordați folclorului în realizarea sintezelor artistice către care tindeți?

VICTOR CUPȘA: Trebuie să spun de la început că este una din problemele care mă preocupă foarte mult. Valorificarea în artă cultă a patrimoniului artei populare este una din problemele dezbătute nu numai la noi, și nu de acum. Tendința de a valorifica tezaurul folcloric a adus în arena internațională și a impus o serie de școli naționale. Enescu, Bartok, Szymanowsky, Janacek ridică la nivelul valorilor universalității școlile naționale ale țărilor lor; de asemeni exemplul lui Constantin Brâncuși este tot atît de concludent. El ridică la culmi nebănuite de simbol arta seculară a cioplitorilor din țara natală. A aduce în acest concert al culturii universale o voce distinctă trebuie să constituie un obiectiv al artiștilor unei țări. Mijlocul prin care o fac este o chestiune personală a fiecăruia. Încercarea de valorificare a folclorului poate fi însă armă cu două tăișuri.

Pentru a i se conferi valențe universale, materialul folcloric trebuie supus unui proces de sinteză, cu un acut simț al contemporaneității, trebuie investit cu tot ce este mai evoluat în concepția și tehnica artei moderne. Numai în felul acesta va putea atinge semnificațiile majore pe care le pretinde sfera universalului. Altfel nu se poate ajunge decît cel mult la o senzație de exotism, pe care nu îl cred de domeniul artei majore.

În legătură cu această problemă, noi — din fericire — avem cele două strălucite exemple ale creatorilor lui Constantin Brâncuși și George Enescu: de la asemenea artiști trebuie să învățăm.

Aș mai vrea să adaug că totuși nu trebuie căzut în exclusivism, socotind că singura cale către investitura universalității este cea pe bază de folclor. Este numai una din ele.

În privința călătoriilor de studii cred că mai sînt unele lucruri de făcut. S-a realizat ceva mai mult în ce privește călătoria turistică — care și ea este deosebit de importantă, dar, în ultimă instanță, insuficientă. În astfel de călătorii se poate obține o privire generală și vag informativă asupra țării vizitate, dar nu se poate pătrunde în intimitatea procesului efervescentei creatoare contemporane. Se la cunoștință de muzee — și asta cu destulă grabă — dar nu se pot cunoaște resoartele mecanismului vieții artistice de azi. Pentru a pătrunde aici trebuie timp. Trebuie intrat în circuitul de idei al contemporaneității; în privința aceasta cred că sînt concludente exemplele lui N. Grigorescu, Andreescu, Luchian, Petrașcu, Pallady și mai ales Brâncuși.

REP.: Ce lucrare recentă apreciați că vă exprimă cel mai complet?

VICTOR CUPȘA: Nu cred că aș putea desemna în mod special una din lucrările mele care să îndeplinească această condiție. Cred însă că un grup de lucrări — mă refer la ciclul „Păsările" — este suficient de edificator asupra problemelor care mă preocupă. Dar și aceasta numai parțial, cu atît mai mult, cu cît mai ales atunci cînd nu ești prea mulțumit de ceea ce faci, cauți mereu să te depășești, să ajungi la mai mult și mai bine, așa că mi se pare că tot ce am făcut nu mă exprimă suficient, și sper ca ce voi face în viitor să îndeplinească condiția pusă.

*

Și, pe scurt, „darurile" cu care a răspuns colindului nostru-anchetă EUGEN MIHAESCU:

— Continuitatea ștafetei artistice ne face să privim optimiști viitorul plasticei românești într-o clipă ca aceasta, cînd efortul nostru, al tuturora, se cristalizează prin plasarea pe orbita internațională a valorilor artei noastre.

Configurația plasticei noi e bogată în opere valoroase, atît ale maeștrilor cît și ale tinerilor.

Fenomenul Brâncuși, atît de complex în ansamblul lui, este un imbold pentru toți, și mulți tineri iau azi lumină de la flacăra pe care el o aprinsese din vatra artei noastre populare.

O artă tînără, reală și organic sudată de bunul simț al poporului nostru, acordînd o deschisă importanță folclorului se ridică azi — și numele lui Ion Nicodim, Doru Șetran, Gheorghe Apostu sînt numai cîteva din cele care se aud din ce în ce mai des rostite în cercuri din ce în ce mai largi.

Scrutarea orizontului cultural multilateral de către tinerii artiști se face simțită în creația lor de zi cu zi și granița dintre arte tinde să se stenueze.

În ceea ce mă privește, anul 1964 mi-a adus participarea la cîteva expoziții internaționale — Bienala de la Sao-Paolo, Expoziția de Grafică românească de la Roma și Expoziția grafică deschisă recent în Vietnam.

Am terminat ilustrarea „Rinocerilor" lui Eugen Ionescu, deschizînd la premiera piesei în holul Teatrului de Comedie o mică expoziție, iar versurile lui Antonio Machado au fost însoțite de ilustrațiile mele.

În Anul 1965 sper să deschid prima mea expoziție și îmi doresc o călătorie de studii în Parisul lui Picasso, Matisse, Braque și Brâncuși.

MIHAI NEGULESCU

1

2

3

4

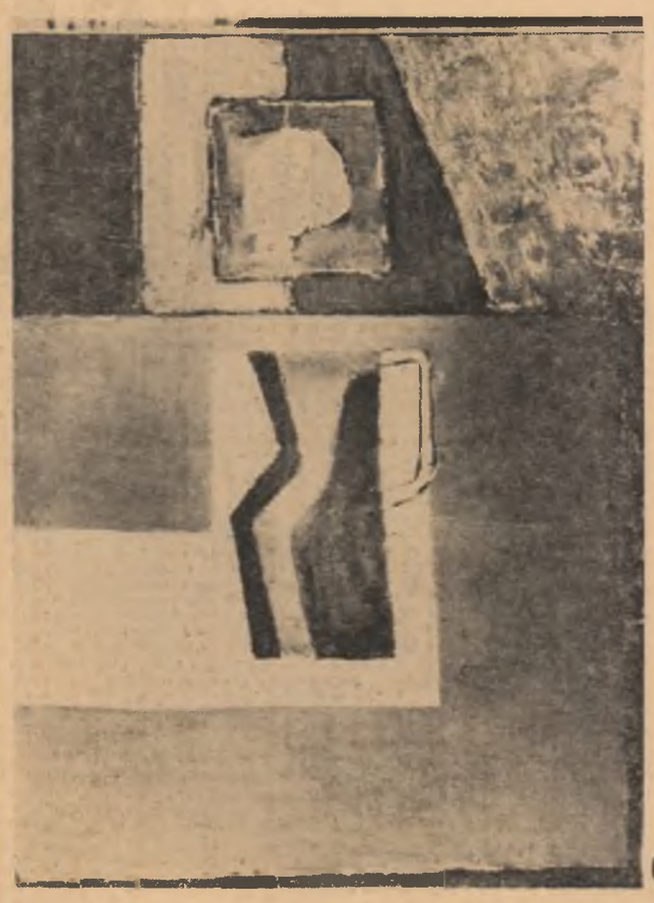

5

6

1. *IOANA KASSARGIAN*: „Eminescu" (piatră)
2. *VASILE CELMARE*: „Portret de țărancă din Breaza" (tempera)
3. *EUGEN MIHAESCU*: „Persona] în peisaj" (tuș)
4. *VICTOR ROMAN*: „Tors" (marmură)
5. *ION PACEA*: „Natură statică" (ulei)
6. *ION GHEORGHIU*: „Fiori" (ulei)

Din jurnalul de bord al lui Radu Tudoran

CĂLĂTORIE ÎMPREUNĂ CU GRAURII RĂTĂCIȚI

Din sociabilitate și prietenie mă supun invitației de a trimite aceste pagini, dar săvîrșesc o indiscreție față de mine însumi extrăgîndu-le nude din jurnalul meu de călătorie. Convin, e drept, că pot fi citite din curiozitate, sau ca document deocamdată. Nu le atribui altă însemnătate înainte de a le putea confrunta cu mine însumi, la întoarcerea încă îndepărtată — și a le interpreta apoi, folosind diagrama mea sufletească.

Reykjavik, în Islanda, **la 18 decembrie 1964.**

6 NOIEMBRIE

Cînd ridicam ancora pe seară în rada Gibraltarului, măgarul pe care îl văzusem toată ziua, tot mai păștea iarba roșcată a Spaniei, pe colinele de sub San Roque, în umbra alungită a catedralei.

Din portul englezesc ieșea un submarin, plutind la suprafață, și avioanele continuau să decoleze. Pe țărmul celălalt al golfului, Algesiras, în picioare, părea ruda săracă și intimidată a mai marelui peste radă Dincolo de strimtoare, Ceuta mi s-a părut că stă la pîndă, pitită după valuri, tăcută, enigmatică.

Și iarăși am privit măgarul. Era sur, fără îndoială. Dar nu se vedea și Rocinante...

M-am dus să mă culc tîrziu, după ce ieșisem din strimtoare și eram la vărsarea Gualdalquivirului, pe apele căruia ajungi la Sevilla, patria lui. Cum eram crepusculat înaintea somnului, cavalerul schilod mi-a venit iarăși în gînd și, întocmai ca în noaptea trecută, iarăși mi s-a părut că îi aud glasul, spunîndu-mi că în nord, unde mă duc, am să caut zadarnic morile lui de vînt.

— Ești pizmaș, seniore don Quijotte ! i-am răspuns adormind.

7 NOIEMBRIE

Balans obositor, cerul senin în bună parte : am în sfîrșit soare în cabină, dimineața, fiindcă mergem spre nord, de-a lungul Portugaliei.

După ce pînă în prînz am căutat toate prilejurile (adică m-am expus, fiindcă nu se poate altfel), n-am primit decît după amiază botezul oceanului, pe care îl întîlnesc prima oară, nouăsprezece ani mai tîrziu decît proectasem. Nostromul, care mă pîndea de sus, pe puntea compasului etalon, mi-a turnat o găleată de apă în cap cînd am ieșit pe pasarela punții de comandă Nu m-a indispus, cu toată temperatura neconvenabilă : era apă din ocean și mi-a trezit nostalgii calde, fiindcă mi-a intrat în pori și în gură, și am simțit deodată gustul verilor la mare, de neuitat.

Seara, tîrziu, luminile Lisabonei în tribord, dar numai luminile — și peste ele imaginația...

10 NOIEMBRIE

Cerul acoperit, oceanul plumburiu, vînt și valuri din pupa

Termometrul a coborît la 12 grade în timpul prînzului Totuși afară nu este frig : m-am plimbat pretutindeni, dornic de mișcare, dar obligat să cotesc din cinci în cinci pași și să-mi echilibrez mersul după balans

Cam deprimat de dimineață : pe urmă în cabine s-a dat drumul la aer cald și atunci toată atmosfera a fost alta, nu doar la propriu, ci și la figurat

La ora 18,30 s-a lăsat întunericul : sîntem cu mult la nord de a cincizecea paralelă și căutăm cam fără succes coasta Irlandei : sondă, goniometru, radar. Din cauza cerului acoperit nu s-a putut face nici un punct astronomic astăzi...

La ora 17 Sînt numai de o jumătate de oră în cabină, și cînd am coborît nu se vestea nimic deosebit. Acum aud deodată semnale de ceață, cam sinistre în întuneric, pe oceanul vast.

În vestul nostru, dar departe, bîntuie uraganul, care probabil are să ne ocolească... Mă duc sus să văd ce se întîmplă.

Era ceață, cum bănuiam ; vizibilitate numai pînă la o milă.

De la 17,30 la 18,30, demonstrație a navigației cu radar : un vas (poate de pescuit), drept în prova noastră, altul mai la dreapta, și încă unul, mai departe.

Ecranul le depistează cu claritate de la 8-9 mile. Urmăresc atent — aș zice în abstract — toată vînătoarea care urmează sub hezna deplină, impenetrabilă. Le ocolim prin stînga, schimbînd drumul cîteva grade și dînd contra semnale de ceață. Mergem cu 12 mile, în aceeași direcție, iar ele merg evident numai cu gașe.

La o milă și jumătate luminile primului străpung în sfîrșit ceața și confirmă cu prețiziune distanța măsurată pe ecran. Poate nici nu ne-a văzut, nici nu ne-a auzit, fiindcă își continuă drumul fără să se sinchisească. Abia cînd sîntem în traversul lui, o cotește repede la dreapta, deși inutil acum. Dar poate s-a speriat !...

11 NOIEMBRIE

Aspect incredibil al cerului și oceanului. A plouat în mai multe rînduri astăzi, cu averse scurte, ca la noi în verile generoase.

Sîntem pe a cincizeci și cincea paralelă, la vestul Scoției, cu prova spre nordul de unde vine întunericul, iarna deasupra, iar atmosfera e primăvăratică. De la 12 grade, termometrul a scăzut la 10, mai adineaori, cît am stat pe puntea de comandă să urmăresc schimbările miraculoase ale cerului.

Desminţind termometrul, atmosfera rămîne caldă, așa că la adăpost de vînt e foarte plăcut de stat afară, dacă te atinge soarele. Bate vîntul, destul de tare, de la sud-vest, adică între prova și traversul nostru ; oceanul e acoperit de berbeci albi, dar valurile largi și calme, de patru-cinci metri înălțime, vin mai de departe și se zbîrlesc doar în preajma noastră. Înaintăm cu un balans statornic, care, deși nu depășește zece grade, pare mult mai accentuat, desigur fiindcă atunci cînd ne culcăm pe un bord, valurile se ridică aparent pînă deasupra punții de comandă ; amplificarea vizuală a mișcării e amețitoare și voluptuoasă.

Plouă în mai multe puncte, distinct, pe aril, cînd în prova, cînd în pupa, cînd într-un bord sau în altul, din nori plumburii, plutind așa de jos, încît se confundă cu apa oceanului.

Pe unde-i senin, valurile răsturnate dau în lumina soarelui culori neîntîlnite, ca sub reflectoare submarine — verdele cel mai pur, amestecat cu cel mai pur albastru, mult mai conturat, mai precizat decît în Mediterană.

Cerul, între perdelele de nori, are și el o culoare cum n-am văzut și nu mi-am închipuit — și dacă mi-aș fi închipuit-o, în nici un caz n-aș fi crezut că poate fi întîlnită pe aceste latitudini ale ceților : cel mai diluat „bleu-ciel" de acuarelă, fără pată, dar fără să fie șters sau searbăd, fiindcă restul cerului îl scoate în relief, încadrîndu-l cu tonurile lui plumburii, precise și brutale.

Și apoi, la ora 14, curcubeu de „Silly simfonie" răsărit în prova, încadrînd simetric drumul vaporului. Are o deschidere mai mică decît obișnuitul, și o înălțime mai mare ; seamănă astfel cu un arc gotic, care se deschide în fața noastră ca o poartă, și dincolo de ea poți crede că începe lumea minunilor.

Culorile sînt mai bogate și mai definite : violet în tonuri degradate la partea din afară apoi roșu, de la cel mai sumbru pînă la al flăcării, pe urmă o dîră îngustă de galben-crom, și în sfîrșit albastrul, din care în interior ia naștere un chenar îngust, repetînd violetul din exterior, dar mai închis, puțin fumuriu, ca stînjenelii în amurg.

În locurile unde capetele arcului ating orizontul, oceanul fierbe și culorile topite curg în valuri, apoi alunecă spre etrava noastră, dintr-o parte și din alta, alcătuind un triunghi feeric..

De două ori astăzi cîte un avion al forțelor aeriene engleze a zburat pe deasupra noastră, patrulînd în largul oceanului. Nu știu ce păzește Anglia astfel... Noi navigam pașnic.

Avem cu noi o familie de graurî, identificați fără competință, deci cu aproximație. Ieri erau vreo cincisprezece — i-am văzut pe puntea de lucru, ciugulind nu știu ce în plasa traulului ; își iau zborul cînd te apropii și se refugiază pe doriboturi, dar pe urmă revin cu destulă încredere, ca niște păsări de curte și în același timp călătoare.

Azi erau mai puțini, continuîndu-și aventura o dată cu noi — ce păcat pentru ei că nu mergem spre sud ! Mi-e teamă că au greșit căutîndu-și azil aici : vor avea surprize neplăcute în curînd, dar cum să-i previi ?

Ora 20. Dacă n-ar fi fost frig aș fi stat toată noaptea afară... Jumătate de lună, în creștere, în pupa, luminînd valurile care se ridică monstruoase pînă deasupra punților. Am stat lîngă coșul vaporului, și în trepidația viguroasă a motoarelor, cu oceanul înspumat sub bordaje, viteza mi s-a părut fantastică Aș fi vrut să fie cineva lîngă mine, martor pentru mai tîrziu al întîmplării, fiindcă mi se pare că o trăiesc singur și, spusă, mi-ar fi de necrezut chiar mie

Oamenii, dacă nu sînt de cart, se odihnesc la ora aceasta : am fost spectatorul unic al încă unei feerii, care a întregit feeria de azi după amiază

Luna, navigînd și ea pe oceanul ei, la 15 grade de orizont, s-a estompat într-o margine de nori. Pînă să dispară cu totul a filfîit fantomatică, rece, distantă : numai în ultima clipă mi-a părut alarmată, ca și cum s-ar fi temut că, la întuneric, norii au s-o gîtuiască.

M-am dus în bordul celălalt și, deodată, ridicînd ochii, am văzut cerul plin de stele, mai clare ca altădată, cu o luminozitate vie și proaspătă, legănîndu-se peste catarge. Nu mai simțeam balansul vasului, deși era amplu, de aceea am izbutit anevoie să restabilesc realitățile, să redau cerului fixitatea lui relativă, astronomică, iar mie să-mi reîmprumut mișcarea vasului. După o clipă am scăpat din mîini această realitate obținută cu eforturi și, incapabil să mă întorc la ea încă o dată, am contemplat îndelung cerul, lăsîndu-mă furat de impresia tot mai amețitoare că noi stăm pe loc iar el se leagănă

Am fost singur, în Atlantic, la vestul Scoției austere, într-o zonă unde nu circulă vapoare. E adevărat ; n-am întîlnit nici unul astăzi.

Cînd am intrat pe coridorul cabinelor, luminat fără zgîrcenie, cu plafoanele curate și albe, cu careul deschis, în fund, dînd impresia de intimitate confortabilă, mi s-a părut că sînt la mine acasă și aștept oaspeți...

Dar sîntem în Atlantic, iar mîine, probabil, vom naviga pe ape pustii, ca și astăzi.

JOI, 12 NOIEMBRIE

Mars greoi și sigur către nord, aproape „nord curat", către Faeroe. Vreme bună, cu cerul mai mult senin, dar cu averse vărăticе din cînd în cînd ; temperatura totuși a coborît la 7 grade, iar oceanul, sub vîntul statornic din sud-vest, ridică aceleași valuri „blinde" de 4-5 metri, pe care, primindu-le dinapoia traversului, rulăm statornic, fără să ne mai dăm seama că stăm încert pe scaune și mergem împleticit

Seara, în picioare, coasta Faeroe, marcată de faruri ; conturul țărmurilor vizibil doar în radar.

Astăzi s-a primit radiogramă din țară că Anglia, Danemarca, Islanda și Norvegia și-au extins zona apelor teritoriale pînă la 12 mile. Ca să nu cercetăm degeaba locuri unde nu vom avea ce face, mergem mai departe de coastă...

După ora 22, în noaptea puțin cețoasă, la traversul insulelor apar, mai întîi în radar, apoi în binoclu și apoi vizibile cu ochiul liber, lumini care atestă prezența vaselor de pescuit întîlnite de obicei aici.

Sînt pescadoare mici se pare, și trecem pe lîngă ele fără să le dăm importanță, dar nu știu de ce. Aș fi vrut să trecem mai pe aproape, să vedem ce fac, sau măcar să le salutăm cu amabilitate...

Sînt absorbit un ceas în camera mașinilor, unde se schimbă siguranțele uzate la două supape ale motorului „tată". Deși merge numai „fiul", zgomotul rămîne greu suportabil de o ureche neexersată

Urmăresc cu interes, plăcere și satisfacție mișcările mecanicilor, care își cunosc meseria și se înțeleg — prin ce ?... Era să spun „prin semne", dar îmi dau seama că n-au nevoie nici de atît : se înțeleg prin ritmul uniform care-i angrenează în această operație, simplă în fond — anevoioasă prin masivitatea pieselor care trebuiesc manevrate. Un culbutor aici atîrnă cît o menghine, iar tachetul are aproape grosimea brațului.

Îmi place curățenia din jur, ca de laborator : totul, pereții, scările, tubulatura sînt parcă vopsite astăzi... Pe urmă, cînd se dă drumul și „tatălui", huruitul, și pocnetul, și trosnetul cresc pînă la insuportabil. Din ele însă se naște, precis, ritmic, robust, forța care ne duce mai departe. Pînă acum am străbătut peste cinci mii de mile, în 14 zile de navigație, și tot acest timp motoarele n-au stat nici o clipă, dacă nu punem la socoteală ora de adineaori, și-aceea numai a unuia.

Luminile vaselor de pescuit se vedeau fantomatic în spate cînd am revenit pe puntea de comandă — și altele răsăreau de dincolo de orizont, în față. Dar „ecograful" nu semnala peste, așa că am mers mai departe, iar eu, dezamăgit, am coborît în cabină pe la unu și jumătate după miezul nopții și am adormit mai greu decît altădată.

13 NOIEMBRIE

A plouat puțin, iarăși ca vara, înaintea prînzului, cînd se scotea primul traul ; pe urmă s-a luminat, în parte. Nici aici oceanul nu e sumbru, cum mă așteptasem ; vremea se menține blajină, deși meteorele anunță furtună, de toate gradele și în toate zonele care ne înconjoară, iar barometrul coboară cu ostentație

Soarele răsare tîrziu — la prînz e abia 10 grade deasupra orizontului liniștit. În schimb are multă luminozitate cînd a pătruns azi în cabină, cîteva clipe, pe timpul unei girații a vasului, mi s-a părut că e vară deplină și m-am melancolizat puțin apoi, fiindcă vara este departe.

Apusul vine lent, puțin după amiază, în schimb crepusculul se prelungește atît, că pare infinit.

E ora 21 acum, liniște pe vas, liniște pe ocean, nici o lumină, rullu larg și greu, care parcă îți îndoaie oasele. N-am să pot dormi la gîndul că mergem spre Islanda. Și nu știu cum, fără nici o asociație, mi s-a năzărit dintr-o dată că Vasul Fantomă trebuie să navige pe undeva pe aici noaptea asta

Izbituri brutale în chilă, „ciocane" date de valuri, m-au făcut să urc, la ora 21,40, pe puntea de comandă.

Comandantul, ofițerul de cart, radiotelegrafistul erau în agitație, iar oceanul se montase fără să-mi dau seama cînd. Ultima hartă meteorologică, recepționată chiar acum în „facsimil", vestește cu claritate un ciclon, în sud-vest ; peste cîteva ore aripa lui nordică, rotindu-se prin fața noastră, departe va cădea înapoi și ne va lovi din nord-est.

Îndelungă judecare a situației. Se pune problema întoarcerii la Faeroe, unde am ajunge cu furtuna oarecum din spate și am găsi adăpost îndată. Sînt dezamăgit să ne întoarcem, și mai ales să rămînă fără sens zecile de mile străbătute astăzi.

După ce judecă alternativele, comandantul hotărește să mergem mai departe Bravo !

La nevoie vom pune la capă ..

În forfota care a cuprins vasul, mă las să plutesc pe un alt ocean, de gînduri, care își are și el furtuna lui. Sînt bucuros că vom ajunge în Islanda, ba încă în nordul ei, unde nici nu visasem.

S-au luat măsuri pentru întîmpinarea furtunii, s-a verificat amarajul.

Acum am coborît în cabină, cu gîndul să dorm cîteva ceasuri, să fiu cît de cît odihnit, pentru că nu vreau să pierd clipa cînd are să înceapă. Chiar acum o clipă lovitură violentă în chilă trosnesc toate, iar în hublouri se și aude vîntul șuierînd pe mai multe glasuri, ciudat de clar acordate.

Nu vreau să supăr pe nimeni din cei de aici, care sînt de cart sau dorm pașnic, nu vreau să supăr nici duhurile, să le provoc în paguba altora, dar aștept ciclonul cu nerăbdare și curiozitate, ca pe o competiție spectaculoasă.

Nu știu cît timp mai rămîne, dacă se mai poate dormi pînă la primul act, fiindcă uvertura a și început. În nici un caz nu mă mai dezbrac, ca să pot fi sus cît mai de grabă.

Loviturile în chilă se repetă și vasul vibrează din adîncul lui, cam iritat mi se pare, ca o dihanie pe care o sîlpără un bărzăun — și se zvîrcolește, dă din picioare, își scutură spinarea, greoi și nemulțumit...

15 NOIEMBRIE

Ieri n-am putut nici măcar să-mi găsesc caietele — toate erau vraiște în cabină, deși credeam că mi le-am aranjat foarte iscusit. Acum sînt prea obosit ca să scriu... Am fost mai adineauri pe puntea de comandă, dar n-am putut să rămîn ; e prea frig sus. Am privit o clipă afară și, cum abia se luminează la început mi s-a părut că vasul e îmbrăcat în lumina lunii, albă, strălucitoare ; e gheața de ieri și zăpada căzută astănoapte

Iată, notat din urmă, pentru memorie, cum s-au petrecut faptele de vineri seara încoace : La 3 mă duc pe puntea de comandă. Sînt aici : secundul, ofițerul de cart și doi timonieri. Balansul îți cere îndeminare și eforturi ca să nu te dea grămadă. Valuri masive pe puntea vinciului de ancoră. Deocamdată privesc totul cu interes și cu nu știu ce satisfacție.

Ceva mai tîrziu S. descoperă o lumină, în prova tribord. Radarul, pus în funcțiune, confirmă : e un vas care navigă spre sud. Nu i se vede lumina verde nici cînd ajunge în traversul nostru, deși distanța pînă la el nu-i mai mare de trei mile și jumătate.

Ce caută nenorocitul ăiei, pe asemenea vreme, pe aceste mări neumblate ? Doar poate tocmai el o fi Vasul Fantomă, pe care m-am gîndit că o să-l întîlnim !

Furtuna crește între timp ; cîte un val imens, spart de etravă, e luat de vînt și aruncat pînă deasupra punții de comandă ; cîteva clipe nu mai vezi nimic ; sub greutatea lui mă cocoșez instinctiv. Sîntem probabil travers cu colțul de sud-est al Islandei și, fiindcă altceva nu putem face, ne continuăm drumul spre nord, „la capă", cu viteză redusă, 4—5 noduri.

Balansul a luat forme greu suportabile. La ora 4 cobor să mă culc. În cameu, scaunele, neamarate, zboară dintr-un perete în altul ; în oficiu, vesela și mai ales obiectele de prin dulapuri fac zgomote supra walpurgice.

Îmi mut perna în partea cealaltă a patului, fiindcă sub apăsarea violentă a vîntului mergem bandat pe stînga, și am impresia că stau cu capul în jos. Așa izbutesc să dorm, cu intermitențe, chinuit și speriat cîteodată prin somn, pînă la 9 dimineața.

Acum oceanul s-a montat și mai mult. În afara valurilor, cît elefanții de mari acum, vîntul întinde șerpi albi, imenși și svîrcoliți, de la un val la altul — dire de apă spulberată, de o densitate cum n-am mai văzut pînă astăzi.

Cîțiva căsaloți trec prin prova, arătîndu-și numai coada E în mișcarea lor o lene maiestucasă ; nu ne simt, sau nu se sinchisesc de noi ? Pe unul, cît pe-aci să-l lovim cu etrava... Dar poate el știe mai bine ce face !

Zi nespus de obositoare... Balansul violent și neritmic îți interzice orice repaus, pînă în clipa cînd te anesteziezi și uiți unde te afli.

Cei care nu sînt de cart au dispărut ; vasul pare pustiu astăzi

Istovit, mă culc la 20,30 și adorm numaidecît. Somn iarăși cu intermitențe, pînă la 8 dimineața, deși rullul, mai violent decît ieri, m-a mototolit toată noaptea, ca să întrebuințez cuvîntul absolut...

Reiau ziua de ieri : deci m-am trezit la 8 și după ce am privit ceasul nu mi-a venit să cred : afară era noapte. Pe urmă m-am dumirit : în navigația noastră cu furtuna în față, trecusem de mult cercul polar... Pe punte, gheață și mai groasă. Au mai rămas cîțiva graurî, numai trei sau patru ; stau pe doriboturi, nedumeriți, zburliți și speriați, parcă întrebîndu-se ce năpastă îl paște

Ne-am continuat drumul spre nord, sub un cer de zinc oxidat, unde trebuie să fi răsărit și soarele cîndva, pînă la ora 16, cînd am ajuns la 68 de grade latitudine, adică mult în nordul Islandei. Islanda n-am văzut-o, fiindcă eram departe. Dar care n-o fi mutat-o din loc furtuna de astănoapte ?

Barometrul a urcat de la 730 la 740, vîntul s-a potolit, așa că la ora asta s-a hotărît să ne întoarcem. După împrejurări, vom merge sau la Faeroes sau la coasta Islandei. Ciudat că nu se zărește vase de pescuit — unul măcar !

Știu ce înseamnă o izbitură a balansului ; am suportat două ieri, și numai norocul, sau poate vechi deprinderi pe care le crezusem uitate, m-au ajutat să nu-mi zdrobesc oasele.

Eram în cabină și mergeam spre ușă, cînd, înainte de a avea timpul să pun mîna pe clanță, m-am pomenit proectat brusc în partea cealaltă, spre hublourile aplecate pînă deasupra apei ; cum podeaua era înclinată inacceptabil, aș fi intrat cu capul în perete (și sub materialul plastic e fierul bordajului !) dacă în ultima clipă, dîndu-mi seama că nu am nimic de ce să mă apuc, nu m-aș fi lăsat moale, ghemuindu-mă pe canapea, care a micșorat șocul.

Puțin amețit, dar bucuros că scăpasem astfel, m-am ridicat fără precauție, și atunci balansul invers m-a aruncat în direcția cealaltă, cu o violență neașteptată. N-am mai avut ce face decît să „mă predau" — și m-am proptit plat în ușă, cu brațele ridicate, străduindu-mă să-mi feresc capul și să primesc izbitura cu tot restul trupului, ceea ce am izbutit, fiindcă după aceea nu m-a durut ceva anume, ci, ca să zic așa, m-au durut toate...

16 NOIEMBRIE

Era întuneric la ora 8 cînd m-am trezit, și greu mi-a venit să cred că trebuie să mă ridic din pat, dat fiind că după ceas se terminase de mult noaptea.

Înainte de ora 24, de la sud am schimbat drumul mai spre vest, ca să ne apropiem de coasta răsăriteană a Islandei.

Se pare că sînt cîteva pescadoare în preajmă... Ale cui, și ce fac ? Greu să-ți dai seama de atîta distanță, fiindcă „în preajmă" aici înseamnă zece mile, sau mai mult poate.

Peisaj pustiu, întristător, toată dimineața.

Acum e ora prînzului și printr-o ruptură de nori s-a ivit soarele, la o palmă deasupra orizontului, reușind să-și trimeată încă o dată razele, prin hublouri, chiar pe caietul unde scriu acestea.

Aș scrie mai departe, însă a reîncepu balansul, destul de brutal după o noapte calmă, și ca să înșir cîteva rînduri mi s-a cerut multă cazmă. Caietul, presat sub brațe, fuge dintr-o parte în alta ; cu fraza pregătită în minte (fuge și ea cîteodată), trebuie să aștept pînă ce foaia albă îmi vine în față, și-atunci arunc la iuțeală cît pot din ea, așteptînd un alt ciclu, și încă altul, ca să ajung pînă la capăt. Dar între timp mă lupt și cu fotoliul, care nu-i ancorat, din păcate, mă lupt și cu trupul meu, și cu trosnetele din jur, și mai ales cu gîndul că s-ar putea să arunc toate paginile...

Gheața pe punte nu s-a topit, deși ne întoarcem spre sud. Aducem iarna cu noi, dinspre nord, remorcînd-o prin aceste locuri unde încă era cald deunăzi.

A mai rămas doar un graur ; picotește pe vinciul traulului, loc mai adăpostit de vînt. L-am duce la căldură, dar cînd te apropii zboară înfirm și se așează pe copastia doribotului, de unde ne privește resemnat și trist.

De la 13 la 13,30 pe puntea de comandă. Am schimbat iarăși drumul, spre sud-est ; în loc să ne apropiem de Islanda, acum ne îndreptăm spre Faeroes.

Ca să mă duc sus, am de urcat douăsprezece trepte, dispuse destul de abrupt, ca pe orice vapor. M-am deprins să prind clipa balansului potrivit, și îndată sînt sus, tras de forțe invizibile care fac să nu-mi mai simt greutate, de parcă aș fi în cosmosul cunoscut de curînd

Cer greu, cu nori învălmășiți, ca plumbul zdrențuit. Fulgueste gînditor ; temperatura aerului minus 4 grade ; neguri la orizont...

Un vapor în radar, numai la trei mile și jumătate, în prova noastră tribord. Abia mai tîrziu apare din negură și îl urmăresc cu binoclul. E desigur un vas de pescuit, mult mai mic decît al nostru, și se balansează deznădăjduit ; uneori dispare în valuri, lăsînd să i se vadă numai catargele, care se rotesc epileptic pe cer. Îi compătimesc puțin pe oamenii lui, apoi mă gîndesc că și ei ne văd, probabil, la fel...

Se luminează în babord, după un timp, adică spre nord-est, și curînd, printr-o spărtură de nori iese soarele în bordul celălalt, la 4—5 grade de orizont, adică foarte jos, făcîndu-te să crezi că e ud. Dar îndată fața oceanului se umple de lumini fabuloase ; dacă privești stăruitor valurile strălucind, îți vin lacrimi în ochi...

Fabulos și orizontul, de jur împrejur, crenelat de lumini și de nori, ca un pinion uriaș care se învîrtește lent, înainte și înapoi, măcinînd timpul pe loc.

Pescadorul străin se luptă cu valurile, gîfîind ; ne luptăm și noi, fără să mai simțim. Iar puntea e albă de zăpadă ca o pîrtie de schi.

Un sfert de oră mai tîrziu, uitîndumă pe hublouri, văd pescadorul lîngă noi ; e un vas mic, poate de o mie de tone. Și acolo sînt oameni, și-atît de aproape, că dacă i-am striga, cred că ne-ar auzi.

Poate niciodată în viață ei nu vor mai trece pe aici. Iar dacă totuși vor trece, nu va fi în clipa cînd am trece și noi... A te întîlni, pe mare, înseamnă a te despărți definitiv.

După alt sfert de oră sînt toț în bordul nostru, ceva mai aproape decît adineaori și puțin mai înapoi. Vor rămîne astfel încă un ceas, apoi se vor pierde treptat — și dacă vor mai fi în vedere un timp, îi va șterge noaptea curînd. Fiindcă în orice caz — și pentru totdeauna — ne despărțim...

Lochul arată, în momentul acesta, 5 300 de mile parcurse de la plecare pînă astăzi.

S-a lăsat noaptea. Lung, tangînd printre nori, argintează fața oceanului, și parcă nu-i iarnă, și parcă nu sîntem în nordul aspru.

Flota de pescadoare se vede acum înapoia tribordului, pe o întindere vastă. Pare un oraș plutitor, sau mai degrabă o așezare estivala, pe cine știe ce țărm. Visez că în față e o plajă, și nisipul acolo va dogori mîine sub soarele unei veri confortabile, cate ușit cît este de departe. Visez un cearceaf portocaliu întins lîngă apă...

Ninge în hublouri și viscolul șuieră iarăși, și oceanul se ridică din nou — iar noi mergem spre nord !

17 NOIEMBRIE

Ultimul graur a murit astănoapte..

EUGEN CIUCA : „DECEBAL" — (proiect de monument — detaliu)

...sînteţi tot atît de spiritual ca şi domnul Voltaire.

ALEXANDRE DUMAS

Desen în tuş de GEORGE TSCHERNY (SUA)

DANINOS „Snobissimo"

Despre Snobul intelectual

Vara, snobul intelectual se plimbă ţinînd în mînă o carte a cărei copertă şi culoare se schimbă la intervale destul de neregulate. Pînă acum cîtva timp, cartea era un eseu sau o povestire — orice fel de eseu sau de povestire — cu coperta albă cu dungă neagră sau roşie, cu titlul roşu, de la Gallimard ; sau, dacă nu, un roman voluminos de Dos Passos sau D. H. Lawrence, legat frumos, evident în original. Astăzi însă, acest gen de roman, englezesc sau american nu mai are nici o trecere : de cînd toată lumea vorbeşte englezeşte fără să-şi dea seama şi se repede pînă la New-York cum s-ar duce pînă la Bordeaux, specia respectivă a decăzut şi nu mai serveşte decît unora care vor să facă pe nebunii în faţa celor cu concedii plătite. O plachetă de poezie sud-americană, cu trei patru cuvinte pe o pagină şi chiar cu pagini goale, este mult mai bine văzută. Proust, Gide, Cocteau, aleşii de odinioară, se citesc prea mult şi scriu prea clar : Kirkegaard şi Joyce sînt ceva mai bine cotaţi. Cel puţin, asta se purta vara trecută. Dar nu se poate şti nimic sigur — doar totul se schimbă ! Numai una dintre marile Pythii ale modei poate să prevadă dacă la anul se va purta tot amploarea romanticilor germani sau dacă ne vom întoarce la linia studiată şi la ornamentele sidefate ale poeţilor chinezi din veacul al XV-lea. N-aş putea să precizez nimic în acest sens şi apoi nu vreau să vorbesc decît despre ceea ce am văzut. De altfel, vorbesc „à propos" de literatură în termeni de modă feminină pentru că nimic nu-mi aminteşte mai mult de reîntoarcerea unei mode uitate decît redescoperirea unor autori pe cît de morţi, pe atît de îngropaţi sub decenii de uitare. Între iniţiaţii acestor două secte de redescoperire există aceleaşi transmisii secrete, acelaş bun simţ al previziunii care le permite, chiar fără să se sfătuiască între ei, să lucreze în taină în atelierele lor la reînvierea pelerinei sau la reconstituirea lui La Harpe. Aşa de pildă, „Les chants de Maldoror" sînt astăzi la un preţ formidabil printre tineretul burghez anti-burghez — iar marchizul de Sade poate fi văzut în mîna tuturor, cu comentariul „chic" : „Contesa de Segur ? Bune dragă, dar cărţile ei sînt Sade sadea". Pînă nu de mult, nu-ţi şedea prea rău să te arăţi cu un „Ulysse*) subrat, ba chiar şi cu Teilhard de Chardin. La Formentor, un rafinat îşi făcuse o presă formidabilă, colindînd în fiecare dimineaţă plaja în lung şi în lat cu o ediţie a poeziilor lui Saint John Perse în limba bengali. Dar cel mai reuşit în această privinţă mi s-a părut un tînăr care luase cu el pe malurile stîncoase din Hydra, „Critica raţiunii pure" şi „Tintin". Nu trebuie să vedem în această concesie făcută operelor populare un gest gratuit sau spontan — doamne fereşte ! — Şi nu e vorba numai de o poză, de o sfidare. Estetul nostru avea satisfacţia să răspundă celor care se mirau văzîndu-l cu Kant şi cu „Tintin" sub braţ „Să ştiţi că Tintin e o chestie foarte profundă..." şi să interpreteze limbajul de toate zilele prin manicheism. (De-altfel, cei care se lăsau traşi pe sfoară erau aproape exclusiv din categoria „fraerilor", pentru că una din caracteristicile snobului este că nu se miră de absolut nimic, sau, cel puţin, nu arată niciodată).

*) Cînd spun Ulysse, mă gîndesc la singurul despre care se poate întreba „Ai citit Ulysse ?" — De Joyce, bineînţeles.

În româneşte de **IRINA BĂDESCU**

JEAN CHARLES

„La foire aux cancres"

„PERLE" scriitoriceşti

INIMĂ BUNĂ LA TOATE

Guillaume era băiat bun, dar niciodată nu se gîndise că inima lui poate să folosească la altceva decît la respiraţie.

(Alfred de Musset)

DRĂGUŢ COLBERT ĂSTA !

Domnule, îi spuse atunci Colbert, sînteţi tot atît de spiritual ca şi domnul Voltaire.

(Alexandre Dumas)

ORA H

Cu toate că în odae era plăcut, iar în sobă se jucau flăcările unui foc vesel, prinţesa îndrăzni, poate pentru prima dată în viaţa ei, să-şi privească soarta în faţă.

(Marcel Prevost)

ULTRA PUSTIU

Bulevardul Invalides era complet pustiu, calea Duquesne şi mai mult.

(Elie Montclerc)

UN GENERAL NEÎNSEMNAT

Bonaparte era fără îndoială un mare cîştigător de bătălii, dar în afară de acest lucru, cel mai obscur general poate să fie tot atît de îndemînatic ca şi el.

(Chateaubriand)

FĂRĂ O VORBĂ

Un comisar de poliţie răspunse în tăcere „Nu e nebună".

(Balzac)

PREA MULTE PICIOARE NU STRICĂ

Cel mai mic, de vreo trei ani, se tăvălea pe jos la picioarele celorlalţi doi care aveau cîte patru...

(Jules Claretie)

MĂSURĂTOARE EXACTĂ

A fost atunci ca o ciocnire a două inimi pline de ură pînă în gît.

(Michel Zevaco)

CIUDATE PĂSĂRI

În sfîrşit, trecîndu-şi mîna peste frunte ca o pasăre care vrea să-şi facă curaj...

(Prosper Merimee)

ÎNMULŢIREA BRAŢELOR

Administraţia penitenciară dispunea, avînd cincisprezece mii de deţinuţi, de treizeci de mii de perechi de braţe pentru efectuarea lucrărilor.

(Pierre Mille)

IMACULATA CONCEPŢIE

Aceste domniţe frumoase şi cuminţi călăreau cît e ziua de mare pe armăsarii lor şi mureau fecioare la optzeci de ani, ca şi mamele lor...

(„Don Quijote" în traducerea lui Florian)

PIELE GROASĂ

Ajutoarele călăului puseră mîna pe această femeie... Un chirurg îi despică pieptul cu bisturiul... şi îi smulse inima afară. Femeea scotea strigăte sfîşietoare... Inima fu arsă, cenuşa risipită. Acum femeea tăcuse; era complet lesinată.

(Maurice Thiery)

MÎNA VORBITOARE

Cu o mînă ridică pumnalul şi cu cealaltă îi spuse... (un foileton palpitant şi bine cotat printre cititori).

În româneşte de **IRINA BĂDESCU**

MIHAIL ZOSCENCO *)

POVESTEA SCRIITORULUI INCEPĂTOR

În toamna trecută am scris o povestire nu prea întinsă, pe care am predat-o fără ezitări la editură. Peste o lună m-am înfăţişat după răspuns, şi, spre mirarea mea, secretara mi-a spus imediat :

— Da, povestirea dumneavoastră a fost primită şi o să apară. Aşteptaţi-l, vă rog, pe redactorul şef. Se întoarce peste un ceas.

În aşteptare, tulburat peste măsură, am început să măsor coridorul cu paşi rari. Fără voie privirea mi s-a oprit deodată asupra unei tăbliţe albe fixate pe una din uşi : „Serviciul contabilitate". Mi s-a părut că n-ar fi rău să mă lămuresc cam cît mi se cuvine pentru modesta mea povestire. A, nu, eu iubesc literatura, sînt dezinteresat, şi în această privinţă banii nu au pentru mine nici o importanţă. Dar nu vreau să mă fandosesc şi recunosc, chestia asta băneaască provoacă o mică înviorare necesară. Pe scurt, m-am abătut pe la contabilitate ca să clarific problema materială. Răsfoind manuscrisul contabilul mi-a spus că mi se cuvin cam şapte mii. Să spun drept, o asemenea sumă m-a înveţit şi a trezit în mine nebănuite torente de energie creatoare. Chiar acolo, pe coridor, înfundat într-un fotoliu, am început să schiţez planul unei noi povestiri.

Curînd, redactorul-şef s-a întors şi mi-a comunicat pe scurt :

— Da, o să-ţi publicăm lucrarea, deşi ea dovedeşte încă lipsă de maturitate. Asta este însă caracteristic pentru începători. Şi noi nu sîntem în drept să le cerem de la început perfecţiunea.

Am exclamat emoţionat :

— Dăţi-mi voie să mai lucrez puţin la povestirea mea. Aş vrea să-i dau o deplină strălucire !

Redactorul m-a lăudat pentru intenţie şi mi-a dat un termen de o lună.

Începînd chiar din acea zi am muncit la manuscris o lună încheiată. Nu m-am încrezut în forţele mele : am antrenat la trebuşoara asta pe un literat foarte bătrîn, vecin de apartament cu mine, care, aflîndu-mi dorinţa, a început să lăcrămeze. Printre lacrimi bătrînul a spus :

— Ah, tinere, în toţi cei şaizeci de ani ai mei de activitate literară, eu însumi nu m-am învrednicit să-mi şlefuiesc manuscrisele decît de vreo două ori ! Munca asta, crede-mă, nu dă astîmpăr inimii şi nu arareori smulge lacrimi fierbinţi. Dar de vreme ce povestirea nu e a mea, sînt gata cu cea mai mare plăcere să mă cufund împreună cu dumneata în apele sfinte ale artei.

Şi, repezindu-se la creion, bătrînul a început să taie fără milă din povestirea mea scene, dialoguri şi repetiţii care, după părerea lui, erau inutile. Am dus la editură manuscrisul corectat şi redactorul-şef parcurgîndu-l a exclamat :

— Ei da, acum povestirea dumneavoastră este excelentă.

Peste o săptămînă am trecut pe la contabilitate să-mi primesc onorariul. Şi aici, spre mirarea mea, am luat numai trei mii, în loc de şapte. La atacurile mele, contabilul a spus cu glas metalic :

— Ce vină am eu ? S-ar părea că v-aţi permis un oarecare lux : aţi scurtat povestirea ! Acum nici cenuşa în cap nu mai slujeşte la nimic !

M-am repezit la redactorul-şef, dar acesta mi-a tăiat-o scurt.

— Da, desigur, n-am nimic împotrivă, povestirea dumneavoastră pare acum incomparabil mai bună. Totuşi, situaţia s-a răsfrînt şi asupra onorariului.

Seara, acasă, multă vreme n-am putut să adorm. Am început să mă plimb prin cameră, gîndindu-mă cum să procedez de acum înainte, cu viitoarele mele manuscrise : să le las aşa cum mi-au ieşit de sub creion, sau totuşi, să le scurtez ?

Soţia pe jumătate adormită, a bombănit :

— Fă cum ştii ! Dar cred că ar fi o prostie să arunci banii din propriul tău buzunar.

Spre ziuă, ajunsesem la concluzia că e bine să-mi scurtez lucrările, dar cu moderaţiune. Totodată m-am gîndit că dacă în vremurile străvechi versurile s-ar fi plătit după numărul de strofe, atunci hexametrul mai mult ca sigur n-ar fi apărut. Mi-a venit în minte un fragment din Odiseea lui Homer :

Cu o povestire încîntătoare ne-ai bucurat, o, oaspete
Nimic nepotrivit nu găsesc în cuprins şi vorbele tale folos vor aduce.

Nu, n-ar fi apărut asemenea fastuoase şi splendide versuri dacă s-ar fi amestecat contabilitatea lumii antice.

În româneşte de **DUMITRU COPILLIN**

*) Din volumul „Opere alese", 1963.

JAMES THURBER *)

Tigrul care voia să fie rege

Într-o dimineaţă, în jungla, tigrul s-a trezit din somn şi i-a comunicat soţiei lui că el este regele animalelor.

— Leo, leul, e regele animalelor i-a spus ea.

— E nevoie de o schimbare, a spus tigrul. Face zgomot lumea, cere schimbare !

Tigroaica a început să asculte, dar n-a auzit nici un zgomot, excepţîndu-l pe cel făcut de puii ei.

— Pînă la răsăritul lunii o să fiu regele animalelor, a spus tigrul. Luna o să fie galbenă cu dungi negre, în cinstea mea.

— Bineînţeles, a spus tigroaica şi s-a dus după puii ei. Unuia care era leit tată-său, i se înfipsese un spin imaginar în labă.

Tigrul a străbătut jungla şi a ajuns la vizuina leului. „Ieşi afară" a răcnit el „şi salută pe Regele animalelor. Regele a murit, trăiască regele !"

În vizuină leoaica şi-a trezit bărbatul.

— A venit regele în vizită, — i-a spus ea.

— Care rege ? a întrebat leul, somnoros.

— Regele animalelor.

— Regele animalelor sînt eu, a urlat Leo şi a ieşit să apere coroana împotriva pretendentului.

Lupta a fost îngrozitoare şi a durat pînă la apusul soarelui. S-au alăturat toate animalele din jungla, unele de partea tigrului, altele de partea leului. Fiecare fiinţă, de la rinocer pînă la zebră a luat parte la bătălie, ca să-l răstoarne pe leu sau să-l respingă pe tigru şi unele nu ştiau pentru care din ei se bat, şi unele se băteau pentru amîndoi şi unele se băteau cu cine era mai la îndemînă şi unele se băteau ca să se bată.

— Pentru ce ne luptăm ? l-a întrebat cineva pe rinocer.

— Pentru vechea ordine, a răspuns rinocerul.

— Pentru ce murim ? a întrebat-o cineva pe zebră.

— Pentru noua ordine a răspuns zebra.

Luna, cînd a răsărit înfierbîntată şi cocoşată, a văzut o junglă unde nimic nu mişca în afară de doi papagali care gemeau îngroziţi. Toate animalele muriseră, în afară de tigru şi zilele lui erau numărate şi vremea lui trecea. El era monarhul a tot ce supravieţuise, dar asta nu părea să însemne ceva.

Morala : Nu poţi să fii regele animalelor dacă ele nu există.

În româneşte de **TOMA PAVEL**

*) Din volumul „Fables for Our Time"

Desen în tuş de JACK WOLFGANG BECK (S.U.A.)

W. H. AUDEN *)

CETĂŢEANUL NECUNOSCUT

(Statul ridică acest monument de marmură lui JS/07 M/378)

Biroul de Statistică a reuşit să găsească
Pe unul de care oficialităţile nu se plîng,
Şi toate rapoartele despre el ajung să se potrivească
Astfel încît, într-un sens modern al unui cuvînt demodat, a fost un sfînt.

Pentru că prin tot ce a făcut a slujit Fericirea Obştească.
Cu excepţia războiului, pînă la pensionare
A lucrat într-o fabrică de unde n-a fost dat afară,
Dimpotrivă, şi-a mulţumit patronii, Fudge Motors Inc.
Totuşi nu era un copoi şi nu profesa vederi ciudate,
Pentru că sindicatul ne spune că-şi plătea cotizaţia cu regularitate.

(Din rapoarte reiese că era un sindicat cum se cuvine)
Iar cercetarea de la Psihologia Socială susţine
Că se purta amical cu colegii şi-i plăcea un păhărel.
Presa e convinsă că zilnic îşi cumpăra un jurnal
Şi că la avertismente reacţiona de fiecare dată normal.
Poliţiile luate în numele lui probează că era perfect asigurat
Şi buletinul lui medical arată că a fost odată în spital dar că a ieşit vindecat.

Atît Cercetarea Producţiei cît şi Institutul pentru Nivelul de Trai declară
Că era pe de-a-ntregul sensibil la planul de modernizare
Şi poseda tot ce face ca omul modern să fie prosper :
Pick-up, radio, automobil şi frigider.
Raportul încîntat al celor de la Opinia Publică ne spune
Că oricînd avea păreri oportune,
În timp de pace era pentru pace, la război asculta de comandă.
A fost căsătorit şi a avut cinci copii, îmbogăţind populaţia
Exact cu cifra pe care Eugeniştii noştri o recomandă,
Iar profesorii noştri raportează că nu le-a stînjenit prin nimic educaţia.

A fost oare liber ? A fost fericit ?
Întrebări absurde : dacă era ceva în neregulă, cu siguranţă că am fi auzit.

În româneşte de **TOMA PAVEL**

*) Poet american, n. 1907. Acest mic poem antifilistin se găseşte în diverse antologii, printre care şi „Pocket Book of American Verse".

Lichtenberg

Am cunoscut oameni care beau într-ascuns şi apăreau beţi în lume.

Este ciudat că oamenilor care iubesc cel mai mult banii şi sînt cei mai chibzuiţi le place să întrebuinţeze diminutive. „O să-mi cîştig barem bănişorii mei" — „o sumă frumuşică". — Cine vorbeşte aşa nu scoate uşor din pungă nici măcar un bănuţ.

Mi-aş da o parte din viaţă ca să ştiu care era înălţimea barometrică în Paradis.

Oamenii ajung de multe ori savanţi, aşa cum ajung soldaţi, numai pentru că nu sînt buni de altceva. Mîna lor dreaptă trebuie să le facă rost de pîine ; se culcă, aş putea zice, ca şi urşii iarna şi îşi sug laba.

Există adevăruri care circulă destul de înzorzonate ca să le luăm drept minciuni şi care sînt cu toate acestea pure adevăruri.

În primăvara anului 1792, cînd într-o seară minunată stăteam întins lîngă fereastra vilei mele, aşezată cam la două mii de picioare depărtare de oraş, eram tocmai să aud ce ajungea pînă la urechile mele dinspre renumitul Gottingen şi aceasta era :

1. vuietul apei la moara cea mare.

2. zgomotul cîtorva căruţe sau caleşti.

3. strigătele desluşite şi vii ale unor copilandri cocăraşi se vede pe ziduri, la vînătoare de cărăbuşi.

4. lătrat de cîini, la diferite depărtări, pe diferite voci şi trădînd porniri diferite.

5. trei pînă la patru privighetori în grădinile din apropierea oraşului sau chiar din oraş.

6. sodom de broaşte.

7. zgomot de popice doborîte şi

8. melodia „halber Mond" prost cîntată, ceea ce era lucrul cel mai neplăcut de auzit din toate.

La Hanovra unde am locuit odată, fereastra mea dădea spre o stradă îngustă care lega între ele alte două străzi mari. Era foarte neplăcut să vezi cum se schimbau feţele oamenilor cînd ajungeau în strada asta mică, unde credeau că sînt mai puţin băgaţi în seamă. Unul îşi făcea într-un loc nevoile şi altul îşi prindea, mai încolo, ciorapii, unul rîdea pe ascuns iar altul dădea din cap cu mirare. Fetele se gîndeau surîzînd la noaptea trecută şi îşi potriveau panglicile în vederea cuceririlor din strada mare.

Aş dori să fiu rege pentru ca, datorită talentelor mele mici, să mă numesc Lichtenberg cel Mare.

În româneşte de I. NEGOIŢESCU

Cu Pier Paolo Pasolini

În cadrul discuţiei noastre despre problemele actuale ale romanului, trimisul nostru special în Italia, Dragoş Vrînceanu, a avut următoarea convorbire cu PIER PAOLO PASOLINI.

Într-un neastîmpăr intelectual fără răgaz, de o mare forţă de muncă şi invenţie, prezent în toate problemele actualităţii — roman, critică, poezie, regie de cinematograf. — Pier Paolo Pasolini te întîmpină de la prima apropiere, cu o privire încă cuprinsă de nerăbdarea de a afla în ce direcţie vrei să-ţi îndreptăţi preocupările. Îi vorbesc de ancheta despre roman a revistei „Luceafărul". Faţa lui se concentrează şi se calmează totodată. — Problemele voastre sînt, probabil, deosebite de-ale noastre, fiindcă nu există o chestiune a romanului în sine. — Ne interesează opinia dvs., asa cum vreţi să ne-o daţi. — La noi se vorbeşte despre o criză a romanului, îmi spune el. Dar această criză are două feţe una este permanentă şi intrinsecă lumii burgheze, cea care ne-a dat, încă de dinainte de război, avangărzile, revoltele anarhice etc. Ea continuă şi astăzi. A doua este legată de prezenţa unei ideologii opuse unui astfel de mod de a vedea lucrurile. Ea constă din contrastul între momentul individual şi cel social al artei, între introversiune, intimism şi misticism pe de o parte şi extroversiune, viaţa de relaţie şi ra-

DESPRE ROMAN ŞI PROBLEMELE SALE ACTUALE

ţionalism pe de alta. Nu cred c-ar fi vorba de o criză a artei, ci doar de o reflectare a crizei din cultură şi ideologie. — Ce părere aveţi despre structura romanului ? S-a vorbit în Italia mult despre „romanul eseu", de exemplu, despre chestiunea psihologiei şi a obiectivităţii în roman şi altele — Problema „romanului-eseu", răspunde Pier Paolo Pasolini, este pe cît de simplă, pe atît de dificilă : aceea de a traduce eseul în roman. Căci romanul nu poate fi decît pură reprezentare. Semnificaţia lui ideologică ori sociologică trebuie obţinută prin mediaţia, aş zice, a unui „fizicism" imediat : personaje în acţiune, peisaje în acţiune, mediu în acţiune. Cît despre psihologie, a-i întoarce spatele, în roman, mi se pare mai mult decît naiv, spre a nu spune un cuvînt mai tare. Omniprezentă şi invizibilă, psihologia are un înţeles vital şi implică noţiuni foarte depărtate. Ea guvernează figurile şi faptele, oricît de sociologice ar fi ele. Dar socotesc că romanul nu poate fi decît obiectiv. Romancierul pur burghez nu mai posedă uneltele obiectivităţii, fiindcă sensul istoriei s-a evaporat pentru el în metaistoria intimisto-stilistică. Pe de altă parte, toate ideologiile care circulă astăzi pe piaţa capitalistă sînt iraţionale, neobiective, disperate, misticoide, chiar cînd vor să reprezinte o supravieţuire a pozitivismului. — Există o problemă „pur literară" în construirea romanului ? — Eu aş zice că da, continuă Pasolini. Este aceea de a concilia o ideologie nouă, cu o lume care, stilistic, şi-a dat examenul de rezistenţă. Căci pentru a face „să vorbească lucrurile singure", dincolo de opera filozofului, a sociologului, a psihologului, intervine munca literară de specialitate, munca tehnică. Problema este însă mai complicată decît pare la prima vedere. Cum să împaci o viziune obiectivă, raţională a lumii — o perspectivă ideologică cu alte cuvinte — cu viziunea subiectivă pe care invenţia stilistică a presupune cu necesitate ? În acest punct contrastul dintre decadentism şi realism apare şi mai evident. Trebuie desigur să lăsăm „să vorbească lucrurile singure", dar acest lucru cere cele mai îndemînatice şi încăpăţînate căutări stilistice, date, de exemplu, de contaminările de limbaj ale povestitorului, ale personajelor etc. Ca „lucrurile să vorbească singure", trebuie să fii în acelaşi timp şi scriitor „în mod frapant". — Limbajul artistic are deci importanţa lui. — Totuşi, cel mai stupid dintre scriitori trebuie să înţeleagă — a adăugat Pasolini — că limba nu este decît un mijloc. Dar limba rămîne după mine doar limbajul culturii, văzut în momentul lui ideologic, ştiinţific şi filozofic, dar nu în momentul lui reprezentativ sau stilistic. Nu vreau să impun o alegere în această privinţă. Cel care va gîndi bine în limba curentă, va putea cu atît mai bine să se exprime, nu numai în această limbă curentă, ci şi în dialect sau într-un limbaj mai personal. — Ce tip de roman preferaţi ? — Firesc, romanul pe care încerc să-l scriu şi pe care nu ştiu dacă l-am putut realiza în „Una vita violenta" de exemplu. Este vorba de un roman „istoric", în sensul „obiectiv" şi „tipic". Dealminteri nu cred că pot exista alte feluri de romane, dat fiind că destine şi întîmplări personale în afara timpului istoric, pentru mine nu există.

D. V.

— În numerele viitoare vom publica răspunsurile scriitorilor : Italo Calvino — Guido Piovene.

COMITETUL DE REDACŢIE

Eugen BARBU (redactor şef), **I. D. BĂLAN** (redactor şef-adjunct), **Marin BUCUR, Gica IUTEŞ, Ion LĂNCRĂNJAN, Corneliu LEU** (secretar general de redacţie), **Al. OPREA** (redactor şef-adjunct), **Dinu SARARU, Niculae STOIAN, Romulus ZAHARIA.**

REDACŢIA : B-dul Ana Ipătescu nr. 15, telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10 ; ADMINISTRAŢIA : Şoseaua Kiseleff nr. 10, telefon 18.33.99 ; Abonamente : 9 lei — 3 luni ; 18 lei — 6 luni ; 36 lei — un an ; Tiparul : Combinatul poligrafic Casa Scînteii.

40 220